

Nelli Leinonen

**”NE PITÄÄ OLLA NIIN KUIN VAALIOHJELMAN
MUKAISIA NE VASTAUKSET”**
– puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden
vaalikonevastausten yhtenäisyys

Johtamisen ja talouden tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Elokuu 2019

TIIVISTELMÄ

Leinonen, Nelli: ”Ne pitää olla niin kuin vaaliohjelman mukaisia ne vastaukset” – puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys
Pro gradu -tutkielma, 106 sivua, 4 liitesivua
Ohjaaja: Tapio Raunio
Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma, valtio-opin opintosuunta
Elokuu 2019

Edustuksellisissa demokratioissa puolueet ovat keskeisiä toimijoita, jotka kokoavat yhteen yksilöiden intressejä ja tarjoavat äänestäjille vaihtoehtoja vaaleissa. Puolueiden menestyksekkääseen toimintaan vaikuttavat kyky esiintyä yhtenäisenä joukkona ja taito kurottaa juuri niille ristiriitautottuvuuksille, jotka väestön keskuudessa kulloinkin vallitsevat. Yhtenäisyys ei kuitenkaan ole puolueissa itsestäänselvyys, sillä yksittäisistä ihmisistä koostuvan yhteenliittymän luonteeseen kuuluvat puolueen linjaa jatkuvasti muokkaavat mielipide-erot.

Valtaosa puolueiden sisäisen yhtenäisyyden tutkimuksesta on keskittynyt päättävissä elimissä eri hallinnon tasoilla toimiviin puolueiden osiin. Muitakin tärkeitä puolueen osia on silti helppo osoittaa, ja niistä yhden, vaalien aikaan erityisen näkyvän osan muodostavat ehdokkaat. Ehdokkaiden tutkiminen on tärkeää, sillä he ovat niitä, joiden kautta äänestäjille piirtyy kuva heille tarjolla olevista vaihtoehtoista ja joiden keskuudesta tulevaisuuden päättäjät valitaan. Ehdokkaat ovat tämän tutkielman keskiössä, kun syvennyn selvittämään, kuinka paljon samaan puolueeseen kuuluvien ehdokkaiden mielipiteet erosivat toisistaan vuoden 2019 eduskuntavaaleissa.

Ehdokkaiden mielipide-erojen tarkastelu onnistuu 2000-luvulla yleistyneiden vaalikoneiden ansiosta. Käytän tutkielmassani aineistona eduskuntavaaliehdokkaiden vastauksia Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneeseen. Kuvaan ehdokkaiden keskuudessa vallitsevaa yksimielisyyttä laskemalla heidän vaalikonevastauksistaan puolueittain Cees van der Eijkin yksimielisyyttä järjestysasteikolla mitatuilla muuttujilla kuvaavan tunnusluvun A. Lisäksi syvennän ymmärrystäni vaalikonevastausten yhtenäisyydestä ja vaalikoneaineistosta tutkimusmateriaalina kolmellekymmenelle Pirkanmaan vaalipiirin eduskuntavaaliehdokkaalle tekemiäni ehdokashaastattelujen avulla.

Tutkimustulosten mukaan feministisen puolueen ehdokkaiden mielipiteet eroavat toisistaan vähiten verrattuna muiden puolueiden ehdokkaiden mielipide-erojen suuruuteen. Muiden puolueiden ehdokkaiden mielipiteet eroavat toisistaan hieman enemmän kuin feministisen puolueen, mutta minkään puolueen ehdokasjoukko ei ole mielipiteiltään täysin polarisoitunut. Mielipiteiltään hajanaisimmat ehdokasjoukot löytyvät itsenäisyyspuolueesta ja liike nyttistä.

Jokaisen eduskuntapuolueen ehdokkaiden mielipiteet eroavat toisistaan enemmän kuin feministisen puolueen ehdokkaiden, mutta vähemmän kuin hajanaisimpien pienpuolueiden. Eduskuntapuolueiden ehdokasjoukoista vihreiden keskuudessa on vähiten mielipide-eroja, kun taas ruotsalaisen kansanpuolueen eniten. Lisäksi tulokset osoittavat, että puolueiden eduskuntaryhmät ovat mielipiteiltään hieman yhtenäisempiä kuin puolueiden kaikki ehdokkaat yhdessä ja että puolueiden ehdokasjoukkojen vaalikonevastausten yhtenäisyydessä on vaihtelua aihepiireittäin. Useiden aihepiirien kohdalla jonkin eduskunnan ulkopuolisen puolueen ehdokkaiden mielipiteet ovat lähimpänä toisiaan.

Puolueiden ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyden taso kertoo paitsi puolueiden ehdokasjoukkojen mielipiteiden yhtenäisyydestä, mutta myös siitä, miten vaalikoneita käytetään kampanjointivälineinä. Erityisesti feministisen puolueen erottuva yhtenäisyys selittyy osittain muista puolueista poikkeavalla vaalikoneiden hyödyntämisellä puolueen yhteisessä vaalikampanjassa ehdokkaiden henkilökohtaisten kampanjoiden sijaan.

Avainsanat: puolueiden yhtenäisyys, vaalikoneet

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Poliittisten puolueiden sisäinen yhtenäisyys.....	7
2.1. Puolueet edustuksellisessa demokratiassa	7
2.2. Jakolinjat erottavat ja yhdistävät	13
2.3. Puolueet ristiriitaisuutensa	18
3. Vaalikoneet ehdokkaan ja puolueen suosittelijoina	29
3.1. Vaalikoneet tulivat Suomeen varhain ja ovat nykyään suosituimpia kuin ikinä.....	29
3.2. Aaltoliikettä ja valintoja ehdokkaan ja puolueen painottamisen välillä	33
3.3. Vaalikoneista hyötyjä ja haasteita ehdokkaille	38
4. Aineisto ja tutkimusmetodi	41
4.1. Yleisradion vaalikonedata	41
4.2. Ehdokashaastattelut.....	43
4.3. Tutkimusmetodi	44
5. Aktiivista vastaamista ja eroja yhtenäisyydessä.....	48
5.1. Valtaosa ehdokkaista vastaa vaalikoneisiin	48
5.2. Puolueiden yhtenäisyydessä eroja	50
6. Tärkeät teemat yhdistävät.....	58
6.1. Feministinen puolue ja vasemmistoliitto yhtenäisimpiä sosioekonomisella ulottuvuudella .	58
6.2. Ulkopoliittikka yhdistää kommunistista työväenpuoluetta	65
6.3. Hajanaisuutta käsityksissä omien äänestäjien etujen ajamisesta	69
6.4. Kristillisdemokraatit yhtenäinen perinteisten arvojen kohdalla.....	72
6.5. Käsitykset maahanmuutosta yhdistävät perussuomalaisia	74
6.6. Vihreät ei erotu yhtenäisyydellään	77

6.7. Kaikkia teemoja ei käsitelty	85
7. Johtopäätökset	87
Lähdeluettelo	98
Liitteet	107
Liite 1. Puolueista käytetyt lyhenteet ja nimet	107
Liite 2. Haastattelukysymykset.....	108
Liite 3. Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen maanlaajuiset väittämät	109

1. Johdanto

Puolueiden ajatellaan useimmiten asettuvan yhtenäisinä joukkoina niille tärkeiden tavoitteiden taakse. Keskustelu puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden yhteisestä linjasta nousi pinnalle vuoden 2019 eduskuntavaalien yhteydessä vaalikoneiden ansiosta. Huomattiin, että feministisen puolueen ehdokkaat olivat vastanneet Helsingin Sanomien vaalikoneeseen hyvin yhdenmukaisesti (ks. Mäkinen 2019a; Sammallahti 2019). Kyseisen vaalikoneen algoritmi laski koneen käyttäjille esitetyt äänestys-suositukset niin, että yhdenmukainen vastaaminen oli puolueelle eduksi, sillä yhdenmukaisesti vastannut puolue ja sen ehdokkaita valikoitui monen vaalikoneen käyttäjän suosituslistalle. Saatuaan kritiikkiä vaalikoneensa toiminnasta Helsingin Sanomat julkaisi koneen suositukset laskeneen algoritmin ja avasi sen toimintaa tarkemmin. (Ks. Mäkinen 2019b & 2019c.)

Edellä mainitun tapauksen lisäksi puolueiden yhtenäisyys oli esillä vaalikoneiden kautta myös siksi, että osa vaalikoneiden tuottajista oli päätenyt luomaan koneen, joka ei suositellut käyttäjälle pelkästään ehdokasta vaan myös puoluetta (ks. Mäkinen 2019b; Skogberg 2019). Erityisen korostetussa roolissa puolueen suosittelu oli Hufvudstadsbladetin vaalikoneessa: kyseinen vaalikone ei suositellut Suomessa totuttuun tapaan käyttäjälle ehdokasta ollenkaan, vaan se kertoi vain vaalikoneen käyttäjän mielipiteitä lähinnä olevan puolueen (Skogberg 2019). Nämä vaalikoneiden toiminnasta virinneet keskustelut herättävät tarkastelemaan puolueiden sisäiseen yhtenäisyyteen vaikuttavia tekijöitä ja vaalikoneiden tarjoamia mahdollisuuksia puolueiden yhtenäisyyden tutkimiseen.

Yhtenäisyyden tutkiminen on antoisaa eduskuntavaalien aikaan, jolloin puolueet kohtaavat sisäistä hajanaisuutta ruokkivia tekijöitä. Ensimmäisen haasteen yhtenäisyydelle muodostavat ajan myötä muuttuneet poliittiset ristiriitaisuudet. Poliittiset ristiriitaisuudet ovat yhteiskunnassa havaittavia, identiteeteiltään, arvoiltaan, asenteiltaan ja intresseiltään vastakkaisten ryhmien välisiä jakolinjoja. Ristiriitaisuudet tulevat näkyviksi puolueiden kautta, kun eri väestöryhmät äänestävät vaaleissa itselleen sopivinta puoluetta. (Paloheimo & Raunio 2008, 12; Westinen 2015a, 279–280; Westinen ym. 2016, 274.)

Ristiriitaisuudet muovautuvat koko ajan yhteiskuntien ja maailman muuttuessa. Muutoksen keskellä puolueet pystyvät jatkamaan toimintaansa, jos ne asemoivat itseään uudestaan muuttuneeseen poliittiseen ympäristöön ja uusille kansaa jakaville ristiriitaisuuksille. (Karvonen 2014, 5; Kriesi ym. 2006, 921–925, 949–951; Mickelsson 2015, 16; Paloheimo ym. 2005,

274–275; van der Brug 1999, 151.) Sopeutuessaan muuttuvaan toimintaympäristöön puolueet ottavat ohjelmiinsa uusia näkökulmia ja painottavat erilaisia asioita riippuen ajanjaksosta (Mickelsson 2015, 27, 338). Uudelleenasemoituminen on välttämätöntä, jos puolue haluaa pysyä olemassa – ja puolueet ovat organisaatioita, joilla on tällainen tarve (Paloheimo ym. 2005, 288).

Suomen puoluejärjestelmä on pysynyt pääpiirteittäin samana 1920-luvulta lähtien. Suomessa oli valtavia yhteiskunnallisia myllerryksiä juuri ennen itsenäistymistä ja itsenäistymisen ensimmäisinä vuosina. Kyseinen aika oli otollista puolueiden synnylle, ja nykypuolueista kokoomus, keskusta, sosiaalidemokraatit, vasemmistoliitto ja ruotsalainen kansanpuolue ovatkin saaneet muodossa tai toisessa alkunsa noin sata vuotta sitten. Vanhat puolueet ovat edelleen voimissaan, vaikka yhteiskunta niiden ympärillä on kehittynyt merkittävästi. (Mickelsson 2015, 31, 34, 43–77, 340; Paloheimo ym. 2005, 274–275.)

Sadan vuoden aikana moni puolue on asemoinut itseään uudelleen. Puolueiden uudelleenasemoituminen johtaa kuitenkin siihen, että kun puolueet pikkuhiljaa venyttävät itseään eri ristiriitailottuvuuksille ja muokkaavat sijaintiaan niillä, jossain vaiheessa puolueen sisäisen hajanaisuuden voi havaita olevan joidenkin kysymysten kohdalla suurempaa kuin puolueiden välisen (ks. esim. Paloheimo ym. 2005, 274). Suomen puoluejärjestelmän selkärangan muodostavien vanhojen puolueiden sisältä löytyykin merkittäviä erimielisyyksiä, ja samalla puolueiden välisten erojen on sanottu kaventuneen. On esimerkiksi aiheita, kuten hyvinvointivaltion ja suhteellisen laajan julkisen sektorin kannattaminen, jotka yhdistävät kaikkia puolueita. (Wiberg 2014, 182.)

Samaan aikaan, kun uusille ristiriitailottuvuuksille kurottaminen voi osoittautua vanhoille puolueille haasteeksi sisäisen yhtenäisyyden kannalta, uusilta ristiriitailottuvuuksilta tai tuoreista asiakysymyksistä alkusysäyksensä saaneille puolueille nimenomaan perinteisistä jakolinjoista poikkeavat teemat voivat luoda sisäisen yhtenäisyyden perustan (ks. Mickelsson 2015, 273–292, 317–322). Vuoden 2019 eduskuntavaaleihin ehdokkaita asettaneista puolueista moni on saanut alkunsa perinteisistä jakolinjoista poikkeavista ristiriidoista. Uudet puolueet konkretisoivat viimeisimpinä nousseiden ristiriitailottuvuuksien olemassaolon. Uudemmista puolueista kuitenkin vain perussuomalaiset ja vihreät ovat saaneet paikkoja eduskunnasta (Mickelsson 2015, 371). Näin ollen myös tutkimuksellinen mielenkiinto monia uusia puolueita kohtaan on ollut niukkaa.

Muuttuneiden ristiriitailottuvuuksien lisäksi haasteita puolueiden yhtenäisyydelle tuo eduskuntavaaleissa käytössä oleva avoin listavaalijärjestelmä. Avoin listavaali on suhteellisen

listavaalin ja henkilövaalin yhdistelmä, jossa puolueet kilpailevat yhtenäisinä kokonaisuuksina, mutta samaan aikaan kukin ehdokas toteuttaa omaa vaalikampanjaansa (Karvonen 2012, 313–314; Wiberg 2014, 165). Vaalijärjestelmä aiheuttaa puolueiden sisäisen yhtenäisyyden kannalta ristiriitaisen tilanteen, sillä ehdokkaat kokevat painetta erottua toisistaan henkilökohtaisilla vaalikampanjoilla, mutta samalla he yrittävät kerätä ääniä puolueen yhteiseen pottiin. Ehdokkaiden välinen kilpailu on yleensä kovinta samaan puolueeseen kuuluvien, mielipiteiltään toisiaan lähellä olevien ehdokkaiden välillä. (Karvonen 2014, 5, 17; Torsti 2016, 51.) Vaalien aikainen sisäinen kilpailu voi jättää jälkensä puolueeseen ja johtaa esimerkiksi vaalien tuloksen pohjalta koottujen eduskuntaryhmien sisäiseen hajanaisuuteen (Karvonen 2014, 68–69; Paloheimo ym. 2005, 274, 288).

Puolueiden yhtenäisyyttä on tutkittu pääosin keskittyen yhteen puolueen osaan kerrallaan (Christen ym. 2013, 1–4). Eniten huomiota ovat saaneet päättävissä elimissä eri hallinnon tasoilla maiden sisällä ja ylikansallisella tasolla toimivat puolueiden osat (ks. esim. Bäck 2009; Giannetti & Benoit 2009; Pajala 2014; Reunanen & Suhonen 2009a). Niiden yhtenäisyyttä voi tarkastella esimerkiksi äänestyskoheesioindeksien avulla. Se kertoo, kuinka yhtenäisesti puolue ryhmä äänestää lakiesityksistä. (Christen ym. 2013, 3; Pajala 2014, 190; Wiberg 2014, 171.) Puolueiden parlamenttiryhmien yhtenäisyyttä on mitattu myös muun muassa kyselytutkimuksin (ks. esim. Russell 2014). Kansainvälisissä vertailuissa on havaittu, että Pohjoismaiden parlamenteissa puolue ryhmät äänestävät hyvin yhtenäisesti, kun taas esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Euroopan parlamentissa äänestäminen ei ole yhtä yhtenäistä. Suomessa eduskuntaryhmien äänestysyhtenäisyys on suurta, ja erityisesti hallituspuolueiden eduskuntaryhmät äänestävät täysistunnoissa hyvin yhdenmukaisesti. (Pajala 2014, 190–191.)

Tämän tutkielman kannalta on kiinnostavaa, että eduskuntaryhmien yhtenäisyyden tarkasteluun on käytetty myös vaalikoneiden tarjoamaa materiaalia (ks. Paloheimo ym. 2005; Reunanen & Suhonen 2009a). Vaalikoneaineistot ovat tuoneet näkyväksi nykypuolueiden eduskuntaryhmien sisällä esiintyvää hajanaisuutta ja osoittaneet, että monessa puolueessa kansanedustajien enemmistö sijoittuu lähemmäksi jotain muuta kuin omaa puoluettaan (ks. Paloheimo ym. 2005, 274–289; Reunanen & Suhonen 2009a, 333–351). Mielenkiintoista vaalikoneaineistojen hyödyntäminen on ollut siksi, että se on antanut uuden näkökulman eduskuntaryhmien yhtenäisyyden tutkimukseen, mutta silti sen kaikkea potentiaalia ei ole aktiivisesti hyödynnetty. Vaalikoneaineisto nimittäin

tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden tarkastella myös vähemmälle huomiolle jäänyttä puolueen osaa: ehdokkaita.

Ehdokkaat toimivat vaalien aikaan puolueen kasvoina ja edustajina. Heidän kauttaan äänestäjien kuva puolueiden sijoittumisesta ristiriitaulottuvuuksille osaltaan muotoutuu, ja lisäksi heidän keskuudestaan valitaan tulevat päättäjät. Silti ehdokasjoukkojen yhtenäisyyden tutkimus on ollut vähäistä. Aiheesta tehty vaalikoneaineistoa hyödyntävä tutkimus on myös jo aika vanhaa. Ehdokasjoukkojen yhtenäisyyttä on tarkasteltu vuoden 1999 Helsingin Sanomien europarlamenttivaalien vaalikoneen aineiston avulla (ks. Paloheimo 2000). Lisäksi eurovaaliehdokkaiden vuoden 2009 Yleisradion vaalikoneeseen antamien vaalikonevastausten perusteella on selvitetty puolueiden asettumista poliittisille ristiriitaulottuvuuksille (ks. Reunanen & Suhonen 2009b). Ulkomailta löytyy hieman uudempaakin tutkimusta, ja esimerkiksi Tanskassa kansankäräjävaalien ehdokasjoukkojen yhtenäisyyttä on tarkasteltu vaalikoneaineiston kautta vuoden 2011 vaalien yhteydessä (ks. Hansen & Rasmussen 2013).

Vaalikoneiden aineistoja hyödyntävä sekä itse vaalikoneita koskeva tutkimus on maailmanlaajuisesti aloitettu melko myöhään. Yksi syy tiedeyhteisön hitaaseen heräämiseen voi olla, että vaalikoneet eivät olleet aluksi erityisen suosittuja Yhdysvalloissa tai Isossa-Britanniassa, joissa on kaksipuoluejärjestelmä, eivätkä siis näiden suurten englanninkielisten maiden yhteiskuntatieteilijät kiinnostuneet ilmiöstä välittömästi. Lisäksi monet vaalikoneet ovat kaupallisten mediatoimijoiden hallussa, eikä niillä välttämättä ole ollut halua päästää tutkijoita tutustumaan vaalikoneisiinsa tarkemmin. (Hooghe & Teepe 2007, 968–970.)

Vaalikoneita tutkittaessa on keskitytty selvittämään muun muassa, ketkä vaalikoneita käyttävät (ks. esim. Hooghe & Teepe 2007; Ladner ym. 2010; Marschall 2014; Marschall & Schmidt 2010; Paloheimo 2007), millaisia vaikutuksia vaalikoneilla mahdollisesti on äänestysaktiivisuuteen ja äänestyskäyttäytymiseen (ks. esim. Andreadis & Wall 2014; Garzia ym. 2014; Gemenis & Rosema 2014; Ladner ym. 2010; Mahéo 2016; Marschall & Schmidt 2010; Ruusuvirta 2012) sekä millaisia poliittisia ristiriitaulottuvuuksia vaalikoneaineiston perusteella voidaan havaita (ks. esim. Reunanen & Suhonen 2009b; Talonen & Sulkava 2011; Wheatley 2016). On myös pureuduttu tarkemmin itse vaalikoneisiin ja tarkasteltu niihin valittujen väittämien aiheiden ja muotoilun vaikutusta koneen antamien äänestys-suositusten kannalta (ks. esim. Lefevere & Walgrave 2014; Walgrave ym. 2009), tutkittu ja muokattu vaalikoneiden äänestys-suositukset muodostavia algoritmeja (ks. esim.

Louwerse & Rosema 2014; Nuytemans ym. 2010; Pajala ym. 2017) sekä keskusteltu vaalikoneissa käytetyistä vastausasteikoista (ks. esim. Baka ym. 2012; Rosema & Louwerse 2016).

Pääosa aikaisemmasta vaalikoneaineistoja hyödyntävästä tutkimuksesta on tehty ulkomailla, mutta myös Suomessa vaalikonetutkimukselle on erinomaiset mahdollisuudet, sillä vaalikoneilla on täällä pitkä perinne ja ne ovat suosittuja sekä äänestäjien että ehdokkaiden keskuudessa. Tällä hetkellä on käynnissä tutkimusprojekti, jossa tarkastellaan vaalikoneiden käyttöä ja merkitystä vaaleissa ja uutisjournalismissa sekä yritetään selvittää myös, kuinka vaalikoneisiin vastauksensa antavat eduskuntavaaliehdokkaat käyttävät vaalikoneita (ks. Vaalikoneet 2020 -hanke 2019). Lisää vaalikoneisiin liittyvää ja niitä hyödyntävää tutkimusta kuitenkin tarvitaan. Samaan aikaan puolueiden yhtenäisyyden tarkastelu kaipaa ehdokasnäkökulman korostamista. Lisäksi on aika antaa huomiota myös puoluekentän pienemmille toimijoille, koska puolueiden tutkimuksessa suurin mielenkiinto kohdistuu yleensä pelkästään eduskuntapuolueisiin. Vaalikoneaineisto antaa ainutlaatuisen mahdollisuuden tarkastella kaikkia vaaleissa ehdokkaita asettaneita puolueita. Kaikkien puolueiden huomioiminen tuo lisäarvoa tutkimukselle, joka pyrkii kartoittamaan puoluekentän toimijoiden yhtenäisyyttä.

Puhun tässä tutkielmassa puolueiden eduskuntavaaliehdokasjoukkojen yhtenäisyydestä. Viittaan sillä saman puolueen ehdokkaiden vaalikonevastausten samankaltaisuuteen suhteessa toisiinsa. Ehdokkaiden vastaukset vaalikoneiden asenneväittämiin paljastavat, kuinka yhdenmukainen mielipide puolueen ehdokkaiden keskuudessa vallitsee kustakin aiheesta (Hansen & Rasmussen 2013, 193). Käsittelen yhtenäisyyttä tavoiteltavana päämääränä, mutta pidän tutkimuksen tuloksia tulkittessani esillä myös, että terveen puolueen luonteeseen kuuluu jonkinasteinen epäyhtenäisyys, sillä puolueissa käydään sisäistä kamppailua puolueen suunnan ja strategioiden määrittämisestä sekä vallasta puolueen sisällä (Boucek 2009, 455–456; Christen ym. 2013; Mickelsson 2015, 138–143, 149–157).

Aikaisemmassa tutkimuksessa havaitsemani tutkimusaukon ja ajankohtaisen keskustelun innoittamana olen muotoillut seuraavan tutkimuskysymyksen:

Kuinka paljon samaan puolueeseen kuuluvien ehdokkaiden mielipiteet erosivat toisistaan vuoden 2019 eduskuntavaaleissa?

Vastaan tutkimuskysymykseen ehdokkaiden Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneeseen antamien vastausten avulla. Vaalikoneeseen vastasi 92 prosenttia ehdokkaista,

joten Yleisradion keräämä aineisto on kattava. Hyödynnän pääasiallisen aineiston tukena yhteistyössä Vaalikoneet 2020 -tutkimushankkeen kanssa keräämääni haastatteluaineistoa. Haastatteluaineiston avulla selvitän ehdokkaiden ajatuksia puolueen linjan mukaisesta vastaamisesta.

Tutkielman kaksi seuraavaa lukua luovat pohjan tutkimuskysymykseen vastaamiselle. Käsittelen luvuissa aikaisempaa aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Perehdyn ensin puolueiden sisäiseen yhtenäisyyteen tarkastelemalla niiden roolia edustuksellisessa demokratiassa. Lisäksi tarkastelen puolueiden sijoittumista poliittisille ristiriitaisuutuksille, minkä perusteella muotoilen aineiston analyysiä ohjaavat hypoteesit, jotka löytyvät luvusta 2.3. Hypoteesien muodostamisen jälkeen siirryn tarkastelemaan vaalikoneiden merkitystä. Käyn läpi hieman vaalikoneiden historiaa ja tuon esiin eduskuntavaalijärjestelmän vaalikoneiden tekijöille asettamia haasteita ja vaalikoneiden tekijöiden roolia koneiden toiminnan määrittäjinä. Tutkielman teoriaosuus päättyy pohdintaan vaalikoneiden hyödyistä ja haasteista ehdokkaiden kannalta. Sen jälkeen esittelen aineistot ja tutkimusmetodin luvussa 4. Luvuissa 5 ja 6 analysoin aineistojani, minkä jälkeen esitän johtopäätöksiä ja lopulta vastaan tutkimuskysymykseen viimeisessä luvussa.

2. Poliittisten puolueiden sisäinen yhtenäisyys

2.1. Puolueet edustuksellisessa demokratiassa

Puoluetta määritellessään tutkijat ovat eri aikoina korostaneet erilaisia asioita. 1700-luvulla elänyt Edmund Burke ajatteli puolueeksi minkä tahansa ryhmän ihmisiä, jotka ovat liittyneet yhteen edistääkseen kansakunnan etuja sellaisen periaatteen mukaan, josta he kaikki ovat yhtä mieltä (Ware 1996, 5). Burken määritelmässä huomionarvoista on, että siinä ei mainita yhteyttä parlamenttiin ja edustuksellisuuteen (Mickelsson 2015, 41).

Yleisen ja yhtäläisen äänioikeiden yleistyessä puolueen määrittelemisenkin muuttui, ja 1900-luvun puolivälin aikaan sosiologi Max Weber (1956; teoksessa Mickelsson 2015, 41) määritteli puolueen perustuvan ihmisten vapaalle yhteenliittymälle, jonka tavoitteena on tavoitella johtajilleen valtaa ja aktiivisille kannattajilleen ideaalisia ja materiaalisia mahdollisuuksia. Weber ei ottanut määritelmässään kantaa organisaation pysyvyyteen (Mickelsson 2015, 42).

Tuoreemmissa puolueen määritelmissä esimerkiksi Alan Ware (1996, 5) painottaa puolueen olevan yksittäisiä intressejä yhdistämään ja niiden puolesta toimimaan pyrkivä instituutio, jonka tavoitteena on – usein hallitusvaltaan pyrkimällä – saada vaikutusvaltaa valtiossa. Waren (1996, 5) tavoin Jaakko Nousiainen (1998, 31) korostaa puolueen organisaatiota ja hallitusvallan tavoittelua mainitsemalla puolueiden asettavan ehdokkaita vaaleihin. Hänen määritelmässään nousee esiin puolueen rooli edustuksellisuuden mahdollistajana demokratiassa (Nousiainen 1998, 31). Myös Matti Wibergin (2014, 163) määritelmässä esiintyy jo edellä mainittuja ominaisuuksia. Hänen mukaansa puolueelle ominaisia piirteitä ovat puolueorganisaation olemassaolo, hallitusvaltaan pyrkiminen, aineellisten etujen myöntäminen puolueen jäsenille ja puolueen aatteellisten pyrkimysten edistäminen yhteiskunnassa (Wiberg 2014, 163).

Puoluetta on määritelty myös lakitekstissä. Suomessa vuonna 1969 voimaan tulleessa puoluelaisissa (10/1969) korostetaan yhdistyksen rekisteröimistä. Puoluelain mukaan puolue on rekisteröity yhdistys, joka on merkitty oikeusministeriössä pidettävään puolerekisteriin (Puoluelaki 1 §). Rekisteröinnin lisäksi puoluelaki määrittää puolueelle myös muita ominaisuuksia. Esimerkiksi valtakunnallinen toimijuus on esillä lakitekstissä samalla tavoin kuin tutkijoiden määritelmissä, sillä lain mukaan puolueeksi haluavan yhdistyksen varsinaisen tarkoituksen on oltava valtiollisiin asioihin vaikuttaminen. Lisäksi puolueella on oltava vähintään 5000 äänioikeutettua kannattajaa,

yleisohjelma sekä säännöt, jotka turvaavat kansanvaltaisten periaatteiden noudattamisen yhdistyksen päätöksenteossa ja toiminnassa. (Puoluelaki 2 §.)

Tämän tutkielman kannalta puolueen määritelmässä on hyvä korostaa puoluetoinnin valtakunnallisuutta, hallitusvaltaan pyrkimistä sekä tavoitetta edistää puoluetta yhdistäviä intressejä ja ideologiaa yhteiskunnassa. Edellä mainittuja puolueen määritelmiä yhdistellen ja mukaillen voidaan sanoa puolueiden olevan valtakunnan tasolla toimivia joukkojärjestöjä, joiden tavoite on saada hallitusvaltaa valtiossa ja sitä kautta edistää jäsentensä ja kannattajiensa aineellisia etuja ja heidän yhteisiä aatteellisia pyrkimyksiään. Erityisesti puolueen hallitusvaltaan pyrkimistä ja sen yhteyttä puoluetta yhdistäviin aatteellisiin pyrkimyksiin tarkastellaan tutkielman edetessä.

Puolue koostuu ihmisistä, jotka voivat olla kannattajia, jäseniä tai aktiiveja. Kannattajat eivät ole virallisesti puolueen jäseniä, mutta he äänestävät puoluetta vaaleissa ja saattavat satunnaisesti auttaa puoluetta myös vaalien ulkopuolella. Jäsenet maksavat puolueen jäsenmaksua, mutta eivät kuitenkaan ole puolueetyössä mukana yhtä kokonaisvaltaisesti kuin aktiivit, jotka työskentelevät tiiviisti puolueen eteen. Kannattajien, jäsenten ja aktiivien lisäksi puoluetta lähellä olevia tai siihen kuuluvia ihmisiä on jaoteltu äänestäjäkuntaan, puolueorganisaatioon ja puolueen hallituksessa olevaan osaan. (Ware 1996, 6, 63–66.) Tutkielmani keskittyy vaaleissa ehdolla oleviin henkilöihin, joiden voidaan ajatella yleensä olevan jäseniä tai puolueorganisaatiossa tai puolueen hallitusvallassa olevassa osassa toimivia aktiiveja. Ehdokkaat ovat kuitenkin vain hyvin pieni osa puoluetta, ja puolueen eri osien painoarvo vaihtelee riippuen puolueen organisoitumis- ja toimintatavoista.

Puolueiden organisoitumistavat vaihtelevat ja yleisin tapa jaotella puolueita on pitkään ollut jakaa ne organisoitumistavan mukaan kaaderi- ja joukkopuolueisiin (ks. Duverger 1951, 84–92). Kaaderipuolueissa ei ole paljoa jäseniä, vaan ne muodostuvat pienen puoluetta johtavan eliitin varaan. Puolueen toiminta on aktiivista vaalien aikaan, jolloin tavoitteena on taata omien ehdokkaiden valituksi tuleminen vaaleissa. (Duverger 1951, 85; Ware 1996, 65.) Kaaderipuolueissa korostetaan poliittisiin luottamustehtäviin valittujen henkilöiden omaa harkintaa, eikä tiukkaa puoluekuria ole (Paloheimo & Raunio 2008, 22). Kokoomus ja ruotsalainen kansanpuolue olivat kaaderipuolueita 1920- ja 1930-luvuilla (Mickelsson 2015, 119–120).

Kaaderipuolueista poiketen joukkopuolueet pyrkivät keräämään suuren jäsenkunnan. Jäsenistöstä on monenlaista hyötyä puolueelle: jäsenmaksut muodostavat merkittävän tulonlähteen, minkä lisäksi jäsenet toimivat puolueen ideologian levittäjinä sekä työvoimana ehdokkaiden

vaalikampanjoissa. Aktiiviset jäsenet saavat usein lopulta vaikutusvaltaa puolueessa. Joukkopuolueet kontrolloivat jäseniään kaaderipuolueita enemmän, sillä ne pyrkivät esiintymään ulkoisesti yhtenäisinä. (Duverger 1951, 84–101; Paloheimo & Raunio 2008, 22; Ware 1996, 66.)

Joukkopuolueiden kehittymiseen vaikutti merkittävästi eurooppalainen työväenliike, ja Suomessa vasemmistopuolueet ja keskustaa edeltänyt maalaisliitto pyrkivät heti alusta asti kokoamaan suuren jäsenkunnan. 1970-luvulle tultaessa käytännössä kaikkien Suomen puolueiden organisaatorakenne vastasi joukkopuolueen rakennetta. (Karvonen 2014, 50–51; Paloheimo & Raunio 2008, 22). Puoluelaki, joka vaatii rekisteröityneiden puolueiden noudattavan kansanvaltaisia periaatteita yhdistyksen päätöksenteossa ja toiminnassa, ja puoluetukien maksamisen aloittaminen vaikuttivat puolueiden kehittymiseen kohti joukkopuolueita. (Karvonen 2014, 51; Puoluelaki 3.2 §.)

Kaaderi- ja joukkopuolueiden on sanottu pikkuhiljaa kehittyneen vaalipuolueiksi (Panebianco 1988; teoksessa Paloheimo & Raunio 2008, 22). Niille ominaista on asiantuntijaryhmien keskeinen asema puolueen päätöksenteossa, pienentyvä jäsenmäärä ja jäsenten aktiivisuutta vaativan järjestötyön sekä jäsenistön ja puoluejohdon vuorovaikutuksen väheneminen. Vaalipuolueissa puolueiden johtajilla on suuri rooli edustaa puoluetta julkisesti, ja johtajat pyrkivät vetoamaan suoraan äänestäjiin median välityksellä. Lisäksi vaalipuolue keskittyy aatteellisten debattien sijaan lähinnä ajankohtaisista asioista käytävään keskusteluun. (Paloheimo & Raunio 2008, 22.)

Suomen puolueet ovat monitasoisia organisaatioita. Puolueorganisaatioiden alimmalla tasolla ovat paikallisyhdistykset, joihin puolueen jäsenet kuuluvat. Seuraavan tason muodostavat piirijärjestöt, jotka noudattavat useimmiten vaalipiirijakoa. Piirijärjestöjen yläpuolella olevaan kansallisen tason keskusorganisaatioon kuuluvat puolueen ylimmät päättävät elimet, jotka myös vastaavat puoluekokousten järjestämisestä. Puolueorganisaatioon voidaan laskea kuuluvaksi myös puolueen eduskunnassa oleva osa ja hallituksessa toimivat ministerit, jos puolueella on edustajia eduskunnassa tai ministereitä hallituksessa. Lisäksi monilla puolueilla on erikseen nuorille tai naisille suunnattuja järjestöjä. (Karvonen 2014, 51.)

Puolueiden organisoitumistavasta riippumatta ne ajatellaan joka tapauksessa niin olennaiseksi osaksi nykyaikaisia valtioita, että on sanottu olevan vaikea kuvitella politiikkaa ilman puolueita (ks. Ware 1996, 1). Erityisen keskeisiä toimijoita puolueet ovat edustuksellisissa demokratioissa (Dalton ym. 2011, 3–4; Wiberg 2014, 165). Vaikka vallitsevaa ajatusta puolueiden kyseenalaistamattomasta roolista edustuksellisen demokratian toiminnan kannalta on myös haastettu, haastajatkin ovat

tulleet johtopäätökseen, että edustuksellisen demokratian menestyksessä olemassaolo olisi epätodennäköistä ilman puolueita (ks. esim. Goodin 2008, 220–221; Kölln 2015, 593–611).

Kun demokraattinen hallintomuoto yleistyi Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa, puolueiden merkitys edustuksellisen prosessin mahdollistajina tuli ilmeiseksi (Dalton ym. 2011, 5). Myös Suomessa edustuksellisen demokratian instituutioiden vakiinnuttamisen aloittanut marraskuun manifestin lupaus yleisistä ja yhtäläisistä vaaleista vauhditti puolueiden syntyä ja niiden merkityksen kasvua. Moni nykyinen puolue – jo hieman aikaisemmin alkusysäyksensä saanutta työväenliikettä sekä vasta sisällissodan jälkeen perustettua kokoomusta – lukuun ottamatta sai alkunsa vuosina 1905–1907 suurlakon ja marraskuun manifestin sekä ensimmäisten eduskuntavaalien välisenä aikana. (Mickelsson 2015, 47–49, 57, 74.) Suomen suuret puolueet perussuomalaisia lukuun ottamatta ovat olleet suuria jo 1920-luvulta lähtien (Karvonen 2014, 16, 25).

Sekä suurilla että pienemmillä puolueilla on erilaisia tehtäviä edustuksellisissa demokratioissa. Edustuksellisille demokratioille ominainen piirre on säännöllisesti järjestettävät vaalit, joissa kansa äänestää itselleen edustajat hallitseviin elimiin yhdeksi vaalikaudeksi kerrallaan (Bengtsson ym. 2014, 27). Puolueilla on vaaleissa merkittävä ja näkyvä rooli, sillä ne asettavat vaaleihin ehdokkaita (Dalton ym. 2011, 6–7; Wiberg 2014, 164, 169). Ehdokkaiden asettamisen on katsottu erottavan puolueet muista eturyhmistä, jotka vaaleihin ehdokkaiden asettamisen sijaan pyrkivät esimerkiksi vaikuttamaan puolueiden ehdokkaiden toimintaan ja politiikkaan (Dalton ym. 2011, 7).

Vaaleissa ehdokkaiden asettamisen lisäksi puolueilla on myös monia muita tehtäviä. Puolueet kokoavat yhteen yksilöiden intressejä ja esittävät niitä yhteiskunnallisina vaatimuksina. Puolueet tarjoavat äänestäjille pelkistettyjä vaihtoehtoja, joista kukin voi vaaleissa valita mieleisensä. Lisäksi puolueet opettavat kansalaisille poliittisen järjestelmän toimintatapoja ja pyrkivät aktivoimaan heitä osallistumaan poliittiseen toimintaan ja äänestämään vaaleissa. Hallitusvaltaan päästessään puolueet pyrkivät toteuttamaan tavoitteitaan, ja oppositiossa ollessaan ne arvioivat ja kritisoivat hallituksen toimintaa. (Dalton ym. 2011, 6; Wiberg 2014, 163–164.)

Parlamentissa toimiminen vaatii puolueilta yhtenäistä toimintaa. Parlamenttiryhmän yhtenäisyys ei välttämättä ole aina taattu pelkästään edustajien yhteneväsillä ajatuksilla ja sitoutumisella puolueen ideologiaan, vaan yksittäisen kansanedustajan kanta voi olla ristiriidassa puolueen yhteisen mielipiteen ja tavoitteiden kanssa. Ryhmän yhtenäisyyttä voidaan ylläpitää ryhmäkurilla, jolla viitataan tehostettuun ja ulkoa pakotettuun yhdenmukaisuuteen. Ryhmäkurin ylläpitoon voi liittyä muodollisia tai epämuodollisia sanktioita. Yhtenäisyys on siis puolueen yhdenmukaista

toimintaa ja kuri taas tapa varmistaa yhtenäisyys tilanteessa, jossa se on vaarassa horjua. Kurista puhutaan erityisesti täysistuntoäänestysten yhteydessä, jolloin kansanedustaja on käytännössä sidottu puolueensa ohjeisiin ja määräyksiin. (Hazan 2003, 3; Wiberg 2014, 171.) Suomessa eduskuntaryhmien äänestysyhtenäisyys on suurta, ja erityisesti hallituspuolueiden kansanedustajat ovat täysistuinnoissa hyvin yksimielisiä (Pajala 2014, 190–191).

Parlamenttiryhmien yhtenäisyyttä ja ryhmäkuria on selitetty pääosin sosiologisesta ja rationaalisesta näkökulmasta. Sosiologisen näkökulman mukaan lainsäätäjät toimivat yhtenäisesti epävirallisten käyttäytymissääntöjen ja normatiivisten syiden kuten ideologisen vakaumuksen, sosialisoinnin ja puoluesolidarisuuden vuoksi. Nämä tekijät selittävät ryhmäyhtenäisyyttä. Sen sijaan rationaalinen näkökulma korostaa strategisia kannustimia, rajoitteita ja virallisia sääntöjä. Sen mukaan puolueen yhtenäisyys syntyy puolueen muodostamisesta ja yhteneväinen toiminta on edustajien omien etujen maksimoimisen tulosta, kun haittojen ja hyötyjen punnitsemisen jälkeen edustajat päätyvät seuraamaan puolueen linjaa. (Hazan 2003, 3–4; Russell 2014, 712.)

Vallitsevien sosiologisen ja rationaalisen näkökulman lisäksi parlamenttiryhmien yhtenäisyyttä on selitetty sosiaalipsykologian ja neurotieteen avulla (ks. esim. Russell 2014). Arvellaan, että monissa parlamenteissa on käytössä jopa turhan tiukkoja sanktioita ryhmän yhtenäisyyden varmistamiseksi, sillä psykologinen näkökulma antaa viitteitä, että edustajilla on luonnollinen taipumus käyttäytyä yhtenäisesti, vaikka he eivät olisi yhtä mieltä yksityiskohdista. Liian tiukka ryhmäkuri voi jopa haitata yhtenäisyyttä, sillä pakottaminen voi herättää ihmisissä halun toimia juuri päinvastaisella tavalla. (Russell 2014, 720.)

Yhtenäisyyden tarkastelu eri näkökulmista on kiinnostavaa riippumatta siitä, miten paljon maassa on puolueita. Nykyään Suomessa on sen verran puolueita, että maassamme sanotaan olevan monipuoluejärjestelmä (ks. Paloheimo & Raunio 2008, 17; Ware 1996, 159–163). Puoluejärjestelmä tarkoittaa maassa toimivien puolueiden muodostamaa kokonaisuutta, ja eri maiden poliittiset puolueet ja niiden väliset suhteet muodostavat erilaisia puoluejärjestelmiä, joita on luokiteltu perustuen puolueiden määrään ja niiden välisten aatteellisten erojen suuruuteen. (Sartori 2005, 105–113, 258–260; Ware 1996, 149.)

Puoluejärjestelmiä niissä esiintyvien puolueiden määrän mukaan 1950-luvulla jaotellut Maurice Duverger (1951, 236–312) teki eron kaksi- ja monipuoluejärjestelmien välille. Puolueiden määrän laskeminen on puoluejärjestelmien määrittelyssä isossa roolissa edelleenkin, mutta pelkkää

puolueiden määrää ei kuitenkaan enää pidetä tarpeeksi selitysvoimaisena tapana määritellä puoluejärjestelmiä (Sartori 2005, 105, 111; Ware 1996, 147–154).

Puoluejärjestelmien määrittelystä vuonna 1976 klassikon asemaan nousseen teoksen *Parties and Party Systems* kirjoittanut Giovanni Sartori (2005, 107–113) tarkastelee merkityksellisten puolueiden – eli hallituskoalitioon potentiaalisesti pääsevien tai sellaisten puolueiden taktiikoihin vaikuttamaan kykenevien puolueiden – lukumäärän lisäksi puolueiden ideologista etäisyyttä puoluejärjestelmää määrittelevänä ominaisuutena. Sartorin (2005, 113, 129) teoretisoinnin mukaan Suomen puoluejärjestelmää voi kuvata hajautuneeksi ja polarisoituneeksi monipuoluejärjestelmäksi. Hajautuneessa järjestelmässä on monia puolueita, joista mikään ei saavuta yksin enemmistöä hallitsevassa elimessä. Polarisaatio kuvaa tilannetta, jossa puolueiden aatteelliset ja ohjelmalliset tavoitteet ovat hyvin kaukana toisistaan. (Paloheimo & Raunio 2008, 16; Sartori 2005, 110.)

Suomen puoluejärjestelmässä ei ole yhtä selvästi muita puolueita suurempaa, hallitsevaa puoluetta, vaan järjestelmä koostuu muutamasta isommasta ja lisäksi pienemmistä puolueista (Karvonen 2014, 18, 25; Paloheimo & Raunio 2008, 17–18; Ware 1996, 167). Toisen maailmansodan jälkeisenä aikana kolme ja vuoden 2011 vaaleista lähtien neljä suurinta puoluetta ovat saaneet yhteensä 60–70 prosenttia äänistä eduskuntavaaleissa (Oikeusministeriö 2019a; Paloheimo & Raunio 2008, 20; Tilastokeskus 2015). Eduskunnan ulkopuoliset pienpuolueet ovat useimmiten lyhytikäisiä (Paloheimo & Raunio 2008, 21). Suomen kaltaisessa monipuoluejärjestelmässä hallituspuolueet usein vaihtuvat vaalien seurauksena, ja puolueiden suuren määrän ansiosta äänestäjillä on paljon valinnanvaraa (Ware 1996, 167).

Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa ehdokkaita asetti 19 puoluetta (Oikeusministeriö 2019b). Vaaleissa ehdokkaita asettaneista puolueista Kansallisella Kokoomuksella, Perussuomalaisilla, Sinisellä tulevaisuudella, Suomen Keskustalla, Suomen Kristillisdemokraateilla, Suomen ruotsalaisella kansanpuolueella, Suomen Sosiaalidemokraattisella Puolueella, Vihreällä liitolla ja Vasemmistoliitolla oli edellisellä kaudella eduskunnassa yksi tai useampi kansanedustaja. Ilman istuvaa kansanedustajaa vaaleihin lähtivät Feministinen puolue, Eläinoikeuspuolue, Itsenäisyyspuolue, Kansalaispuolue, Kommunistinen Työväenpuolue – Rauhan ja Sosialismin puolesta, Liberaalipuolue – Vapaus valita, Piraattipuolue, Seitsemän tähden liike, Suomen Kansa Ensin ja Suomen Kommunistinen Puolue. Lisäksi vaaleissa on aikaisemmin nähty ja myös tänä keväänä nähtiin valitsijayhdistysten asettamia ehdokkaita. Näissä vaaleissa heitä oli paljon, kun

poliittinen liike nimeltä Liike Nyt kokosi valitsijayhdistysten asettamia ehdokkaita yhteen (Liike Nyt 2019a). Liike nytä käsitellään tässä tutkielmassa puolueisiin verrattavissa olevana ryhmittymänä, sillä sen nimissä kampanjoineet ehdokkaat olivat sitoutuneet yhteisiin tavoitteisiin (Liike Nyt 2019b). Kuitenkin liike nytin alle kerääntyneistä ja muista valitsijayhdistyksistä huolimatta valtaosa vaaleissa ehdokkaita asettaneista tahoista oli silti puolueita. Luettelo puolueista tässä tutkielmassa käyttämäni nimistä ja lyhenteistä löytyy liitteestä 1.

2.2. Jakolinjat erottavat ja yhdistävät

Puolueet kuvastavat maan väestön keskuudessa esiintyviä jakolinjoja (Paloheimo & Raunio 2008, 12). Väestöä intresseiltään erilaisiin ryhmiin jakavien jakolinjojen tai ristiriitaulottuvuuksien on perinteisesti ajateltu konkretisoituvan, kun samaan yhteiskuntaryhmään kuuluvat ihmiset jakavat yhteisen identiteetin sekä arvot ja asenteet, joiden perusteella he äänestävät tietyn väestöryhmän asiaa ajavaa puoluetta (Westinen 2015a, 279–280; Westinen ym. 2016, 274). Usein – kuten myös tässä tutkielmassa – ristiriitaulottuvuuksien ja puolueiden synnyn suhteen ajatellaan toimivan pääosin juuri näin päin, että puolueet kehittyvät kansaa jakavien jakolinjojen seurauksena. On kuitenkin hyvä pitää mielessä ristiriitaulottuvuuksien ja puolueiden kaksisuuntainen suhde: on vaikea sanoa, nousevatko puolueet kansalaisia jakavasta ristiriidasta vai nostavatko puolueet ristiriidan näkyville eli ovatko puolueet oikeastaan yhteiskunnallisten ristiriitojen tuotteita vai tuottajia (Mickelsson 2015, 31).

Alun perin keskeisiä jakolinjoja tunnistettiin Länsi-Euroopan maissa neljä: keskusta–periferia, kansallisvaltio–kirkko, maanomistus–teollisuus ja työnantaja–työntekijä. Näistä ensimmäinen eli keskushallinnon ja periferian välinen ristiriitaulottuvuus syntyi keskushallinnon ja kansalliskulttuurin ja toisaalta pienempien alueiden sekä kielellisten ja kulttuuristen vähemmistöjen vastakkainasettelusta. Kansallisvaltion ja kirkon välinen ristiriitaulottuvuus taas sai alkunsa koulutuksen järjestämiseen liittyvistä erimielisyyksistä, mutta tähän ristiriitaulottuvuuteen liittyivät myös muun muassa kysymykset uskonnollisen toiminnan rahoittamisesta ja kirkon roolista normien ja kansalaisten moraalin vartijana. Toiset kaksi ristiriitaulottuvuutta eli maanomistajien ja teollistuneissa kaupungeissa asuvien ihmisten sekä työnantajien ja työntekijöiden väliset ristiriitaulottuvuudet saivat alkunsa teollisen vallankumouksen aikaan. (Lipset & Rokkan 1967, 1–26.)

Maailman muuttuminen ja yhteiskuntien kehittyminen nostattavat uusia kansaa jakavia ristiriitailottuvuuksia ja muuttavat jo olemassa olevien ristiriitailottuvuuksien sisältöä ja painoarvoa suhteessa toisiinsa. Toisen maailmansodan jälkeiset vuosikymmenet olivat otollista aikaa ihmisten arvojen muuttumiselle, maallistumiselle, elinkeinorakenteen muutokselle sekä koulutus- ja elintason nousulle, ja nämä kehityskulut muokkasivat kehittyneitä teollistuneita yhteiskuntia ja niiden poliittisia jakolinjoja (Inglehart 1977, 179–290; Inglehart 1990, 3–14, 421–433). Erityisesti ihmisten arvoissa tapahtuneen hiljaiseksi arvovallankumoukseksi kutsutun muutoksen (ks. Inglehart 1977 & 1990) ja globalisaation (ks. Kriesi ym. 2006) yhteyttä poliittisiin jakolinjoihin on tarkasteltu runsaasti.

Hiljaisella arvovallankumouksella tarkoitetaan toisen maailmansodan jälkeisen talouskasvun, elintason nousun ja hyvinvointivalttioiden vakiintumisen mahdollistamaa kehittyneiden teollistuneiden yhteiskuntien kansalaisten arvoissa tapahtunutta muutosta. Vakaissa oloissa ihmisillä on mahdollisuus siirtyä pelkkien materialististen eli aineelliseen hyvinvointiin ja fyysiseen turvallisuuteen liittyvien arvojen vaalimisesta kohti arvojen kokonaisuutta, jota hallitsevat pääosin postmaterialistiset arvot eli esimerkiksi individualismi sekä itseilmaisun ja itsensä toteuttamisen arvostaminen, ympäristönsuojelu, vähemmistöjen oikeuksien korostaminen ja tavoite parantaa elämänlaatua. Hiljainen arvovallankumous tapahtuu, kun materialistisia arvoja ensisijaisina pitävät sukupolvet ajan kuluessa korvautuvat postmaterialistisia arvoja tärkeimmiksi arvoikseen nostavilla sukupolvilla. Hiljainen arvovallankumous on vaikuttanut uusien poliittisten liikkeiden ja puolueiden nousuun. (Inglehart 1990, 3–14, 66–103, 371–373.) Esimerkiksi vihreiden liikkeiden synnyn taustalla on postmaterialistisia arvoja (Mickelsson 2015, 237, 248). Lisäksi kiinnostus myös muiden kuin oman elämänlaadun parantamiseen näkyy esimerkiksi eläinoikeuspuolueen syntynä. Eläinoikeuspuolue pyrkii nostamaan keskustelua eläinten oikeuksista mukaan politiikkaan ja korostaa kaikkien elollisten olentojen oikeutta omaan elämäänsä ja vapauteen (Eläinoikeuspuolue 2018).

Myös globalisaation voimistuminen ja siitä seurannut taloudellinen ja kulttuurinen kilpailu ovat tuoneet uudenlaisia kysymyksiä osaksi maiden poliittisia jakolinjoja. Maailman yhtenäistyminen ja verkottuminen on jakanut ihmiset globalisaation voittajiin ja häviäjiin. Kansainvälisestä kilpailusta hyötyvien alojen yrittäjät ja työntekijät sekä kansainvälisyyteen positiivisesti suhtautuvat ihmiset kannattavat avoimia markkinoita ja kansainvälisyyttä. Sen sijaan kansainvälisen kilpailun ulkopuolisilta aloilta elantonsa saavat ja kansakuntaan voimakkaasti samaistuvat ihmiset eivät

hyödy globalisaatiosta yhtä paljoa. Globalisaation häviäjät toivovat kansallisten rajojen ja itsenäisyyden säilyttämistä. (Kriesi ym. 2006, 921–922.)

Neljän alkuperäisen jakolinjan on havaittu muokkautuneen vastaamaan muuttunutta ympäristöä, ja kahden jakolinjan – sosioekonomisen ja kulttuurisen – mallin on sanottu vastaavan paremmin nykyistä tilannetta. Globalisaation nostattamat ristiriidat heijastuvat molemmille jakolinjoille. Globalisaatio on tuonut sosioekonomiselle ristiriitaulottuvuudelle vastakkain protektionismin ja avoimemman suhtautumisen kansainvälisten markkinoiden tuomaan kilpailuun. Kulttuurisella ristiriitaulottuvuudella keskustellaan nykyään muun muassa Euroopan integraation syventämisestä ja maahanmuutosta. (Kriesi ym. 2006, 921–925, 949–951.)

Sekä sosioekonomisen että kulttuurisen ristiriitaulottuvuuden on havaittu polarisoivan Länsi-Euroopan maiden puoluekenttiä (Kriesi ym. 2006, 921–925, 949–951). Aluksi kulttuurinen ristiriitaulottuvuus oli havaittavissa vain äänestäjien keskuudessa, eikä se näkynyt puolueiden asemoitumisessa (van der Brug & van Spanje 2009, 327–328). Nykyään molemmat ristiriitaulottuvuudet näkyvät myös puoluekentissä, ja osa puolueista on helpompi määritellä pääosin vain toiselle ristiriitaulottuvuudelle. Esimerkiksi Suomessa vasemmistopuolueet ja kokoomus on perinteisesti määritelty lähinnä sosioekonomisen ulottuvuuden perusteella, kun taas vihreät ei halua määrittää itseään sosioekonomisella ulottuvuudella ollenkaan (Mickelsson 2015, 279; Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 96).

Ristiriitaulottuvuuksien määrästä ei ole vakiintunutta käsitystä. Pohjoismaiden puoluejärjestelmiä kuvattiin 1970-luvulle asti viisinapaisiksi. Viisinapaisissa järjestelmissä oli vasemmistopuolue, sosiaalidemokraattinen puolue, maaseutuväestön keskustapuolue, liberaalipuolue ja konservatiivit. Viisinapaista jaottelua ei enää käytetä, sillä Pohjoismaiden puoluejärjestelmät ovat jo muuttuneet yhteiskunnallisen muutoksen nostattamien uusien puolueiden toimesta. (Bengtsson ym. 2014, 27–40; Karvonen 2014, 43–47.)

Suomessa puoluejärjestelmässä heijastui pitkään neljä alkuperäistä jakolinjaa, minkä jälkeen muutaman itsenäistymistä seuranneen vuosikymmenen aikana puoluejärjestelmä hahmottui kuuden eri aatteellisen suuntauksen mukaan. Kuusi suuntausta olivat vasemmistososialistinen, sosiaalidemokraattinen, agraarinen, konservatiivinen, ruotsinkielistä väestöä edustava ja liberaalinen. Nykypuolueista vasemmistoliitto asemoituu sosiaalidemokraattien vasemmalle puolelle, kuten Suomen Kansan Demokraattinen Liitto ja Suomen Kommunistinen Puolue aikoinaan. Sosiaalidemokraatit edustaa sosiaalidemokraattista, keskusta agraarista, kokoomus konservatiivista

ja ruotsalainen kansanpuolue ruotsinkielisen väestön etuja ajavaa suuntausta. (Paloheimo 2008, 27; Paloheimo & Raunio 2008, 17.)

Liberaalinen perinne sen sijaan on ollut edustettuna Suomen puoluekentässä historian aikana usein, mutta puoluetoiminta on ollut katkonaista, eikä vahvaa, eduskuntaan edustajia saanutta liberaalipuoluetta ole ollut. Liberaalin puolueen on ollut vaikea vakiinnuttaa asemaansa puoluejärjestelmässä, jossa puolueiden kannatus on pitkään perustunut yhteiskuntaluokkiin. (Mickelsson 2015, 38, 179; Paloheimo 2008, 27–37). Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa ehdokkaita asettanut liberaalipuolue nimeltä Liberaalipuolue – Vapaus valita on viety puolurekisteriin vuonna 2016 (Oikeusministeriö 2019c). Sen alkuperäinen nimi oli Kansallinen Viskipuolue (Haapanen 2016). Liberaaleihin ajatuksiin nojaa myös yksilönvapautta korostava ja yksilönvapauksien lisäämistä ajava piraattipuolue (Mickelsson 2015, 317–318). Piraattipuolue on selvästi erityisesti nykyajalle ominaisista teemoista ponnistava puolue, sillä se kertoo olevansa tietoyhteiskuntapuolue, ja sen puolueohjelmassa korostuukin näkyvästi muun muassa tekijänoikeuksiin, hallinnon ja ohjelmistohankkeiden avoimuuteen sekä avoimeen tietoon liittyvät teemat (Piraattipuolue 2018).

Nykyään demokraattisissa yhteiskunnissa katsotaan esiintyvän yleisesti seitsemän erilaista ristiriitaulottuvuutta: 1) sosioekonominen, 2) uskonnollinen, 3) kulttuuris-etninen, 4) keskusta–periferia, 5) hallitsemistapaan kohdistuva tuki, 6) ulkopoliitiikka ja 7) materialistiset vastaan postmaterialistiset arvot (Lijphart 1984 & 1999; teoksessa Paloheimo & Raunio 2008, 12). Havaittujen ristiriitaulottuvuuksien määrä ja nimitykset vaihtelevat, mutta seitsemään äsken mainittuun perustuvia ristiriitaulottuvuuksia voi havaita myös Suomen tiiviisti poliittisiin jakolinjoihin kytkeytyvässä puoluejärjestelmässä (Bengtsson ym. 2014, 33; Karvonen 2014, 5–32; Paloheimo 2008, 37–38; Westinen ym. 2016, 279–281). Suomessa on tunnistettu olevan esimerkiksi seuraavanlaisia ristiriitaulottuvuuksia: vasemmisto–oikeisto, ydinalueet–syrjäseudut, kansallinen–kansainvälinen, eliitti–kansa, suomenkieliset–ruotsinkieliset, perinteiset arvot – avarakatseisuus ja talouskasvu–ympäristönsuojelu (Grönlund & Westinen 2012, 181; Paloheimo 2008, 37–55).

Vaikka Suomen puoluejärjestelmä on hajautunut ja siitä on tunnistettu erilaisia ristiriitaulottuvuuksia eri aikoina, se on kuitenkin suhteellisen vakaa, sillä se on pysynyt pääpiirteittäin samana 1920-luvulta lähtien. Uusien puolueiden syntyminen ei ole muuttanut puoluejärjestelmän rakennetta suuresti. Merkittävimpiä rakenteellisia muutoksia ovat olleet radikaalin vasemmiston hiipuminen ja populististen liikkeiden nousu ensin 1970- ja 1980-luvuilla ja

sen jälkeen vuonna 2011 suurelta osin keskustan kannatuksen kustannuksella. (Karvonen 2014, 24–25, 118; Mickelsson 2015, 15–16.)

Suomen puolueet ryhmittivät pitkään yhteiskuntaluokkien mukaan. Puolueiden kannattajakuntien sosioekonomisissa taustoissa voi edelleenkin havaita eroja, mutta elinkeinorakenteen muutos on heikentänyt yhteyttä äänestäjän sosioekonomisen taustan ja puoluevalinnan välillä. Uusia esimerkiksi ympäristöön ja kansainvälistymiseen liittyviä ristiriitaulottuvuuksia on havaittu nousseen perinteisten ristiriitaulottuvuuksien rinnalle. Nykyään puoluevalintaan vaikuttavat perinteisten sosioekonomisten kysymysten lisäksi merkittävästi uudenlaiset arvo- ja asiakysymykset. Selväpiirteisimpinä luokkapuolueina ovat säilyneet vasemmistoliitto, sosiaalidemokraatit ja keskusta. Aatepuolueina voidaan pitää vihreitä ja kristillisdemokraatteja, kun taas perussuomalaiset, ruotsalainen kansanpuolue ja kokoomus sijoittuvat luokka- ja aatepuolueiden väliin. (Bengtsson ym. 2014, 150–152; Grönlund & Westinen 2012, 158–163, 183–184; Karvonen 2014, 122–126; Mickelsson 2015, 273–292, 313–237; Paloheimo 2008, 32–34; Westinen 2015a.)

Puolueiden asettumista ristiriitaulottuvuuksille voi tarkastella monella tavalla. Puolueet asemoivat itse itseään puolueohjelmiansa avulla. Puolueohjelmista selviää, mitä asioita puolueet painottavat sekä millä ristiriitaulottuvuuksilla ja missä kohtaa ne haluavat organisaatioina tulla nähdyiksi. Puolueohjelmat eivät kuitenkaan kata kaikkea, ja niistä saatetaan jättää pois aihepiirit, joiden käsitteleminen olisi puolueelle haitaksi. (Krouwel & van Elfrinkhof 2013, 1462; Paloheimo 2008, 38–53; Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 98.) Puolueet määrittävät itse omaa sijaintiaan myös päästessään eduskuntaan, sillä eduskuntapuolueet päättävät täysistuntosalin vasemmisto–oikeistoulottuvuutta kuvastavasta istumajärjestyksestä keskenään (Paloheimo 2008, 38–39). Puolueita voidaan sijoittaa ristiriitaulottuvuuksille myös asiantuntijoiden arvioiden perusteella, mutta on epävarmaa, onnistuvatko asiantuntijat arvioimaan puolueiden sijoittumista totuudenmukaisesti vai korostavatko he liikaa joitakin puolueiden ominaisuuksia (Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 98–107). Yleinen tapa hahmottaa puolueiden sijaintia ristiriitaulottuvuuksilla on tarkastella puolueiden äänestäjien asettumista eri ristiriitaulottuvuuksille (ks. esim. Bengtsson ym. 2014, 35–39; Westinen ym. 2016; Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 98). Myös puolueiden ehdokkaiden asettumista ristiriitaulottuvuuksille on selvitetty (ks. esim. Reunanen & Suhonen 2009b), mutta tämä näkökulma ei ole ollut kovin yleinen.

Täysin yksiselitteistä paikkaa ristiriitaulottuvuuksilla ei puolueille siis voi antaa, sillä sijoittuminen vaihtelee hieman sen mukaan, minkä aineiston avulla aihetta tarkastellaan (Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 106–107). Aihepiiriä käsittelevän runsaan tutkimuksen ansiosta on kuitenkin muodostunut yleinen kuva Suomen puoluekenttää jakavista ristiriitaulottuvuuksista ja puolueiden sijoittumisesta niille. Seuraavaksi käsittelen ristiriitaulottuvuuksia, joille Suomen puolueet asettuvat. Usein puolueen syntyyn vaikuttanut yhteiskunnallinen konflikti ilmenee jo puolueen nimestä (Mickelsson 2015, 31, 59–60). Esitän ristiriitaulottuvuuksien kohdalla myös hypoteeseja siitä, minkä puolueiden eduskuntavaaliehdokkaat saattaisivat olla historian ja aikaisemman tutkimuksen valossa kunkin ristiriitaulottuvuuden suhteen yhtenäisiä. Ajatuksenani on, että eri puolueiden ehdokkaat eroavat ristiriitaulottuvuuksilla toisistaan, mutta saman puolueen ehdokkaat ovat puolueelleen tärkeillä ulottuvuuksilla mielipiteissään samoilla linjoilla. Oletukseni nojautuu jakolinjateorian perusajatukseseen eli siihen, että jakolinjat erottavat puolueita toisistaan, mutta yhdistävät niitä sisäisesti.

2.3. Puolueet ristiriitaulottuvuuksilla

Sosioekonominen ristiriitaulottuvuus eli vasemmisto–oikeisto-jako on demokraattisissa yhteiskunnissa yksi keskeisin puolueita erottava jakolinja, ja se vaikutti paljon myös Suomen puoluejärjestelmän muotoutumiseen. Suurin osa puolueista voidaan sijoittaa tälle ristiriitaulottuvuudelle, jonka juuret ovat omistavan luokan ja teollisuuden työntekijöiden toisistaan poikkeavissa intresseissä. (Karvonen 2014, 23; Paloheimo & Raunio 2008, 12.)

Puolueita jaotellaan vasemmistoon, oikeistoon tai keskustaan sen mukaan, miten ne asettuvat työn ja pääoman vastakkainasettelussa ja miten ne suhtautuvat markkinatalouden sääntelyyn, tulojen uudelleenjakoon ja julkisten palveluiden tarpeeseen. Vasemmistopuolueet suhtautuvat myönteisesti aktiiviseen julkiseen sektoriin ja sen tuottamiin julkisiin palveluihin sekä tulonsiirtoihin, kun taas oikeisto pyrkii tukemaan vapaita markkinoita ja yrittäjyyttä. (Paloheimo 2008, 38–39; Paloheimo & Raunio 2008, 12; Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 96; Westinen ym. 2016, 274–275.)

Eduskuntapuolueiden istumajärjestys täysistuntosalissa kuvastaa puolueiden omaa käsitystä niiden sijoittumisesta vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle. Puolueet päättävät istumajärjestyksensä täysistuntosalissa siten, että puhemiehestä katsottuna vasemmalla istuvat vasemmistopuolueiden edustajat, keskellä salia keskustaan kuuluvat ja oikealla oikeiston edustajat. Ruotsalainen

kansanpuolue on aina sijoitettu täysistuntosalissa oikeaan laitaan, mikä johtui alun perin tulkkausteknisistä syistä. (Paloheimo 2008, 38.) Istumajärjestys täysistuntosalissa vasemmalta oikealle vuoden 2018 valtiopäivillä oli seuraava: vasemmistoliitto, sosiaalidemokraatit, vihreät, siniset, perussuomalaiset, tähtiliike, liike nyt, keskusta, kristillisdemokraatit, kokoomus ja ruotsalainen kansanpuolue (Eduskunta 2019). Vanhojen puolueiden eduskuntaryhmien keskinäinen istumajärjestys on pysynyt toisen maailmansodan jälkeen vakaana (Paloheimo 2008, 38). Pienemmät ja tuoreemmat tulokkaat ovat asettuneet vanhojen puolueiden muodostamiin raameihin.

Puolueohjelmien sisällönerittelyn avulla on huomattu, että eduskuntapuolueista vasemmistoliitto, sosiaalidemokraatit ja vihreät sijoittuvat markkinoiden sääntelyä koskevien mielipiteidensä perusteella vasemmistoon. Puolueiden sijoittumista vasemmistoon tukevat myös niiden kannattajien mielipiteet, joista saadaan tietoa valtakunnallisten kyselytutkimusten avulla. Vuoden 2007 eduskuntavaalitutkimuksen perustella vasemmistoliiton ja sosiaalidemokraattien kannattajille tärkeää puoluevalinnassa on julkisten palveluiden turvaaminen ja köyhien aseman parantaminen. Tavoite keventää verotusta ei ole puoluevalinnan kannalta olennainen kriteeri. (Paloheimo 2008, 38–44.) Vasemmistoliiton ja sosiaalidemokraattien äänestäjät sijoittuvat vasemmistoon myös vuoden 2011 eduskuntavaalitutkimuksessa. Tutkimuksen mukaan myös perussuomalaisten ja vihreiden äänestäjät sijoittuvat vasemmalle. (Grönlund & Westinen 2012, 170–171.) Vuoden 2015 tutkimuksessa vasemmistolaisimpina erottuvat vasemmistoliiton, sosiaalidemokraattien ja vihreiden äänestäjät (Westinen ym. 2016, 281–282). Sosiaalidemokraattien äänestäjät ovat kuitenkin hyvin maltillisia, eivätkä he vuosien 2011 ja 2015 tutkimuksissa erotu muiden puolueiden äänestäjistä kovinkaan merkittävästi (Grönlund & Westinen 2012, 171; Westinen ym. 2016, 282).

Eduskunnan istumajärjestyksen, puolueohjelmien ja kannattajien mielipiteiden lisäksi puolueiden historia, äänestäjäkunnan sosioekonominen asema ja yhteydet muihin järjestöihin tukevat erityisesti sosiaalidemokraattien ja vasemmistoliiton sijoittumista vasemmistoon. Sosiaalidemokraattien juuret ovat työväenliikkeessä, ja vasemmistoliitto jatkaa Suomen Kansan Demokraattisen Liiton ja Suomen Kommunistisen Puolueen jalanjäljissä, vaikka se onkin juridisesti uusi puolue. (Mickelsson 2015, 46, 292–293.) Lisäksi sosiaalidemokraattien ja vasemmistoliiton kannatus on edelleen korkeaa työväestön keskuudessa luokkapohjaisen äänestämisen laskusta huolimatta (Mickelsson 2015, 46; Paloheimo 2008, 32–37; Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 96). Puolueiden sijoittumista vasemmistoon puoltavat myös niiden järjestöyhteydet.

Sosiaalidemokraateilla ja vasemmistoliitolla on aina ollut vahvat yhteydet Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöön (SAK). Lisäksi niillä on yhteyksiä myös Toimihenkilökeskusjärjestöön (STTK). (Karvonen 2014, 20; Mickelsson 2015, 82–83, 242, 344.)

Sosioekonomisella ulottuvuudella sosiaalidemokraattien ja vasemmistoliiton selkeimpiä vastavoimia isoista puolueista ovat kokoomus ja keskusta, joiden lisäksi kristillisdemokraatit ja ruotsalainen kansanpuolue usein sijoittuvat enemmän oikealle kuin vasemmalle talouspoliittisten eli markkinavoimiin, yrittäjyyteen, tulonjakoon ja työhön liittyvien näkemystensä ansiosta (Grönlund & Westinen 2012, 170–171; Karvonen 2014, 19; Paloheimo 2008, 40–44; Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 101). Asetelma saa vahvistusta myös vuoden 2015 eduskuntavaalien äänestäjien sijoittumisesta sosioekonomiselle ulottuvuudelle. Kokoomusta vuoden 2015 vaaleissa äänestäneet olivat voimakkaasti talouden vapauden kannalla. Lisäksi ruotsalaisen kansanpuolueen ja keskustan äänestäjien sijoittuminen vastasi aikaisempia tutkimustuloksia eli puolueiden äänestäjien havaittiin olevan sosioekonomisella ulottuvuudella lähempänä oikeistoa kuin vasemmistoa. Sen sijaan aikaisemmin enemmän vasemmalla olleiden perussuomalaisten äänestäjien sijainti oli vuoden 2015 vaalien jälkeen verotusta, julkista sektoria sekä yrittäjyyttä ja markkinataloutta koskeviin kysymyksiin perustuvalla ulottuvuudella oikeammalla kuin ennen. (Westinen ym. 2016, 281–282.)

Isoista puolueista selkeimmin oikealla on kokoomus. Sen sijaintia oikeistossa lujittaa vahva kannatus ylempiin yhteiskuntaluokkiin kuuluvien ja oikeistolaisia taloudellisia ratkaisuja kannattavien äänestäjien keskuudessa. (Grönlund & Westinen 2012, 162; Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 96.) Lisäksi puolueen järjestöyhteydet ovat erilaiset kuin vasemmistopuolueilla. Kokoomus tekee yhteistyötä Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) kanssa (Mickelsson 2015, 344).

Selkeimmin vasemmalle ja oikealle asettuvien puolueiden väliin sijoittuvia puolueita on monta. Keskustan äänestäjät ovat sosioekonomisella ulottuvuudella lähempänä kokoomusta kuin vasemmistopuolueita, mikä liittää puolueen hieman oikealle (Grönlund & Westinen 2012, 170–172). Myös kristillisdemokraatit on lähellä oikeistoa (Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 96). Ruotsalaisen kansanpuolueen on havaittu olevan sosioekonomisella ristiriitaulottuvuudella enemmän oikealla kuin vasemmalla, mutta se pyrkii olemaan maltillinen vaihtoehto, sillä sitä äänestävä ruotsinkielinen väestö on moninaista ja puolue haluaa olla heille kaikille potentiaalinen vaihtoehto (Grönlund & Westinen 2012, 170–172; Karvonen 2014, 21).

Vihreitä taas ei ole helppo sijoittaa vasemmisto–oikeisto-akselille, sillä puolueella on vasemmistoon suuntautuvia tavoitteita taloudelliseen tasa-arvoon liittyen, mutta se ei ole tukenut korporativismia. Lisäksi puolue saa perinteisistä vasemmistopuolueista poiketen paljon kannatusta ylemmistä yhteiskuntaluokista. (Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 96.) Vihreät on alun perinkin syntynyt muun kuin sosioekonomisen ristiriitaulottuvuuden seurauksena (Mickelsson 2015, 273, 275).

Perussuomalaiset on paljon kannatusta työväestön keskuudessa keräävä populistipuolue. Perussuomalaiset on haastanut sosioekonomisella ulottuvuudella sekä sosiaalidemokraatit että vasemmistoliiton, sillä se kerää kannattajia työväestön keskuudesta ja korostaa julkisen sektorin kattavuutta ja valtion aktiivista roolia talouden hallinnassa. (Grönlund & Westinen 2012, 160–161, 170–172; Ruostetsaari 2011, 139–143.) Perussuomalaisten edeltäjä Suomen maaseudun puolue kertoi olevansa kansaa kuunteleva asialiike asettautumatta oikealle tai vasemmalle. Sen lisäksi Suomen maaseudun puolue ja sitä edeltänyt Suomen pientalopoikien puolue korostivat eliitinvastaisuuttaan. (Mickelsson 2015, 306; Ruostetsaari 2011, 111–114.)

Vasemmisto–oikeisto-ulottuvuutta käsiteltäessä huomionarvoista on, että Suomessa puolueiden polarisaatio kyseisellä ulottuvuudella on ollut muihin Länsi-Euroopan maihin verrattuna vähäistä (Bengtsson ym. 2014, 30–32). Suomessa ei ole sosioekonomisesti erityisen oikeistolaista eikä toisaalta myöskään äärivasemmistolaista puoluetta (Mickelsson 2015, 351–352; Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 106–107). Vasemmisto- ja oikeistopuolueet eivät esimerkiksi eroa jyrkästi toisistaan hyvinvointivaltion palveluita ja tulonsiirtoja koskevissa puolueohjelmakirjauksissaan. Puolueiden hyvinvointivaltiota käsittelevät mielipiteet ovat lähentyneet toisiaan viime vuosikymmeninä, ja nykyään kaikki eduskuntapuolueet ovat melko yksimielisesti julkisen sektorin vastuun ja hyvinvointivaltion kannalla. (Paloheimo 2008, 41–44.) Myöskään puolueiden äänestäjiltä julkisen sektorin koosta kysyttäessä puolueiden järjestys ei välttämättä noudata totuttua vasemmisto–oikeisto-jakoa (ks. Bengtsson ym. 2014, 36–37). Yleisesti voidaan kuitenkin ajatella, että eduskuntapuolueista vasemmistoliitto, sosiaalidemokraatit ja vihreät sijoittuvat sosioekonomisella ristiriitaulottuvuudella vasemmistoon, keskusta, kristillisdemokraatit ja perussuomalaiset keskivaiheille ja kokoomus ruotsalainen kansanpuolueen kanssa oikeistoon (Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 106–107).

Edellä esitetyn perusteella esitän ensimmäisen eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyttä koskevan hypoteesin:

H1: Selvästi vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle puolueen linjan, äänestäjien mielipiteiden ja historian perusteella asemoituneiden puolueiden eli vasemmistoliiton, sosiaalidemokraattien ja kokoomuksen eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

Ydinalueiden ja syrjäseutujen välinen ristiriitaulottuvuus on ollut Suomen puoluejärjestelmälle keskeinen alusta asti (Mickelsson 2015, 49, 67; Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 97.) Maataloustuottajien etujen ja maataloustuotteiden markkinoiden turvaaminen ja vapaus ovat olleet Suomessa muihin Euroopan maihin verrattuna poikkeuksellisen paljon esillä, ja asiaan keskittynyt keskustapuolue on Länsi-Euroopan vastaaviin puolueisiin verrattuna säilyttänyt harvinaisen voimakkaan aseman Suomen puoluejärjestelmässä. Keskustapuolueen selviytymiseen on vaikuttanut Suomen myöhäinen kaupungistuminen ja keskustapuolueen vahva järjestöverkosto. (Karvonen 2014, 19, 23.) Keskustan äänestäjät myös erottuvat selvästi muiden puolueiden äänestäjistä korostaessaan aluepolitiikan merkitystä äänestyspäätöksensä kannalta (Grönlund & Westinen 2012, 173).

Maaseudun ja kaupunkialueiden välinen ristiriitaulottuvuus on ajan kuluessa muotoutunut keskusteluksi keskittämisen ja hajauttamisen välillä. Kasvukeskusten ja syrjäseutujen välisen ristiriitaulottuvuuden yksi suurimmista kysymyksistä on taloudellisen tehokkuuden ja alueellisen tasa-arvoisuuden välisen tasapainon löytäminen. Maaseudun asioiden merkittävä korostaminen on jäänyt keskustan periaateohjelmasta pois, kun puolue luopui maalaisliitto-nimestä. Puolue on muuntautunut pelkästä maanviljelijöiden etujen ajajasta maakuntien yleispuolueeksi, joka korostaa eri alueiden tasapainoisen kehittämisen tärkeyttä. Sen sijaan kasvukeskusten kehittämistä korostavat kokoomus, sosiaalidemokraatit ja vihreät. Perussuomalaiset, vasemmistoliitto, kristillisdemokraatit ja ruotsalainen kansanpuolue ovat tällä ulottuvuudella keskivaiheilla. (Grönlund & Westinen 2012, 168; Mickelsson 2015, 139; Paloheimo 2008, 44–45; Paloheimo & Raunio 2008, 13; Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 97, 107–108.)

Kasvukeskusten ja syrjäseutujen välinen ristiriitaulottuvuus näkyy myös puolueiden erilaisena suosiona maan eri osissa. Kokoomus ja sosiaalidemokraatit keräävät kannatusta vaurailta kaupunkiseuduilta, ja vihreät saavat ääniä pääosin maan eteläosissa urbaaneissa ympäristöissä. Sen sijaan haja-asutusalueet ovat keskustan ydinkannatusaluetta. Keskusta kerää puolueista ainoana

kannatusta enemmän harvaan asutuita seuduilta kuin kaupungeista. Sen suosio on kuitenkin kärsinyt perussuomalaisten ja aikoinaan Suomen maaseudun puolueen kannatuksen kasvusta. Kristillisdemokraattien, vasemmistoliiton ja perussuomalaisten kannatus on muita puolueita tasaisemmin alueellisesti jakautunutta koko Suomen alueelle lukuun ottamatta ruotsalaisen kansanpuolueen vahvoja kannatusalueita. Ruotsalaisen kansanpuolueen kannatus on voimakasta ruotsinkielisen väestön asuinalueilla. (Grönlund & Westinen 2012, 163–167, 173; Karvonen 2014, 19–23.)

Ydinalueiden ja syrjäseutujen väliseen ristiriitaulottuvuuteen liittyen esitän seuraavan hypoteesin:

H2: Keskustan eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat keskittämiseen ja hajauttamiseen liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

Ulkopoliittisiin linjoihin liittyvät erot puolueiden välillä ovat olleet esillä Suomen puoluejärjestelmän syntyajoista lähtien. Venäläistämispolitiikan aikana mielipiteet jakautuivat myöntyväisyyksien ja perustuslain kunnioittamista vaatineiden perustuslaillisten välille, mutta mielipide-erot eivät koskaan synnyttäneet merkittäviä puolueita, vaan suhtautuminen itäiseen naapuriin jakoi puolueita sisäisesti. Toisen maailmansodan jälkeen myöntyväisyyslinjasta tuli yhteinen linja, ja paine yhdenmukaiseen ulkopoliittiseen keskusteluun alkoi vähentyä vasta Neuvostoliiton hajottua. Nykyään ulkopoliittikkaan kietoutuva ristiriitaulottuvuus koskee puolueiden näkemyksiä siitä, pitäisikö kansainvälistä yhteistyötä lisätä vai pitäisikö korostaa kansallista itsemääräämisoikeutta. Euroopan unioni (EU) ja Pohjois-Atlantin liitto (North Atlantic Treaty Organization eli Nato) ovat usein esillä, kun puhutaan puolueiden ulkopoliittisista linjoista. (Grönlund & Westinen 2012, 168; Mickelsson 2015, 52; Paloheimo 2008, 45–48.)

Suhtautuminen EU:hun jakaa puoluekenttää niin merkittävästi, että sitä voi mahdollisesti pitää jopa omana ristiriitaulottuvuutenaan (Raunio 2008, 189–190; Westinen 2015b, 137–151; Westinen ym. 2016, 275). Perussuomalaiset erottuu muista puolueista kriittisellä suhtautumisellaan EU:hun, ja puolue on aktiivisesti pyrkinyt aktivoimaan äänestäjiä siihen liittyvillä teemoilla. Perussuomalaiset on globalisaation seurauksena kannatustaan lisännyt nationalistisen näkökulman esiintuoja (Mickelsson 2015, 27). Puolueen puolue- ja vaaliohjelmassa on ollut selkeää EU-kriittisyyttä ja -vastaisuutta alusta alkaen, minkä lisäksi perussuomalaisten äänestäjät erottuvat muiden puolueiden äänestäjistä EU-kielteisyydellään (Grönlund & Westinen 2012, 174–175; Paloheimo 2008, 45–48; Ruostetsaari 2011, 123; Westinen ym. 2016, 285).

EU:hun kielteisesti suhtautuvia äänestäjiä löytyy myös kristillisdemokraattien ja keskustan äänestäjistä. Sen sijaan kokoomuksen, vihreiden, ruotsalaisen kansanpuolueen ja sosiaalidemokraattien kannattajien on totuttu näkemään EU-jäsenyys myönteisenä asiana. Vasemmistoliiton äänestäjien suhtautuminen EU:hun on muuttunut positiivisemmaksi. (Grönlund & Westinen 2012, 174–175; Paloheimo 2008, 45–48; Ruostetsaari 2011, 123; Westinen ym. 2016, 285.)

Suhtautuminen EU:hun jakaa puolueita kuitenkin myös sisäisesti. Vasemmistoliitto ja erityisesti keskusta ovat olleet jakautuneita EU:hun liittyvissä asioissa. Keskustassa ristiriitaista suhtautumista on aiheuttanut EU:n maatalous- ja aluepolitiikka. (Karvonen 2014, 20–22; Mickelsson 2015, 299–301; Paloheimo 2008, 45–48; Raunio 2008, 187–194.)

EU:n lisäksi kansallisen suvereniteetin ja liittoutuneisuuden väliseen ristiriitaisuuteen liittyy keskustelu Natosta (Grönlund & Westinen 2012, 168). Nato on ollut mukana ulkopoliittisessa keskustelussa monta vuotta. Ainoastaan kokoomus on avoimesti Nato-myönteinen puolue (Karvonen 2014, 20). Puolueen äänestäjät ovat kuitenkin jakautuneet suhtautumisessaan Nato-jäsenyyteen, ja kokoomuksen äänestäjiä useammin Nato-jäsenyyttä kannattavat ruotsalaisen kansanpuolueen äänestäjät, joiden keskuudessa Nato-jäsenyyden kannatus on noussut kuluneen vuosikymmenen aikana. Sen sijaan vasemmistoliiton äänestäjät taas erottuvat selkeästi muiden puolueiden äänestäjistä osoittamalla vain hyvin vähäistä kannatusta Nato-jäsenyyttä kohtaan. Vasemmistoliiton äänestäjät ovat selvemmin Nato-jäsenyyttä vastaan kuin kokoomuksen ja ruotsalaiset kansanpuolueen äänestäjät sen kannalla. (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta 2018, 15–16, 37; Raunio 2018, 164.)

Puolueiden ulkopoliittisten suuntautumisten perusteella esitän seuraavat kaksi hypoteesia:

H3: Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat EU:hun liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

H4: Vasemmistoliiton eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat Natoon liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

Eliitin ja kansan välistä ristiriitaisuutta alkoi tehdä puoluekentässä näkyväksi silloisesta maalaisliitosta eli nykyisestä keskustasta 1950-luvun lopussa eronnut Suomen pientalopoikien

puolue. Suomen pientalopoikien puoluetta seurasi Suomen maaseudun puolue, joka taas on nykyisten perussuomalaisten edeltäjä. (Mickelsson 2015, 141–143; Ruostetsaari 2011, 97.) Perussuomalaiset on jatkanut edeltäjiensä protestiperintöä ja korostaa antielitistisyyttään (Grönlund & Westinen 2012, 169, 175; Ruostetsaari 2011, 111–114). Kansan ja eliitin vastakkainasettelu sekä nationalismi yhdistyvät puolueen ohjelmissa Suomen EU-jäsenyyteen (Ruostetsaari 2011, 111–114, 122–127).

Eliitin ja kansan välisessä ristiriitaisuudessa on kyse eron tekemisestä herroiksi leimattujen, tavallisten kansalaisten ongelmista etääntyneiden poliitikkojen sekä etuoikeutettujen ryhmien ja kansan välillä. Vuoden 2011 eduskuntavaalitutkimukseen vastanneiden äänestäjien vastaukset vahvistavat perussuomalaisten sijaintia kansan puolella tällä ristiriitaisuudella. Perussuomalaiset saavat yhdessä vasemmistoliiton kanssa paljon ääniä matalasti koulutetuilta ihmisiltä. Sen sijaan kokoomus ja vihreät erottuvat korkeasti koulutettujen puolueina. (Grönlund & Westinen 2012, 169, 175.)

Esitän seuraavan hypoteesin eliitin ja kansan välisen ristiriitaisuuden vaikutuksesta vaalikonevastausten yhtenäisyyteen:

H5: Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat eliitin ja kansan välisiin suhteisiin liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

Kielikysymys on yksi ensimmäisistä suomalaisia jakaneista poliittisista jakolinjoista (Allardt & Pesonen 1967, 327, 342–343; Karvonen 2014, 28; Mickelsson 2015, 37–46). Ruotsalainen kansanpuolue on tällä ristiriitaisuudella näkyvin puolue. Ruotsinkielisen väestön etujen puolustaminen ja ruotsin kielen asemasta huolehtiminen ovat ruotsalaisen kansanpuolueen keskeisimmät tavoitteet. Puolue oli jo perustamisaikanaan hajanainen muissa kuin ruotsin kielen asemaa koskevissa kysymyksissä. Se on niin joustava monissa asioissa, että se oli mukana hallituksissa yhtäjaksoisesti vuodesta 1979 vuoteen 2015 asti. (Grönlund & Westinen 2012, 169, 175–176; Karvonen 2014, 91; Mickelsson 2015, 66–67; Valtioneuvosto 2019).

Ruotsinkielinen väestö on ruotsalaisen kansanpuolueen kannatuksen perusta. Kun ruotsinkielisten osuus väestöstä on laskenut, myös puolueen kannatus on vähentynyt. Ruotsalainen kansanpuolue on reagoinut tilanteeseen korostamalla olevansa pelkästään ruotsinkielisten sijaan kaikkien Suomen kaksikielisyyttä puolustavien puolue. (Karvonen 2014, 21; Paloheimo 2008, 48.)

Kielellisellä ristiriitaulottuvuudella ei nykyään ole ruotsalaisen kansanpuolueen lisäksi montaa selvästi suuntaan tai toiseen erottuvaa puoluetta. Perussuomalaiset on ainoa puolue, joka on suhtautunut ruotsinkielisten oikeuksien säilyttämiseen negatiivisesti (Grönlund & Westinen 2012, 175–176; Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 97).

Edellä esitetyn perusteella esitän kielelliseen jakolinjaan liittyvän hypoteesin:

H6: Ruotsalaisen kansanpuolueen ja perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat ruotsin kielen asemaan liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

Postmodernisaatio on tuonut näkyväksi uusia elämäntyyplejä ja arvoja, joihin kuuluvat muun muassa sukupuolten tasa-arvon korostaminen sekä suvaitsevaisuus eri etnisiä ryhmiä, kulttuureja, seksuaalista monimuotoisuutta ja yksilöllisiä valintoja kohtaan (Grönlund & Westinen 2012, 169). Yhteiskunnan modernisaatiokehityksen ja ihmisten elintason nousun seurauksena syntyneitä arvoihin perustuvaa ristiriitaulottuvuutta voi kutsua esimerkiksi perinteisten ja postmodernien arvojen väliseksi (ks. esim. Grönlund & Westinen 2012, 169) tai kulttuuriseksi (ks. esim. Kriesi ym. 2006) ristiriitaulottuvuudeksi. On puhuttu myös perinteisten moraaliarvojen ja yhtenäiskulttuurin sekä moniarvoisuuden välisestä ristiriitaulottuvuudesta tai uskonnollisesta ristiriitaulottuvuudesta, mutta Pohjoismaat ovat uskonnollisesti hyvin homogeenisiä, joten uskonnolla ei ole ollut suurta roolia maiden politiikassa (Bengtsson ym. 2014, 29; Karvonen 2014, 22; Paloheimo 2008, 49–51). Puolueen sijoittumista tälle ristiriitaulottuvuudelle voi arvioida sen mukaan, kuinka puolue suhtautuu lain ja järjestyksen ylläpitoon, seksuaalivähemmistöihin, monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttoon (Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 106).

Perinteisten ja postmodernien arvojen määrittämälle ristiriitaulottuvuudelle asettuvat selkeimmin vihreät ja perussuomalaiset eli tilanne on sama kuin monissa muissa Länsi-Euroopan maissa, joissa tällä ulottuvuudella on havaittu vastakkain ekologiset ja punavihreät puolueet sekä uusoiikeistolaiset populistipuolueet (Kriesi ym. 2006, 935–951; Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 97–98). Vihreät on avarakatseisuuden puolustaja (Grönlund & Westinen 2012, 169, 176–177; Karvonen 2014, 21; Paloheimo 2008, 51–52; Westinen ym. 2016, 282). Lisäksi ruotsalainen kansanpuolue ja sen äänestäjät korostavat monikulttuurisuutta (Paloheimo 2008, 49–51; Westinen ym. 2016, 282). Myös vasemmistoliiton äänestäjät suhtautuvat positiivisesti monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttoon sekä seksuaalivähemmistöjen aseman vahvistamiseen (Westinen ym. 2016, 282).

Sen sijaan perussuomalaiset on erottunut tällä ristiriitaisuudella perinteisen suomalaisen kulttuurin puolustamisella, maahanmuuttokriittisyydellä ja ylipäänsä kriittisellä suhtautumisella vähemmistöihin ja monikulttuurisuuteen (Grönlund & Westinen 2012, 176–178; Ruostetsaari 2011, 125–126; Westinen ym. 2016, 282–283). Perussuomalaiset toivoo myös tiukennuksia maahanmuuttopolitiikkaan (Karvonen 2014, 22) ja vastustaa samaa sukupuolta olevien vihkimistä avioliittoon (Ruostetsaari 2011, 131).

Perussuomalaisten tavoin myös kristillisdemokraatit korostaa arvokonservatismia (Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 97–98). Kristillisdemokraatit erottuu muista puolueista kristillisten arvojensa perusteella ja konservatiivisella suhtautumisellaan muun muassa aborttiin, tasa-arvoiseen avioliittoon ja alkoholilainsäädäntöön (Karvonen 2014, 22). Kristillisdemokraattien äänestäjät ovat vuosien 2011 ja 2007 eduskuntavaalitutkimuksissa korostaneet kristillisten arvojen, perinteisten moraalikäsitteiden, avioliiton ja perheen tärkeyttä sekä lain ja järjestyksen merkitystä ja vastustaneet seksuaalivähemmistöjen oikeuksien vahvistamista (Paloheimo 2008, 49–51; Grönlund & Westinen 2012, 176–177). Osa perussuomalaisten äänestäjistä voisi kuvitella äänestävänsä perussuomalaisten lisäksi myös kristillisdemokraatteja ja toisin päin (Westinen & Kestilä-Kekkonen 2015, 102).

Vahvasti tälle melko tuoreelle ristiriitaisuudelle asettuvista puolueista poiketen isot vanhat puolueet – sosiaalidemokraatit, keskusta ja kokoomus – sekä niiden äänestäjäkunta ovat sisäisesti melko hajautuneita maahanmuuttoa, vähemmistöjä ja ympäristönsuojelua koskevissa kysymyksissä (Westinen 2015b, 196). Näin ollen perinteisten ja postmodernien arvojen välisen jakolinjan perusteella muodostuvat seuraavat hypoteesit:

H7: Kristillisdemokraattien eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat uskonnollisiin aiheisiin ja arvokonservatismiin liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

H8: Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat maahanmuuttoon liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

H9: Vihreiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

Viimeisenä Suomessa havaittuna ristiriitaulottuvuutena on materialismin ja postmaterialismin välinen jännite, jossa ovat vastakkain pyrkimys talouskasvuun ja pyrkimys ympäristönsuojeluun (Grönlund & Westinen 2012, 169–170, 181; Paloheimo 2008, 51–52). Materialistiset eli aineelliseen elintasoon liittyvät arvot ovat antaneet tilaa elämänlaatua koskeville kysymyksille (Inglehart 1990, 66–103). Esimerkiksi ekologisten arvojen sekä kasvun ja kulutuksen välinen ristiriita on osa tätä ulottuvuutta. 1970-luvulla puolueiden ohjelmiin ilmestyi luonnonsuojeluun ja kestäväan kehitykseen liittyviä teemoja, ja 1980-luvulta lähtien Euroopassa yleistyivät ekologisia ja postmaterialistisia arvoja korostaneet vihreät puolueet. (Grönlund & Westinen 2012, 169; Paloheimo 2008, 51–52; Paloheimo & Raunio 2008, 14–15.)

Vihreät syntyi 1970-luvulla toimineen ympäristöliikkeen pohjalta. Puolue korostaa edelleenkin voimakkaasti luonnonsuojeluun ja kestäväan kehitykseen liittyviä asioita. Vihreät ei kuitenkaan ole vain yhden asian puolue, sillä sille on tärkeää myös esimerkiksi suvaitsevaisuus maahanmuuttajia ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan. (Grönlund & Westinen 2012, 169, 176–177; Karvonen 2014, 21; Mickelsson 2015, 245–248, 275–281; Paloheimo 2008, 51–52.)

Talouskasvun ja ympäristönsuojelun välisestä ristiriitaulottuvuudesta nousee viimeinen hypoteesi:

H10: Vihreiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat ympäristönsuojeluun liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

3. Vaalikoneet ehdokkaan ja puolueen suosittelijoina

3.1. Vaalikoneet tulivat Suomeen varhain ja ovat nykyään suosituimpia kuin ikinä

Suomen ensimmäinen vaalikone oli käytössä vuoden 1996 europarlamenttivaaleissa, ja sitä ylläpiti Yleisradio (Suojanen 2007, 15; Varho 2016). Aluksi vaalikoneesta puhuttiin ”interaktiivisena kysymyskaavakkeena”, mutta jo vuoden 1999 eduskuntavaalien aikaan ytimekkäämpi vaalikone-termi vakiintui suomen kieleen (Vihtonen 2007, 31).

Vaalikone tarkoittaa internetin välityksellä toimivaa palvelua, joka pyrkii auttamaan äänestäjiä äänestyspäätöksen teossa suosittelemalla heille heidän ajatuksiaan mahdollisimman lähellä olevaa puoluetta tai ehdokasta (Garzia 2010, 13; Pajala ym. 2017, 702). Vaalikoneet hyödyntävät internetin interaktiivisia mahdollisuuksia, sillä ne on useimmiten toteutettu kyselyn muodossa. Vaalikoneissa on yleensä kolmisenkymmentä väittämää, joihin käyttäjä antaa mielipiteensä. Tämän jälkeen ohjelma vertaa käyttäjän vastauksia vaalikoneen tietokantaan tallennettuihin puolueiden tai ehdokkaiden vastauksiin vaalikoneen tekijän määrittämän logiikan mukaan. Lopulta vaalikone näyttää käyttäjälle, mikä puolueista tai kuka ehdokkaista on vastausten perusteella lähimpänä hänen mielipiteitään. Vaalikoneen tarkoitus on auttaa äänestäjiä äänestyspäätöksen tekemisessä. (Garzia 2010, 13; Hooghe & Teepe 2007, 965, 971; Pajala ym. 2017, 702; Suojanen 2007, 14.)

Maailman ensimmäisen vaalikoneen sanotaan olleen käytössä jo vuonna 1989 Hollannissa. Hollannin ensimmäinen vaalikone, Stemwijzer, oli tulostettu versio vaalikoneesta ja se tavoitti vain 500 ihmistä. (Walgrave ym. 2009, 1164). Tämä vaalikone ei kuitenkaan täytä nykyaikaisen vaalikoneen määritelmää. Yleisradio kertoo europarlamenttivaaleihin 1996 tekemänsä vaalikoneen olleen mahdollisesti jopa koko maailman ensimmäinen (Varho 2016). Ainakin se oli Euroopan ensimmäinen internetin välityksellä toimiva vaalikone (Ruusuvirta 2010, 47).

Yleisradion ensimmäisen vaalikoneen suunnitteli toimittaja Erkki Vihtonen, ja sen ohjelmoi mediasuunnittelija Sanna Rönblad. Vihtonen oli saanut idean vaalikoneeseen nähtyään CNN-yhtiön verkkosivuilla Yhdysvaltojen presidentinvaaliehdokkaiden puheista ja mielipiteistä kootun kysymyspatteriston, johon vastattuaan käyttäjä sai tietää, kumpi ehdokkaista oli hänen ajatuksiaan lähempänä. CNN:n ja Yleisradion varhaisia sovelluksia yhdisti vuorovaikutuksen välineenä käytetyn sähköisen kysymyskaavakkeen idea sekä ajatus ehdokkaiden ja vaalikoneen käyttäjien mielipiteiden vertailemisesta ja äänestysneuvojen antamisesta vaalikoneen käyttäjille. Merkittävä ero CNN:n ja

Yleisradion varhaisissa sovelluksissa oli se, miten vaalikoneen taustalla toimineeseen tietokantaan kerättiin ehdokkaiden mielipiteet. Kun CNN kokosi tausta-aineiston presidentinvaaliehdokkaiden puheista ja julkisesti esittämistä mielipiteistä, Yleisradio keräsi ehdokkaiden mielipiteet suoraan ehdokkailta itseltään pyytämällä heitä vastaamaan vaalikoneeseen valittuihin kysymyksiin. (Varho 2016; Vihtonen 2007, 29–30.)

Vaalikoneiden rakenne on pysynyt melko samana vaaleista toiseen. Vaaleista riippuen vaalikoneen käyttäjä valitsee ensin vaalipiirin tai -kunnan. Jos koko maa on vaaleissa yhtenä vaalipiirinä, siirrytään suoraan väittämiin mahdollisesti pienen ohjeistuksen kautta. Vaalikoneissa on yleensä 20–40 väittämää, joihin vastataan Likert-asteikolla. (Pajala ym. 2017, 703; Suojanen 2007, 26.) Osa väittämistä on kunnallis- ja eduskuntavaalien vaalikoneissa vaalipiirikohtaisia (Vihtonen 2007, 36). Kun käyttäjä on antanut vastauksensa vaalikoneen väittämiin, hänen vastauksiaan verrataan vaalikoneen taustalla toimivaan tietokantaan tallennettuihin ehdokkaiden vastauksiin. Vertailu tapahtuu vaalikoneen tekijän määrittämän logiikan mukaan. Vaalikoneiden antamat suositukset esitetään jonkinlaisena listauksena tai graafisena kuvaajana, ja usein käyttäjä voi lukea lisätietoa hänelle suositelluista ehdokkaista. (Suojanen 2007, 18–19, 26–27.) Osassa vaalikoneista ehdokkailla on mahdollisuus perustella vastauksiaan kirjallisilla kommenteilla, joita vaalikoneen käyttäjät pääsevät lukemaan (Pajala ym. 2017, 707). Joissain vaalikoneissa on myös mahdollisuus rajata suosituksista pois tiettyjä puolueita tai painottaa vastauksiaan haluamallaan tavalla, jolloin suositukset vastaavat paremmin sitä, mitä käyttäjä toivoo (Pajala ym. 2017, 702–703; Suojanen 2007, 26; Walgrave ym. 2009, 1162).

Suomessa vaalikoneita tuottavat pääosin tiedotusvälineet, mutta ne eivät kuitenkaan ole ainoita vaalikoneiden tekijöitä. Niitä ovat tehneet myös muun muassa puolueet ja järjestöt (Haukio 2007, 77; Suojanen 2007, 17–18). Puolueiden tekemät vaalikoneet voivat toimia avoimesti puolueen poliittisten mielipiteiden välittäjinä ja niissä voidaan helposti nostaa esiin puolueelle mieluisia vaaliteemoja. Tällaiset vaalikoneet esittelevät puolueen omia ehdokkaita. (Haukio 2007, 77–78.)

Vaikka vaalikoneissa on yhteisiä piirteitä, kukin vaalikone on erilainen tekijästä ja aihepiiristä riippuen (Walgrave ym. 2009, 1162). Vaalikoneiden tarjoajilla on valta määrittää, ketkä tekevät vaalikoneen kysymykset ja mitä kysymyksiä vaalikoneeseen valitaan. Vaalikonekysymyksiä muotoillaan esimerkiksi vaalivuonna julkaistujen mielipidekyselyjen ja -tutkimusten aihepiireistä. Kysymysten muotoiluun osallistuu pääosin toimittajia ja politiikan tutkijoita, mutta myös eri alojen asiantuntijoilta pyydetään kommentteja. (Vihtonen 2007, 31.) Esimerkiksi Helsingin Sanomien

vaalikoneen väittämiä ovat suunnitelleet politiikan toimittajat yhteistyössä politiikan tutkijoiden kanssa (Pajala ym. 2017, 707). Vaalikoneiden potentiaalisia käyttäjiä on myös osallistettu vaalikoneiden kysymysten valitsemiseen ja testaamiseen, sillä ainakin Yleisradio ja Helsingin Sanomat ovat pyytäneet lukijoiltaan ideoita ja kommentteja vaalikoneiden kysymyksiä muotoillessaan (Elonen 2018; Hartikainen & Nalbantoglu 2019; Saarinen 2018; Seuri 2019a & 2019b; Vihtonen 2007, 31–32; Yle 2011). Vaalikoneiden väittämät voivat olla yleisluontoisia ja ideologisella tasolla tai ne voivat koskea hyvin täsmällisiä poliittisia kysymyksiä (Walgrave ym. 2009, 1162).

Vaalikoneiden väittämien merkitystä vaalikoneiden antamiin äänestys suosituksin on tutkittu esimerkiksi Belgiassa. Tutkimuksessa, jossa simuloitiin 36 väittämän 500 000 erilaista yhdistelmää satunnaisotannalla tutkimukseen mukaan valittujen äänestäjien kanssa, havaittiin, että erilaiset väittämäyhdistelmät tuottavat hyvin erilaisia äänestys suosituksia ja suosivat eri puolueita (Walgrave ym. 2009, 1161). Vaalikoneen käyttäjän ja ehdokkaan mielipiteitä verrataan toisiinsa vain niillä ristiriitaulottuvuuksilla, jotka ovat vaalikoneen kysymyksissä esillä. Jos vaalikoneen käyttäjälle tai ehdokkaalle tärkeää ristiriitaulottuvuutta ei ole katettu riittävän laajasti vaalikoneen kysymyksissä, vaalikone ei palvele heitä parhaalla tavalla. (Reunanen & Suhonen 2009a, 353–354.) Ei siis ole ollenkaan yhdentekevää, mitä kysymyksiä vaalikoneisiin valitaan. Vaalikoneen kysymysten määrittelijöillä on merkittävä valta sen suhteen, millaisia suosituksia vaalikoneen käyttäjät saavat.

Vaalikoneiden käyttö on kasvanut merkittävästi lyhyessä ajassa, ja niistä on tullut suosittuja äänestäjien keskuudessa useissa maissa erityisesti Euroopassa (Garzia & Marschall 2016, 379–380; Walgrave ym. 2009, 1161, 1165). Esimerkiksi Saksan Wahl-O-Matia käytti vuonna 2013 noin neljännes äänestäjistä. Hollannissa Stembijzer on tavoittanut jopa puolet äänestäjäkunnasta. Vaalikoneita käytetään ahkerasti myös muun muassa Sveitsissä, Belgiassa ja Isossa-Britanniassa sekä Euroopan ulkopuolella Israelissa ja Yhdysvalloissa. (Pajala ym. 2017, 702.)

Suomen ensimmäisellä vaalikoneella oli vain noin 8000 käyttäjää, mutta jo heti seuraavien vaalien aikaan eli eduskuntavaaleissa vuonna 1999 Yleisradion vaalikonetta käytti jo 83 000 ihmistä (Suojanen 2007, 16). Vaalikoneiden suosio on jatkanut kasvuaan 2000-luvulla. Vuoden 2003 eduskuntavaalien yhteydessä kahdeksan prosenttia eduskuntavaalitutkimukseen vastanneista ilmoitti seuranneensa vaaleja hyvin tai melko paljon vaalikoneiden avulla. Vuonna 2007 osuus oli 14 ja vuonna 2011 20 prosenttia. (Borg 2015, 37–38.) Vuoden 2015 eduskuntavaalien yhteydessä vaalikoneita käytti melko tai hyvin paljon jo 26 prosenttia vastaajista (Grönlund 2016, 70–72).

Suomessa vaalikoneita käytetään kansainvälisesti vertaillen hyvin aktiivisesti (Garzia & Marschall 2016, 379–380). Erityisesti nuoret ovat vaalikoneiden ahkeria käyttäjiä, sillä 18–24-vuotiaista jopa 42 prosenttia ilmoitti seuranneensa vaaleja vaalikoneiden kautta melko tai hyvin paljon vuoden 2015 eduskuntavaalien aikaan. 25–34-vuotiaiden ikäryhmässä vaalikoneiden kautta melko tai hyvin paljon vaaleja seuranneiden osuus oli 39 prosenttia ja vielä 35–44-vuotiaistakin yli kolmannes seurasi vaaleja ahkerasti vaalikoneiden kautta. (Grönlund 2016, 70–72.) Myös muissa maissa vaalikoneet ovat suosittuja erityisesti nuorten keskuudessa (ks. esim. Hooghe & Teepe 2007, 973, 982; Ladner ym. 2010, 111).

Sen lisäksi, että vaalikoneet ovat suosittuja äänestäjien keskuudessa, myös vaalikoneisiin vastaavien ehdokkaiden määrä on merkittävä. Viime vuosina vaaleista ja alueesta riippuen 70–90 prosenttia ehdokkaista on vastannut johonkin suurimmista vaalikoneista (Pajala ym. 2017, 703). Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa koko maassa oli ehdolla 2468 ehdokasta (Oikeusministeriö 2019d). Heistä Yleisradion vaalikoneeseen vastasi 2262 eli 92 prosenttia. Myös Helsingin Sanomien vaalikoneeseen vastattiin erittäin ahkerasti, sillä noin 85 prosenttia ehdokkaista antoi siihen vastauksensa (Mäkinen 2019d). Se, kuinka ahkerasti ehdokkaat vastaavat vaalikoneisiin, kertoo myös ehdokkaiden pitävän vaalikoneita tärkeinä (Ladner ym. 2010, 99; Pajala ym. 2017, 703).

Vaalikoneiden suosioon vaikuttavat monet tekijät. Maissa, joissa on monipuoluejärjestelmä, äänestäjien voi olla hankala hahmottaa kokonaiskuvaa ja puolueita erottavia jakolinjoja. He voivat kokea äänestysavun tarpeellisemmaksi kuin äänestäjät maissa, joissa on kaksipuoluejärjestelmä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa vaalikoneet eivät ainakaan 2000-luvun alussa olleet yhtään niin suosittuja kuin monissa Euroopan maissa, joissa on käytössä monipuoluejärjestelmä. Esimerkiksi Belgiassa, Saksassa, Hollannissa, Skandinavian maissa ja Sveitsissä vaalikoneet löysivät nopeasti käyttäjäkuntansa. (Hooghe & Teepe 2007, 967–968; Walgrave ym. 2009, 1165–1166.)

Puoluejärjestelmän lisäksi myös vaalijärjestelmä vaikuttaa vaalikoneiden tarpeeseen ja suosioon. Vaalikoneella on potentiaalia olla hyvin käyttökelpoinen apuväline äänestyspäättöksen teon tukena erityisesti vaalijärjestelmissä, joissa äänestäjän on kyettävä valitsemaan yksi ehdokas suuresta ehdokasjoukosta (Paloheimo 2007, 75; Ruusuvirta 2010, 52–54).

Vaalikoneiden suosion kasvun taustalla on myös internetinkäytön yleistyminen (Garzia 2010, 14; Ruusuvirta 2010, 55). Suomalaiset käyttävät internetiä ahkerasti. Nykyään alle 55-vuotiaista lähes kaikki ja koko 16–89-vuotiaasta väestöstä 89 prosenttia käyttää internetiä (Tilastokeskus 2018). Jo ensimmäisten vaalikoneiden aikaan huomattiin, että vaalikoneiden suurin käyttäjäryhmä on nuoret,

jotka käyttävät myös internetiä ahkerammin kuin vanhemmat ikäryhmät (Vihtonen 2007, 34). Sama trendi näkyy edelleen, vaikka internetin käyttö on yleistynyt merkittävästi myös vanhemmissa ikäryhmissä.

Monipuoluejärjestelmän ja ahkeran internetinkäytön lisäksi vaalikoneiden suosioon vaikuttaa äänestäjäkunnan puolueuskollisuuden väheneminen. Liikkuvat äänestäjät hakevat vaalikoneista apua äänestyspäätöksiinsä, jotka voivat vaihdella vaaleista toiseen. Vaalikoneet vastaavat äänestäjien haluun tehdä äänestyspäätös perustuen tiettyihin kysymyksiin. Kaiken muun mukana vaalikoneiden suosioon vaikuttaa myös niiden määrän kasvu. (Garzia 2010, 14; Walgrave ym. 2009, 1165.) Yleisradio ja Helsingin Sanomat olivat Suomessa ainoat vaalikoneiden tarjoajat vielä vuoden 2000 presidentinvaaleissa, mutta jo saman vuoden kunnallisvaaleissa vaalikoneita oli 11 (Suojanen 2007, 16–17).

On arvioitu myös, että vaalikoneiden suosioon vaikuttaa se, mitkä tahot niitä teettävät ja ylläpitävät. Vaalikoneet ovat pääosin sanomalehtien ja televisioyhtiöiden hankkeita, ja ilman median tukea vaalikoneiden rahoittaminen ja käyttäjien houkuttelevuus voisikin olla hankalaa (Walgrave ym. 2009, 1163, 1166). Suomessa vaalikoneita ylläpitävät pääosin mediayhtiöt, ja vaalikoneiden tunnettuus lisääntyi, kun Yleisradion lisäksi myös Helsingin Sanomat alkoi ylläpitää vaalikonetta vuoden 1999 europarlamenttivaaleissa (Ruusuvirta 2010, 54–55; Suojanen 2007, 16).

Yleistyneet vaalikoneet ovat herättäneet erilaisia kysymyksiä. Yksi vaalikoneisiin liittyvä kysymys on, kuinka vakavasti ne otetaan. On puhuttu paljon siitä, pidetäänkö vaalikoneita vain viihteenä tai leluina vai suhtaudutaanko niihin vakavammin (ks. esim. Ladner ym. 2010, 91–92; Talponen & Salminen 2007, 40, 55). Vaalikoneiden suosio on kuitenkin kasvanut siinä määrin, että vaalikoneiden merkitykseen kannattaa suhtautua vakavasti ja varautua siihen, että niitä pidetään muunakin kuin vain viihteenä (Suojanen 2007, 14).

3.2. Aaltoliikettä ja valintoja ehdokkaan ja puolueen painottamisen välillä

Vaalikoneita voi jaotella niissä käytetyn tausta-aineiston ja niiden antamien äänestys-suositusten mukaan. Ehdokkasiin keskittyvien vaalikoneiden tausta-aineisto kerätään kysymällä vaalikoneen kysymykset suoraan ehdokkailta itseltään. Kun vaalikoneeseen pyydetään vastaukset suoraan ehdokkailta, toimittajien tai politiikan asiantuntijoiden oletukset ja tulkinnat eivät pääse vaikuttamaan vaalikoneen tausta-aineistoon. Ehdokaskeskeisen vaalikoneen käyttäjä saa tulokseksi listan ehdokkaista, jotka ovat hänen vastauksiaan lähinnä. Tällainen vaalikonetyyppi on Suomessa

yleisin. (Suojanen 2007, 15–19). Myös esimerkiksi Sveitsissä ja Tanskassa vaalikoneiden taustamateriaali kootaan suoraan ehdokkaiden vastauksista vaalikoneiden kysymyksiin (Hansen & Rasmussen 2013, 192; Ladner ym. 2010, 99; Schwarz ym. 2010, 540).

Vaalikone voi olla myös puoluekeskeinen. Vaalikonetta koottaessa puolueiden kantoja vaalikoneen väittämiin voidaan määritellä puolueiden ohjelmajulistusten, vaalitekstien tai vaalipuheiden tekstianalyysin ja tulkinnan tai asiantuntijoiden, kuten politiikan tutkijoiden tai toimittajien, arvioiden avulla. Puolueen yhteistä kantaa saatetaan kysyä puolueen johdolta. Kerätyn aineiston perusteella luodaan vaalikoneen kysymykset, joihin vastattuaan käyttäjä saa tietää itseään lähinnä olevan vaihtoehdon. Tällaiset vaalikoneet ovat olleet yleisiä esimerkiksi Yhdysvaltojen presidentinvaalien yhteydessä. (Gemenis 2013, 276–279; Hooghe & Teepe 2007, 971; Suojanen 2007, 20.) Valtaosa olemassa olevista vaalikoneista on puoluekeskeisiä siinä mielessä, että ne antavat äänestys-suositukseksi puolueen (Dumont ym. 2014, 145).

Puolueiden vaaliohjelmista ja -julistuksista on tehty myös vaalikoneen kaltaisia palveluita, joista käyttäjän on ollut helppo löytää tietoa itseään kiinnostavista aiheista syöttämällä hakusanoja palveluun ja antamalla palvelun etsiä hänelle hakua vastaavat kohdat ohjelmista. Esimerkki Suomessa toimineesta tällaisesta palvelusta on Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston aikoinaan ylläpitämä Vaalimaatti-palvelu. (Suojanen 2007, 20–21.) Nykyään tällaista palvelua ei välttämättä luokiteltaisi vaalikoneeksi, sillä se ei anna käyttäjälle suoria ehdotuksia sopivasta ehdokkaasta ja puolueesta.

Sopiva vaalikone määrittyy vaalijärjestelmän mukaan. Esimerkiksi suljettujen listavaalien yhteydessä on luontevaa, että vaalikone ehdottaa vaalikoneen käyttäjälle sopivaa puoluetta eikä yksittäistä ehdokasta (Suojanen 2007, 22). Suomen neljän vuoden välein toimitettavien eduskuntavaalien vaalijärjestelmä perustuu kuitenkin suhteelliseen vaalitapaan avoimilla listoilla (Borg 2015, 30; Karvonen 2012, 313; Suojanen 2007, 22). Vaaleissa kansalaiset valitsevat 200 kansanedustajaa eduskuntaan. Maa on jaettu 13 vaalipiiriin, joista jokaisesta valitaan kansanedustajia sen verran kuin vaalipiirissä asuu Suomen kansalaisia suhteessa kaikkien Suomessa asuvien Suomen kansalaisten määrään. Poikkeuksena tästä on Ahvenanmaa, josta valitaan aina yksi kansanedustaja. (Oikeusministeriö 2019e & 2019f.) Ehdokkaita eduskuntavaaleihin voivat asettaa puoluerakisteriin rekisteröidyt puolueet ja vähintään 100 äänioikeutetun perustamat valitsijayhdistykset. Puolueet voivat muodostaa keskenään vaaliliittoja ja valitsijayhdistykset yhteislistoja. (Oikeusministeriö 2019g.)

Eduskuntavaalien tuloslaskennassa käytetään d'Hondtin laskentamenetelmää. D'Hondtin menetelmän mukaan kunkin ryhmittymän eli puolueen, valitsijayhdistyksen, vaaliliiton tai yhteislistan saama kokonaisäänimäärä lasketaan ensin yhteen. Sen jälkeen ehdokkaat asetetaan heidän henkilökohtaisten äänimääriensä mukaan paremmuusjärjestykseen kunkin ryhmittymän sisällä. Ehdokkaille lasketaan vertausluvut siten, että ryhmittymän eniten ääniä saanut ehdokas saa vertausluvukseen ryhmittymän koko äänimäärän, toiseksi eniten ääniä saanut saa puolet koko ryhmittymän äänimäärästä, kolmanneksi tullut kolmanneksen ja niin edelleen, kunnes jokaiselle ehdokkaalle on annettu vertausluku. Viimeisessä vaiheessa kaikki vaalipiirin ehdokkaat asetetaan heidän vertauslukujensa mukaiseen järjestykseen ja suurimman vertausluvun saaneita ehdokkaita valitaan eduskuntaan niin monta kuin vaalipiirissä on jaossa eduskuntapaikkoja. (Borg 2014, 40–41; Karvonen 2014, 16–18; Oikeusministeriö 2019h.)

Edellä kuvattujen periaatteiden mukainen vaalijärjestelmä johtaa siihen, että eduskuntavaalit käydään jokaisessa vaalipiirissä erikseen toisistaan riippumattomasti ja että päävastuu kampanjoinnissa on toisiaan vastaan kilpailevilla ehdokkailla, vaikka ehdokkaat tulevat valituiksi pääosin ryhmittymänsä keräämän kokonaisäänimäärän turvin (Borg 2014, 40, 46). Suomen vaalijärjestelmää kansainvälisesti vertailtaessa on tultu johtopäätökseen, että suomalainen avoin listavaali on hyvin ehdokaskeskeinen, sillä ääni on osoitettava tietylle ehdokkaalle (Borg 2015, 30; Karvonen 2012, 313–315; Suojanen 2007, 22). Kun ääni annetaan ehdokkaalle, äänestäjien on tärkeää saada tietoa ehdokkaista ja heidän mielipiteistään, jotta informoidun äänestyspäätöksen teko on mahdollista. Ehdokasvaalikoneet ovat eräs tapa saattaa tietoa ehdokkaista äänestäjien ulottuville. (Dumont ym. 2015, 147–148.) Samanaikaisesti henkilövaalipiirteistä huolimatta puolueet ovat kuitenkin vaaleissa merkittävässä asemassa, sillä kaikki saman puolueen ehdokkaiden saamat äänet kerryttävät puolueen yhteistä äänipottia (Oikeusministeriö 2019h). Nämä sekä ehdokkaan että puolueen huomioimista äänestyspäätöksessä vaativat eduskuntavaalijärjestelmän ominaispiirteet antavat vaalikoneiden tekijöille perusteita tehdä sekä ehdokas- että puoluekeskeisiä vaalikoneita.

Päätöstä vaalikoneen ehdokas- ja puoluekeskeisyyden välillä ei helpota se, että äänestäjät – eli potentiaaliset vaalikoneen käyttäjät – painottavat äänestyspäätöksessään vaihtelevasti ehdokasta ja puoluetta. Äänestäjäkunta on jo pitkään jakautunut melko tasaisesti ehdokasta äänestyspäätöksessään painottaviin ja toisaalta puoluetta painottaviin äänestäjiin (Borg 2015, 30–32). Ehdokkaan ja puolueen välisessä painotuksessa äänestyspäätöksissä on kuitenkin havaittavissa

aaltoliikettä. 1990-luvun alkuun asti enemmistö äänestäjistä painotti puoluetta ehdokasta enemmän, minkä jälkeen henkilövalintojen merkitys korostui. 2000-luvulle tultaessa puolueen merkitys kasvoi jälleen, mutta jo vuonna 2007 hieman yli puolet äänestäneistä kertoi taas ehdokkaan olleen puoluetta tärkeämpi äänestyspäätöksen kannalta. Aaltoilu jatkui, kun vuosina 2011 ja 2015 puoluetta korostaneita äänestäjiä oli jälleen ehdokasta tärkeämpänä pitäneitä enemmän. Erityisesti alle 30-vuotiaat äänestäjät ovat painottaneet puoluetta äänestyspäätöksissään vuosien 2011 ja 2015 eduskuntavaaleissa. (Bengtsson & Grönlund 2005, 231; Bengtsson 2012, 143–144; Borg 2015, 30–32; Karvonen 2012, 316.)

Vaikka ehdokkaan valitseminen on pakollista, äänestäjät tuntuvat tiedostavan vaalijärjestelmän puoluetta painottavan piirteen, sillä suurin osa vuonna 2011 tai vuonna 2015 äänestäneistä ei olisi ollut valmis äänestämään valitsemaansa ehdokasta, jos tämä olisi edustanut jotakin muuta puoluetta (Grönlund & Kestilä-Kekkonen 2018; Karvonen 2012, 318). Puoluetta äänestyspäätöksessään painottavat erityisesti hyvin koulutetut ja politiikasta eniten kiinnostuneet äänestäjät sekä äänestäjät, joiden poliittinen tietotaso on korkea (Karvonen 2012, 319–321).

Suomen eduskuntavaalijärjestelmä ja äänestäjien vaihtelevat painotukset ehdokkaan ja puolueen painottamisen välillä antavat vaalikoneiden tekijöille syitä suosia sekä ehdokas- että puoluekeskeisiä vaalikoneita. Suomessa on totuttu näkemään ehdokkaita suosittelia vaalikoneita (Suojanen 2007, 19–21). Kuitenkin samaan aikaan vaalikoneiden suosion kasvun kanssa puoluepainotteinen äänestäminen on yleistynyt. Vielä ei ole selvitetty, miten näiden ilmiöiden yhteys on selitettävissä, mutta on arvioitu, että vaalikoneen käyttö auttaa ja tukee myös puoluevalinnassa. (Borg 2015, 37.)

Keskustelu parhaiten Suomen eduskuntavaaleihin sopivasta vaalikonetyypistä ja vaalikoneiden algoritmien kirjoittajien vallasta on ollut vilkasta (ks. esim. Kiviniemi 2019; Mäkinen 2019b & 2019c; Sammallahti 2019). Vaalikoneiden taustalla toimivat algoritmit vaikuttavat siihen, millaisia ehdotuksia vaalikone käyttäjälle tarjoaa. Useat vaalikoneiden ylläpitäjät ovat kuitenkin vastentahtoisia avaamaan vaalikoneensa toimintaperiaatteita, mikä hankaloittaa vaalikoneiden systemaattista analysointia, vertailua ja tutkimista. (Kauppinen 2007, 128; Nuytemans ym. 2010, 131–133; Suojanen 2007, 27.)

Vaalikoneiden algoritmeja on yritetty parantaa siten, että ne suosittelisivat mahdollisimman hyvin vaalikoneen käyttäjälle sopivaa ehdokasta. Mahdollisimman hyvä äänestys-suositus ei perustu pelkästään äänestäjän ja ehdokkaan vaalikonevastausten samankaltaisuuteen, vaan myös muut

tekijät, kuten ehdokkaan asema, poliittinen valta, mahdollisuudet tulla valituksi, puolue ja ikä, kiinnostavat äänestäjiä. Tämän takia esimerkiksi Helsingin Sanomien vuoden 2015 vaalikoneen Helsingin vaalipiiriä käsittelevään osaan luotiin algoritmi, joka otti käyttäjän ja ehdokkaan vastausten samankaltaisuuden lisäksi huomioon myös ehdokkaiden medianäkyvyyden ja aseman. Käytetty algoritmi sai kiitosta, ja monet kokivat esimerkiksi, että vaalikoneen antamat äänestys-suositukset olivat osuvia. Vaalikonetta kuitenkin myös kritisoitiin muun muassa järjestelmän monimutkaisuudesta ja siitä, että oli vaikea ymmärtää, miten vaalikone tuotti äänestys-suositukset. (Pajala ym. 2017, 702–709.)

Vuoden 2019 vaalien yhteydessä käytiin keskustelua ehdokkaan ja puolueen painottamisen eroista vaalikoneiden suosituksissa. Jo 2015 ja myös 2019 ainakin Helsingin Sanomien vaalikoneessa huomioitiin se, että äänestäjän ääni menee lopulta puolueelle. Tämän vuoksi vaalikone suositteli käyttäjälle ehdokasta ensisijaisesti sopivimmasta puolueesta, vaikka sopivin ehdokas saattoi olla jostain toisesta puolueesta. Jos äänestäjän mielipiteisiin parhaiten sopiva ehdokas oli vastannut puolueensa keskivertovastauksesta hyvin poikkeavalla tavalla, vaalikoneen käyttäjälle ei ensimmäisenä suositeltu tätä ehdokasta, vaan sellaista ehdokasta, jonka puolueen ehdokkaiden keskivertovastaukset olivat lähellä käyttäjän vastauksia. Tehty valinta jakoi mielipiteitä ja sai osakseen kritiikkiä, mutta Helsingin Sanomat puolusti valintaansa eduskuntavaalijärjestelmän puoluetta painottavilla piirteillä. Vaalikoneessa ei kuitenkaan otettu huomioon vaaliliittojen vaikutusta. (Ks. Mäkinen 2019b & 2019c; Sammallahti 2019.)

Myös Yleisradio otti vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneessaan huomioon puolueet ja niiden merkityksen eduskuntavaaleissa. Vaikka vaalikone suositteli käyttäjälle ensisijaisesti ehdokasta, tulossivulla oli mahdollista vertailla puolueiden näkökulmia omiin vastauksiin. (Kiviniemi 2019.) Hufvudstadsbladetin vaalikone sen sijaan oli puhtaan puoluekeskeinen, sillä se suositteli käyttäjälle vain puoluetta. Lehti perusteli vaalikoneensa puoluekeskeisyyttä puolueen merkityksellä äänestäjien äänestyspäätöksen kannalta ja vaalijärjestelmän puoluetta painottavilla piirteillä. (Skogberg 2019.)

Vaalikoneiden tuottajien tekemät päätökset vaalikoneidensa toiminnasta eivät ole yhdentekeviä, sillä vaalikoneiden merkitys kasvaa koko ajan. Sen lisäksi, että ikäryhmien välillä on suuria eroja sen suhteen, kuinka paljon he seuraavat vaaleja vaalikoneiden kautta, eroja on myös siinä, kuinka merkittävästi äänestäjät kokevat vaalikoneiden vaikuttavan heidän äänestyspäätökseensä. Vuonna 2015 eduskuntavaalitutkimukseen vastanneista 18–24-vuotiaista yli puolet kertoi vaalikoneiden

vaikuttaneen heidän äänestyspäätökseensä ratkaisevasti tai paljon. Vanhemmat ikäluokat ovat kokeneet vaikutuksen pienemmäksi, ja kaikista vanhimmista, eli yli 64-vuotiaista, vain alle kymmenen prosenttia koki vaalikoneiden vaikuttaneen heidän äänestyspäätökseensä ratkaisevasti tai paljon. (Borg 2015, 37–38.) Äänestäjien lisäksi vaalikoneet ovat vaikuttaneet myös ehdokkasiin. Seuraava luku keskittyy vaalikoneiden ehdokkaille tuomiin hyötyihin ja haasteisiin.

3.3. Vaalikoneista hyötyjä ja haasteita ehdokkaille

Suomen eduskuntavaalijärjestelmän kaltaiset ehdokasäänestämistä suosivat vaalijärjestelmät houkuttelevat ehdokkaita erottumaan muista saman puolueen ehdokkaista, vaalimaan henkilökohtaista mainettaan ja korostamaan itseään puolueen sijaan (Carey 2007, 103–106; Carey & Shugart 1995; Karvonen 2014, 5, 17). Ehdokkaan on panostettava henkilökohtaiseen vaalikampanjaansa huomattava määrä resursseja. Kampanjointiin tarvitaan riittävän iso kampanjabudjetti ja aktiivinen tukiryhmä, minkä lisäksi kampanjan tulisi olla muiden ehdokkaiden kampanjoista erottuva (Torsti 2016, 21, 29–33, 56–57). Suomen eduskuntavaaleissa ehdokkaiden henkilökohtainen kampanjointi onkin näkyvää ja intensiivistä verrattuna sellaisiin maihin, joissa kampanjointi on puoluevetoisempaa (Bengtsson ym. 2014, 90). Lisäksi maantieteellisesti laajoissa vaalipiireissä kampanjointi voi olla ehdokkaille haaste suurten etäisyyksien vuoksi (Borg 2014, 48). Tällaisia kampanjoita toteuttaessaan ja niiden vaatimuksiin vastatessaan ehdokas voi hyötyä vaalikoneista monella tavalla.

Vaalikoneet ovat ehdokkaille ilmainen kampanjointiväline. Niiden ansiosta monet ehdokkaat saavat näkyvyyttä, vaikka kampanjabudjetti olisi pieni. Vaalikoneen käyttäjän suosituslistalle pääsy on kuin ilmaista vaalimainosta ehdokkaalle. Lisäksi verrattuna perinteiseen mediaan, jossa suurimmat puolueet yleensä saavat eniten huomiota, vaalikoneissa kaikilla ehdokkailla on tasavertainen mahdollisuus näkyä. (Pajala ym. 2017, 702–704; Talponen & Salminen 2007, 46; Vähämaa 2012, 70.)

Vaalikoneet voivat tuoda ehdokkaalle näkyvyyttä myös sen ansiosta, että tiedotusvälineet kirjoittavat ajankohtaisia vaaliihaisia uutisjuttuja vaalikonevastauksiin perustuen. Vaalikoneita ylläpitävät mediayhtiöt houkuttelevat vaalikoneiden ja niistä kirjoitettujen juttujen avulla lisää kävijöitä verkkosivuilleen. Ehdokkaat voivat käyttää vaalikonevastauksia erottautumiseen muista saman puolueen ehdokkaista, ja poikkeavalla tavalla vastanneiden mielipiteet saattavat toimia materiaalina lukijoita kiinnostaville uutisille. (Dumont ym. 2014, 151; Pajala ym. 2017, 704–705; Ruusuvirta 2010, 54–55; Torsti 2016, 97–98.)

Vaikka vaalikoneen kautta viestintää ei voi muokata samalla tavalla omanlaisekseen kuin muuta vaalikampanjaa, monissa vaalikoneissa on nykyään kommentointimahdollisuus, jonka kautta ehdokkaat voivat perustella vastauksiaan. Esimerkiksi Yleisradio otti varhaisessa vaiheessa kommentointimahdollisuuden mukaan vaalikoneisiinsa, minkä ansiosta väittämiin vastanneen ehdokkaan on mahdollista perustella kantaansa. Kommentoimalla vastauksiaan ehdokas voi esimerkiksi erottua muista saman puolueen ehdokkaista ja tuoda esiin persoonallisuuttaan. (Vihtonen 2007, 32.)

Sen lisäksi, että vaalikoneilla on mahdollisuus tarjota vaalikoneen käyttäjille uutta tietoa ja sivistää käyttäjiä (Dumont ym. 2014, 152), vaalikoneet voivat auttaa myös ehdokkaita tarkentamaan omia kantojaan ja mielipiteitään erilaisiin asioihin. Vuoden 2007 vaalien jälkeen vaalikoneisiin vastanneiden ehdokkaiden mielipiteistä ilmeni, että vaalikoneisiin vastaaminen oli kannustanut ehdokkaita tarkastelemaan syvällisemmin aihepiirejä, joita vaalikoneiden kysymykset kattoivat (Vähämaa 2012, 70).

Vaalikoneiden monista hyödyistä huolimatta ne tuovat ehdokkaille myös omat haasteensa. Vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeen ehdokkaille tehdyssä kyselyssä havaittiin, että ehdokkailla oli selvästi enemmän negatiivisia kuin positiivisia mielipiteitä vaalikoneista. Ehdokkaat kritisoivat paljon vaalikoneiden määrää sekä niissä olevien kysymysten määrää ja laatua. (Vähämaa 2012, 71.) Vaalikoneiden määrän lisääntyessä onkin alettu puhua vaalikoneiden inflaatiosta ja tarpeesta keskittää vaalikoneita (Suojanen 2007, 22). Ehdokkailla on nykyään käytössään ennennäkemätön määrä viestintäväyliä, joiden avulla he voivat pyrkiä tavoittamaan potentiaaliset äänestäjät. Kampanjointikanavien runsauden edessä ehdokkaiden on valittava, mitkä niistä ovat juuri heille hyödyllisimpiä. (Dumont ym. 2014, 149.)

Vaalikoneiden suuren määrän tuoma haaste ehdokkaille on, että vaalikoneisiin vastaaminen on työlästä ja vie paljon aikaa (Torsti 2016, 96; Vähämaa 2012, 71). Ehdokkaita saatetaan pyytää vastaamaan jopa 20–30 vaalikoneeseen, ja vaalikonevastausten tekemiseen voi mennä kymmeniä tunteja. Ehdokkaat saattavat kokea painetta vastata vaalikoneisiin, sillä vastaamattomuudesta voi seurata huonoa julkisuutta. Kampanjatiimin apu vaalikoneisiin vastaamisessa voikin olla merkittävä. (Torsti 2016, 96–97.)

Haasteita tuovat myös vaalikoneiden kysymykset, jotka eivät aina tunnu ehdokkaista tärkeiltä. Lisäksi niissä voi olla asiavirheitä ja ne voivat toisinaan olla haettavan edustajuuden kannalta

epäolennaisia. (Torsti 2016, 97–98.) Vaalikoneissa on myös käytettävyysoongelmia, joihin moni ehdokas on törmännyt (Vähämaa 2012, 71).

Vaalikoneet ovat ehdokkaiden kannalta jäykempi kampanjointiväline kuin esimerkiksi sosiaalinen media. Sosiaalista mediaa käyttäessään ehdokas voi vapaasti valita, mistä aiheista hän keskustele, mutta vaalikoneissa ehdokkaat on sidottu ottamaan kantaa vaalikoneen tekijän määrittämiin teemoihin ja kysymyksiin. Kaikki vaalikoneisiin valituista aiheista eivät välttämättä ole ehdokkaan oman osaamisen ydinaluetta tai omia kampanjateemoja lähellä. (Dumont ym. 2014, 149–150.) Ehdokkaat eivät pysty vaikuttamaan vaalikoneiden kysymysten tai väittämien rakenteeseen, eivätkä vaalikoneet ainakaan vielä tulkitse ehdokkaiden sanallisia kommentteja, kun ehdokkaan ja vaalikoneen käyttäjän mielipiteitä verrataan (Talponen & Salminen 2007, 46). Nämä vaalikoneen asettamat jäykät raamit voivat karkottaa esimerkiksi kokemattomia ehdokkaita, jotka eivät välttämättä osaa vastata kaikkiin kysyttäviin asioihin. Osa voi myös päättää ottaa puolueen kannan asioihin, joista heillä itsellä ei ole vankkaa tietämystä. (Dumont ym. 2014, 149–150.)

Koska nykyisissä vaalikoneissa ehdokkaiden on vastattava jokaiseen kysymykseen, eikä itselle kiinnostavimpia ja tärkeimpiä aihepiirejä välttämättä ole helppo tuoda esille, on esitetty ajatus vaalikoneiden personoinnista. Vaalikone voitaisiin tehdä kullekin ehdokkaalle paremmin sopivaksi antamalla ehdokkaan valita vastattavakseen häntä eniten kiinnostavat kysymykset ja pyytämällä niiden kysymysten aihepiireihin liittyen enemmän mielipiteitä lisäkysymyksillä. Näin samoista aihepiireistä kiinnostuneet vaalikoneiden käyttäjät saattaisivat löytää ehdokkaan helpommin. (Talponen & Salminen 2007, 52–53.)

On myös pohdittu, hyödyttääkö ahkera vaalikoneisiin vastaaminen puoluetta ollenkaan ja voiko vaalikoneeseen osallistuminen jopa vähentää ehdokkaan mahdollisuuksia tulla valituksi. Pohdinta käynnistyi, kun vuonna 1999 europarlamenttivaaleissa Suomen kommunistisen puolueen ja nuorsuomalaisen kaikki ehdokkaat vastasivat Yleisradion vaalikoneeseen, mutta yksikään ehdokas kummastakaan puolueesta ei tullut valituksi. (Vihtonen 2007, 33.)

Vaalikoneiden hyötyjä ja haasteita punnittuaan monet ehdokkaat kuitenkin päätyvät vastaamaan vaalikoneisiin. Koska ehdokkaat vastaavat vaalikoneisiin ahkerasti, vaalikonedata on arvokasta tutkimusaineistoa. Seuraavassa luvussa esittelen tässä tutkielmassa käytettävän vaalikoneaineiston ja eduskuntavaaliehdokkaiden haastattelut.

4. Aineisto ja tutkimusmetodi

4.1. Yleisradion vaalikonedata

Selvittäessäni vastausta tutkimuskysymykseen käytän aineistona eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastauksia Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneeseen (ks. Yle 2019a). Valitsin Yleisradion vaalikoneen aineiston sen saatavuuden ja merkittävyyden vuoksi.

Ehdokkaiden vaalikoneeseen antamien vastausten saaminen käyttöön tutkielmaa varten oli helppoa, sillä Yleisradio julkaisi keräämänsä ehdokkaiden vastaukset vaalikoneen väittämiin avoimena datana Creative Commons -lisenssijärjestelmän CC BY -käyttöoikeudella (Yle 2019b). Kyseisen käyttöoikeuden ansiosta aineistoa saa käyttää, muokata ja levittää vapaasti sekä luoda sen pohjalta uusia teoksia, kunhan aineiston alkuperäinen kerääjä mainitaan (Creative Commons 2019). Vaalikoneiden aineistot eivät ole aina olleet yhtä avoimesti saatavilla, ja aineiston valinnassa painoikin myös haluni tukea aineistojen mahdollisimman suurta avoimuutta ja pyrkimykseni olla osaltani näyttämässä avointen vaalikoneaineistojen mahdollisuuksia politiikan tutkimuksen piirissä.

Käytän tutkielmassani aineiston avoimena julkaistun version lisäksi kuitenkin myös Yleisradiolta erikseen pyytämäni aineiston tieteellisiin ja journalistisiin tarkoituksiin tarkoitettua versiota, jossa ovat mukana ehdokkaita yksilöivät tiedot. Niiden avulla pystyn laajentamaan aineistolle tekemiäni tarkasteluja siten, että voin tutkia erikseen myös kansanedustajiksi valittujen ehdokkaiden vaalikonevastausten yhteneväisyyttä.

Yleisradion vaalikoneaineiston saatavuuden lisäksi se valikoitui tarkasteltavasti merkittävyytensä vuoksi. Aineistossa on 2262 eduskuntavaaliehdokkaan vastaukset 29 valtakunnalliseen väittämään ja lisäksi vaalipiirikohtaisiin väittämiin. Yhteensä ehdokkaita oli vaaleissa 2468, mikä tarkoittaa, että yli 90 prosenttia kaikista ehdolla olleista täytti Yleisradion vaalikoneen. Vaalikoneen merkityksestä kertoo myös se, että melkein kaikki seuraavassa luvussa esiteltävää lisäaineistoa varten haastatteleman ehdokkaat mainitsivat Yleisradion vaalikoneen yhdeksi itselleen tärkeimmistä.

Lähes kaikkien ehdokkaiden tavoittaminen tekee aineistosta merkittävän, sillä aikaisemmin ehdokkaat ovat olleet hankalasti tavoitettava ryhmä tutkimusaineiston keräämisen kannalta. Ehdokkailla ei välttämättä ole ollut kannustimia vastata esimerkiksi heille osoitettuihin kyselytutkimuksiin (Di Virgilio ym. 2015, 320–322). Vaalikoneet muuttavat asetelman, sillä edellisessä luvussa mainitut vaalikoneiden hyödyt motivoivat ehdokkaita jakamaan ajatuksiaan, ja sitä kautta vaalikoneiden avulla saadaan valtava määrä ehdokkaiden vastauksia. Lisäksi Yleisradion

vaalikone on saattanut vaikuttaa monen äänestäjän ajatuksiin vuoden 2019 eduskuntavaalien alla, joten sen käyttäminen tutkimuksessa on myös siksi mielenkiintoista.

Vaikka vaalikoneaineistoilla on monia hyviä puolia, on niillä myös rajoitteensa. Vaalikoneiden kysymykset tehdään eri tarkoitusta ajatellen ja erilaisen prosessin kautta kuin tietoa ensisijaisesti tutkimuskäyttöön keräävien kyselytutkimusten kysymykset (Hansen & Rasmussen 2013, 198). Vaalikoneiden kysymyksenasetteluissa ei aina noudateta hyvien kyselytutkimuskysymysten periaatteita, ja vaalikoneissa on usein esimerkiksi väittämiä, joissa käsitellään samassa väittämässä kahta asiaa, mutta sallitaan vain yhdenlainen vastaus. Tällaisia väittämiä on löydetty jopa vaalikoneista, joiden työstämisessä on ollut mukana kokeneita tutkijoita. Ongelmia aiheuttavat myös tilanteet, joissa vastaajaa pyydetään arvioimaan Likert-vastausasteikolla samanmielisyyttään suhteessa sellaiseen väittämään, jossa viitataan määrään. Tällöin mukaan tulee alkuperäisen samanmielisyyttä koskevan ulottuvuuden lisäksi piilevä ulottuvuus. Myös tällaisia kysymyksiä on vaalikoneissa usein. (Gemenis 2013, 271–274.)

Vaalikoneissa ei myöskään välttämättä ole kiinnitetty tai vaalikoneen luonteen vuoksi ei ole ollut mahdollista kiinnittää huomiota käsiteltävien teemojen tasapainoon samalla tavalla kuin tutkimuskäyttöön tehdyissä kyselytutkimuksissa. Vaalikoneisiin valitut kysymykset vaikuttavat siihen, millaisia äänestys suosituksia vaalikone antaa, ja eri puolueet hyötyvät eri aihepiirejä koskevista kysymyksistä (Gemenis 2013, 280; Walgrave ym. 2009). Sama voi tapahtua myös vaalikoneaineistoa hyödyntävässä tutkimuksessa. Voin tarkastella tutkielmassani Yleisradion vaalikoneaineiston avulla vain niitä ristiriitailottuvuuksia ja teemoja, joita koskevia väittämiä vaalikoneeseen on valittu. Voi olla, että joidenkin puolueiden ehdokkaat vaikuttavat vastanneen muita yhtenäisemmin vaalikoneen kysymyksiin sen takia, että vaalikoneeseen valitut aihepiirit kokoavat yhteen joidenkin puolueiden ehdokkaiden mielipiteitä paremmin kuin toisten.

Vaalikoneaineiston avulla saataviin tuloksiin on suhtauduttava varoen myös sen vuoksi, että vaalikoneet ovat osa ehdokkaiden vaalikampanjointia. Oman vakaumuksen esiin tuomisen lisäksi vaalikonevastauksien kautta saatetaan pyrkiä herättämään erilaisten äänestäjäryhmien huomio ja mielenkiinto. (Reunanen & Suhonen 2009b, 330–331, 352.) On puolueille ja ehdokkaille eduksi pyrkiä tietoisesti esiintymään ja asettumaan vaalikoneissa äänestäjille houkuttelevina vaihtoehtoina (Wagner & Ruusuvirta 2012, 406). Voi olla puolueelle hyödyllistä esiintyä esimerkiksi kiistanalaisissa asioissa maltillisina (Gemenis 2013, 277). Vaalikonevastaukset vertautuvat enemmän puolueen

tavoitteita abstraktilla ja yleisellä tasolla kuvaaviin puolueiden ohjelmiin kuin käytännön päätöksentekoon liittyviin aineistoihin (Reunanen & Suhonen 2009a, 330–331, 352).

4.2. Ehdokashaastattelut

Yleisradion vaalikonedata on tutkielmani pääasiallinen aineisto, mutta käytän sen tukena lisäksi Pirkanmaan vaalipiirin eduskuntavaaliehdokkaille tekemiäni puhelinhaastatteluja. Haastattelin ehdokkaita 18.3.–22.3.2019. Valitsin haastateltavat näytteenomaisesti Pirkanmaan vaalipiiristä siten, että haastateltaviksi valikoitui eri ikäisiä ja eri puolueita edustavia eduskuntavaaliehdokkaita. Vaalipiirissä oli ehdolla yhteensä 251 ehdokasta, joista haastattelin 30. Haastateltavien valintaan vaikutti se, miten helposti ehdokkaan puhelinnumero oli löydettävissä ja ketkä vastasivat puhelinsoittoon. Haastateltujen ehdokkaiden keski-ikä on 44,7 vuotta. Heistä 16 on miehiä ja 14 naisia. Kaksi haastateltua toimi haastattelujen aikaan kansanedustajina. Haastattelupuhelut kestivät noin viisi minuuttia.

Haastateltujen ehdokkaiden puolueet ja määrät on koottu taulukkoon 1. Pirkanmaan vaalipiirissä ehdokkaita asettivat myös eläinoikeuspuolue, itsenäisyyspuolue, kansalaispuolue, kommunistinen työväenpuolue, liberaalipuolue, ruotsalainen kansanpuolue, Suomen kommunistinen puolue ja Suomen kansa ensin, mutta näiden puolueiden ehdokkaat eivät ole edustettuina haastatteluaineistossa.

Puhelinhaastatteluissa ehdokkailta kysyttiin muun muassa, hyödynsivätkö he puolueensa puolue- tai vaaliohjelmaa ja pyrkivätkö he vastaamaan puolueensa kannan mukaisesti täyttäessään vaalikoneita. Haastatteluaineiston avulla analysoin, kuinka tietoisesti ehdokkaat pyrkivät puolueen linjan kanssa yhdenmukaiseen vastaamiseen. Kaikki haastattelukysymykset on koottu liitteeseen 2. Haastattelut on toteutettu yhteistyössä vaalikoneiden käyttöä ja merkitystä vaaleissa sekä uutisjournalismissa selvittävän Vaalikoneet 2020 -tutkimushankeen kanssa (Vaalikoneet 2020 -hanke 2019).

Taulukko 1. Puhelimitse haastateltujen Pirkanmaan vaalipiirin vuoden 2019 eduskuntavaalien ehdokkaiden puolueet ja haastateltujen määrä puolueittain.

Puolue	Haastateltuja ehdokkaita (n)
Kokoomus	4
Keskusta	4
Suomen sosiaalidemokraattinen puolue	4
Sininen tulevaisuus	3
Perussuomalaiset	3
Vihreät	3
Vasemmistoliitto	2
Feministinen puolue	2
Seitsemän tähden liike	2
Kristillisdemokraatit	1
Liike nyt	1
Piraattipuolue	1
Yhteensä	30

4.3. Tutkimusmetodi

Mittaan eduskuntavaaliehdokkaiden ja kansanedustajiksi valittujen ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyttä Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämiin puolueittain laskemalla ensin kunkin puolueen kaikkien ehdokkaiden ja sen jälkeen erikseen kansanedustajaksi valittujen ehdokkaiden antamista vastauksista Cees van der Eijkin (2001) kehittämän yhtenäisyyttä kuvaavan tunnusluvun. Van der Eijk (2001) kutsuu tunnuslukuaan nimellä A.

Van der Eijkin (2001) A kuvaa järjestysasteikolla mitattujen muuttujien keskuudessa havaittavaa yksimielisyyttä. A:n arvo vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 sen mukaan, kuinka yksimielisesti tarkasteltava ryhmä on vastannut. Mitä suurempi A:n arvo on, sitä yksimielisempi tutkittava ryhmä on. (Van der Eijk 2001, 325–328.)

Yksimielisyyttä havainnollistetaan yleisesti myös keskihajonnan avulla, mutta sen käyttö voi johtaa yksimielisyyttä tutkittaessa vääriin johtopäätöksiin, sillä hajonnan lisäksi aineiston havaintoyksiköiden jakauman vinous kasvattaa keskihajontaa (van der Eijk 2001, 325–328). Myös muut yksimielisyyden mittaamista pohtineet tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota samaan ongelmaan kuin van der Eijk (ks. esim. Tastle & Wierman 2007). Keskihajonnan sijaan A kuvaa juuri sitä, mihin pyrin tutkimuskysymyksessäni vastaamaan.

Käytän A:n laskemiseen Didier Ruedinin (2016) tilastolliseen laskentaan kehitetyllä R-ohjelmointikielellä toteuttaman agrmt-paketin agreement-funktiota. Funktio noudattaa van der Eijkin alkuperäistä laskentakaavaa (Ruedin 2016, 1–6).

Yleisradion vaalikoneeseen vastauksia antaessaan ehdokkailla oli käytössään neljä vastausvaihtoehtoa: täysin eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä. Vaalikoneen käyttäjien näkymässä vastausasteikko oli viisiportainen siten, että keskimäinen vaihtoehto oli ”en osaa sanoa”. Ehdokkaiden käytössä ollut neliportaista vastausasteikkoa perusteltiin sillä, että vaalikoneissa, joissa suositusten laskennassa käytetään ehdokkaiden ja käyttäjien vastausten läheisyyttä, neutraalin keskimäisen vaihtoehdon valitseminen on tehokas tapa päästä lähelle suurta vastaajajoukkoa. Tällainen taktikointi haluttiin karsia. Ehdokkaille jätettiin kuitenkin mahdollisuus ohittaa väittämä halutessaan. (Kiviniemi 2019.) Väittämän ohittaminen näkyy Yleisradion vaalikonedatassa tyhjinä arvoina. Jätän ne tarkastelujen ulkopuolelle ja käsittelen vastausasteikkoa analyysissä neliportaisena.

Käytän analyysissä vain koko maan ehdokkaille yhteisiä vaalikoneväittämiä, sillä tutkimuskysymykseni koskee puolueiden ehdokkaiden mielipiteiden eroja maanlaajuisesti. Vaalipiirikohtainen puolueiden ehdokasjoukkojen yhtenäisyyden tarkastelu jää seuraavien tutkimusten aiheeksi. Mukana tarkastelussa olevat kaikille ehdokkaille yhteiset väittämät on koottu liitteeseen 3.

Teen yleisen puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyden tarkastelun luvussa ”5.2. Puolueiden yhtenäisyydessä eroja” kaikkien liitteessä 3 lueteltuihin väittämiin annettujen vastausten perusteella. Tarkastelen puolueiden ehdokasjoukkojen yhtenäisyyttä ensin kaikkien ehdokkaiden vastausten perusteella puolueittain. Sen jälkeen kiinnitän huomiota vain kansanedustajiksi valituiksi tulneiden ehdokkaiden muodostamien ryhmien eli uusien eduskuntaryhmien yhtenäisyyteen¹.

Yleisen yhtenäisyyden tarkastelun jälkeen keskityn luvussa ”6. Tärkeät teemat yhdistävät” aikaisemman kirjallisuuden pohjalta asettamieni hypoteesien testaamiseen. Testaan hypoteeseja niihin liittyvien vaalikoneväittämien avulla. Olen poiminut vaalikoneen 29 maanlaajuisesta väittämästä hypoteesien testaamista varten ne, joissa käsitellään hypoteeseissa esillä olevia

¹ Jätän eduskuntaryhmiä koskevan tarkastelun ulkopuolelle liike nytin yhden hengen eduskuntaryhmän, sillä yhden henkilön muodostama ryhmä on aina väistämättä yksimielisin, eikä se siten ole mielekäs tutkimuskohde tämän tutkielman tutkimuskysymykseen vastaamisen kannalta.

ristiriitaulottuvuuksia tai teemoja. Tarkempaa tarkastelua varten poimimani väittämät on koottu taulukkoon 2. Yleisradion vaalikoneessa ei ollut hypoteeseihin H2 ja H6 liittyviä väittämiä, joten kyseiset hypoteesit jäävät testaamatta. Testaan hypoteeseja jälleen aina ensin kaikkien ehdokkaiden vastausten avulla puolueittain ja sitten keskittyen pelkästään eduskuntaryhmien yhtenäisyyteen.

Taulukko 2. Hypoteeseihin liittyvät vaalikoneväittämät Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneessa.

Hypoteesi	Hypoteesiin liittyvät vaalikoneväittämät
H1: Selvästi vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle puolueen linjan, äänestäjien mielipiteiden ja historian perusteella asemoituneiden puolueiden eli vasemmistoliiton, sosiaalidemokraattien ja kokoomuksen eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Kun valtion menoja ja tuloja tasapainotetaan, se on tehtävä mieluummin menoja karsimalla kuin veroja kiristämällä.
	Sosiaaliturvaa tulee kehittää niin, että osa nykyisistä tuista korvataan kaikille työkäisille maksettavalla, vastikkeettomalla perustulolla.
	Sosiaali- ja terveyspalvelut on tuotettava ensisijaisesti julkisina palveluina.
	Vanhustenhoidon ulkoistamista yksityisille toimijoille tulee lisätä.
H2: Keskustan eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat keskittämiseen ja hajauttamiseen liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	-
H3: Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat EU:hun liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Euron ulkopuolella Suomi pärjäisi paremmin.
H4: Vasemmistoliiton eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat Natoon liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Nato-jäsenyys vahvistaisi Suomen turvallisuuspoliittista asemaa.
H5: Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat eliitin ja kansan välisiin suhteisiin liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Poliitikon velvollisuus on ennen kaikkea ajaa omien äänestäjiensä etuja.

H6: Ruotsalaisen kansanpuolueen ja perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat ruotsin kielen asemaan liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	-
H7: Kristillisdemokraattien eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat uskonnollisiin aiheisiin ja arvokonservatismiin liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Perinteiset arvot ovat hyvän elämän perusta.
H8: Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat maahanmuuttoon liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Maahanmuuttajien määrän kasvu on lisännyt turvattomuutta Suomessa. Sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoittaminen vaatii työperäisen maahanmuuton merkittävää lisäämistä.
H9: Vihreiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Sukupuolen korjaamisen tulee olla mahdollista myös alle 18-vuotiaille.
H10: Vihreiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat ympäristönsuojeluun liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Suomen pitää olla edelläkävijä ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa, vaikka se aiheuttaisi suomalaisille kustannuksia.
	Suomen ei pidä kiirehtiä kieltämään uusien bensa- ja dieselautojen myyntiä.
	Valtion pitää ohjata suomalaiset syömään vähemmän lihaa esimerkiksi verotuksen avulla.
	Metsiä hakataan Suomessa liikaa.

Tutkielmani pääasiallisen aineiston eli vaalikonedatan tukena toimivat Pirkanmaan eduskuntavaaliehdokkaille tekemäni puhelinhaastattelut. Litteroin haastatteluista ehdokkaiden vastausten pääkohdat ja tilanteet, joissa haastateltavat esittivät mielipiteensä erityisen napakasti. Tulkitsen haastatteluaineiston avulla vaalikoneaineistosta nousevia havaintoja. Tällainen kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen otteen yhdistäminen samaan tutkimukseen rikastuttaa analyysiä ja auttaa eheän kokonaiskuvan muodostamisessa tutkittavasta ilmiöstä (Alasuutari 2011, 31–55, 212–214).

5. Aktiivista vastaamista ja eroja yhtenäisyydessä

5.1. Valtaosa ehdokkaista vastaa vaalikoneisiin

Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa oli ehdolla yhteensä 2468 ehdokasta (Oikeusministeriö 2019d). Heistä valtaosa – ja eduskuntaan valituksi tulleista jokainen – vastasi Yleisradion vaalikoneeseen. Tieto Yleisradion vaalikoneeseen vastanneiden ehdokkaiden määrästä puolueittain on koottu taulukkoon 3.

Taulukko 3. Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneeseen vastanneiden ehdokkaiden määrä puolueittain.

Puolue	Ehdokkaita (n)	Yleisradion vaalikoneeseen vastanneet (n)	Yleisradion vaalikoneeseen vastanneet (%)
Eläinoikeuspuolue	17	17	100,0
Liberaalipuolue	36	36	100,0
Kokoomus	211	209	99,1
Ruotsalainen kansanpuolue	98	97	99,0
Vihreät	216	212	98,1
Perussuomalaiset	213	209	98,1
Keskusta	216	211	97,7
Feministinen puolue	38	37	97,4
Suomen sosiaalidemokraattinen puolue	216	209	96,8
Vasemmistoliitto	216	205	94,9
Liike nyt	109	103	94,5
Suomen kansa ensin	34	32	94,1
Kristillisdemokraatit	190	177	93,2
Kansalaispuolue	50	44	88,0
Itsenäisyyspuolue	47	41	87,2
Piraattipuolue	87	74	85,1
Seitsemän tähden liike	175	140	80,0
Suomen kommunistinen puolue	88	67	76,1
Sininen tulevaisuus	152	113	74,3
Kommunistinen työväenpuolue	32	11	34,4
Muut	27	18	66,7
Yhteensä	2468	2262	91,7

Taulukosta 3 nähdään, että ahkerimmin vaalikoneeseen vastasivat eläinoikeus- ja liberaalipuolueiden ehdokkaat, joista jokainen antoi vastauksensa vaalikoneeseen. Kommunistisen työväenpuolueen ehdokkaat vastasivat vaalikoneeseen selvästi vähiten, vaikka puolueen ehdokaslista oli kooltaan samaa luokkaa kuin aktiivisimmat vastaajat sisältäneiden eläinoikeus- ja liberaalipuolueiden. Kommunistisen työväenpuolueen lisäksi vastausaktiivisuudeltaan heikoimmasta päästä löytyy muita eduskunnan ulkopuolisia puolueita. Vastausaktiivisuudessa on kuitenkin selvä ero kommunistisen työväenpuolueen ja muiden puolueiden välillä, sillä

kommunistisen työväenpuolueen ehdokkaista vain reilu kolmannes on vastannut vaalikoneeseen, kun taas kaikkien muiden puolueiden ehdokkaista vastaksensa on antanut selvä enemmistö.

Vastausaktiivisuudessa ääripäitä edustavien eduskunnan ulkopuolisten puolueiden välistä löytyvät kaikki eduskuntapuolueet. Taulukon 3 perusteella voidaan todeta, että kaikkien vaaleissa kansanedustajia eduskuntaan saaneiden puolueiden ehdokkaat vastasivat Yleisradion vaalikoneeseen erittäin aktiivisesti. Jokaisen eduskuntapuolueen ehdokkaista selvästi yli 90 prosenttia täytti vaalikoneen. Aktiivisimpina vastaajina erottuvat kokoomuksen ja ruotsalaisen kansanpuolueen ehdokkaat. Kokoomuksen suuren ehdokaslistan ehdokkaista vain kaksi on jättänyt vastaamatta. Ruotsalaisella kansanpuolueella taas oli vähemmän ehdokkaita, ja heistä vain yksi ei ole antanut vastaustaan vaalikoneeseen. Eduskuntapuolueiden ehdokkaista vähiten vastauksia on saatu kristillisdemokraattien ehdokkailta, mutta heistäkin selvä enemmistö on vastannut.

Tuntuma eduskuntavaaliehdokkaiden aktiivisesta vaalikonevastaamisesta saa tukea Pirkanmaan vaalipiirin ehdokkaiden haastatteluista. Haastattelemistani ehdokkaista jokainen sanoi vastanneensa useampaan vaalikoneeseen. Eräs ahkerasti vaalikoneisiin vastannut ehdokas oli pitänyt kirjaa kaikista täyttämistään vaalikoneista – niitä oli 22. Monen ehdokkaan oli vaikea arvioida, moneenko vaalikoneeseen he olivat vastanneet. Arviot vaihtelivat kolmesta vajaaseen kahteenkymmeneen.

Yli puolet haastatelluista ehdokkaista oli sitä mieltä, että vaalikoneita on liian paljon. Vaalikoneiden suuri määrä johtaa siihen, että ehdokkailta kuluu paljon aikaa niihin vastaamiseen, mikä ilmenee haastateltujen ehdokkaiden kommenteista:

"Ihan liian paljon niitä on. Niihin menee tolkuton määrä aikaa, kun jokaiseen yrittää tai pitää kunnolla vastata ja perustella, niin vähempikin riittäis."

"No kun niitä on niin paljon, niin ja ne vie hirveesti aikaa, jos ne halua tehdä huolella –"

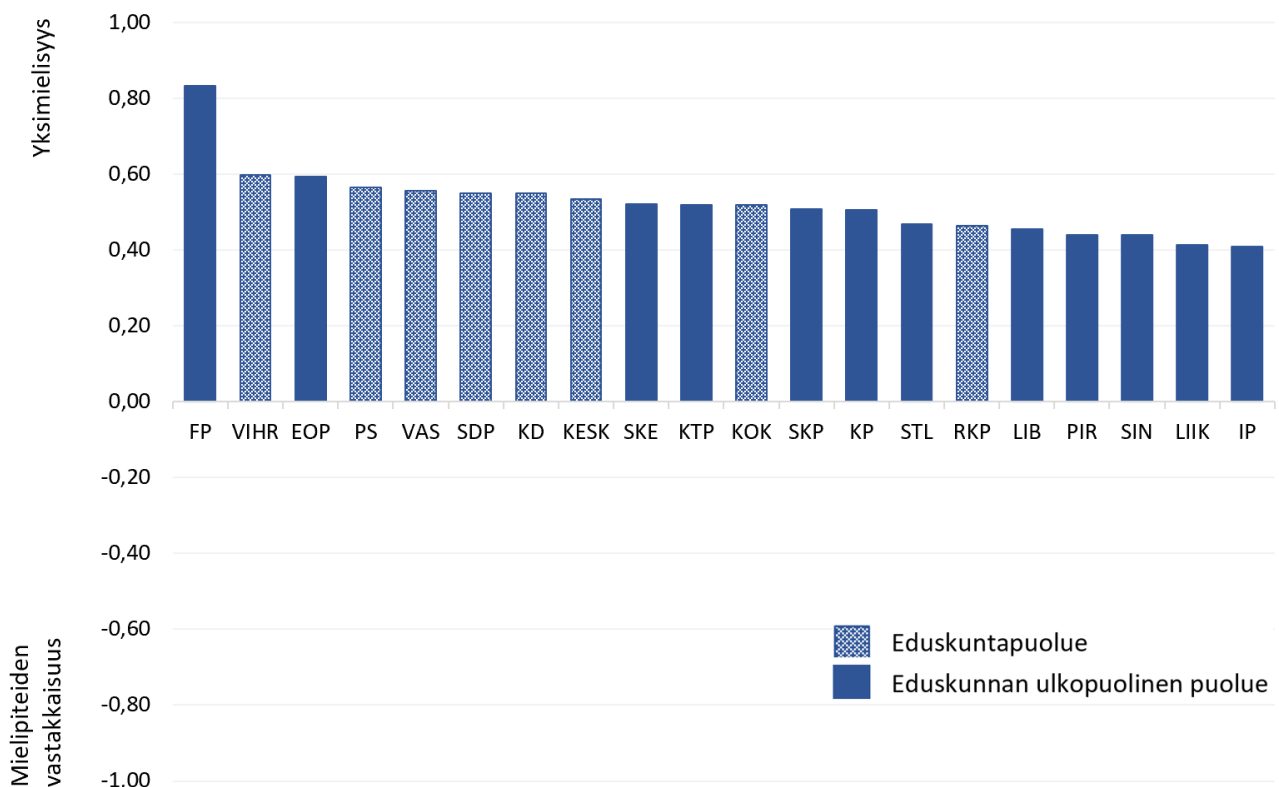
Yllä olevat kommentit tukevat jo aikaisemmin havaittua ehdokkaiden huolta vaalikoneiden suuresta määrästä ja sen tuomasta taakasta (ks. Torsti 2016, 96; Vähämaa 2012, 71). Haastatteluissa tuli ilmi kuitenkin myös vastakkaisia mielipiteitä vaalikoneiden määrästä, sillä kaksi ehdokasta sanoi vaalikoneita olevan liian vähän. Loput haastateltavat kertoivat olevansa tyytyväisiä vaalikoneiden nykyiseen määrään.

Ehdokkaiden haastatteluista selvisi, että suuret vaalikoneet ovat heille tärkeitä. Kolmestakymmenestä haastatellusta 27 mainitsi Yleisradion vaalikoneen yhdeksi itselleen tärkeimmistä. Helsingin Sanomien vaalikoneen mainitsi tärkeäksi selvästi yli puolet. Pirkanmaalaisille ehdokkaille paikallinen Aamulehden vaalikone oli myös merkityksellinen. Sen sijaan osa pienten toimijoiden, esimerkiksi erilaisten järjestöjen, vaalikoneista koettiin vähemmän tärkeiksi.

5.2. Puolueiden yhtenäisyydessä eroja

Puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyydessä on havaittavissa jonkin verran eroja puolueiden välillä. Kuvioon 1 on koottu puolueiden ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyden keskiarvo Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen koko maan laajuisiin väittämiin puolueittain. Puolueiden nimistä käyttämäni lyhenteet on avattu liitteessä 1.

Kuvio 1. Puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyden keskiarvo puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen koko maan laajuisissa väittämissä.

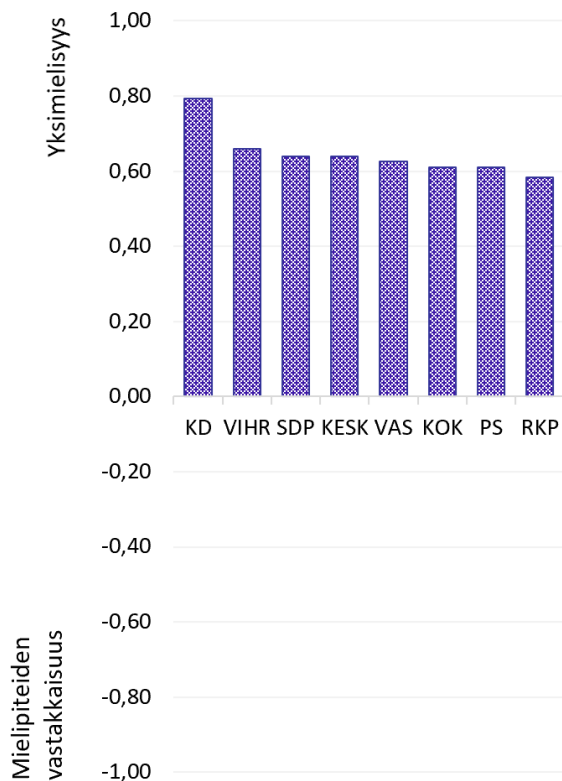
Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuviosta 1 nähdään, että feministisen puolueen ehdokkaat erottuvat vaalikonevastaustensa yhtenäisyyden ansiosta selkeästi muiden puolueiden ehdokkaista. Sen ehdokkaat ovat vastanneet vaalikoneeseen jopa kaikkia eduskuntapuolueita yhtenäisemmin. Ero feministisen puolueen ja muiden puolueiden ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyydessä on ilmeinen. Samanlainen havainto oli pinnalla myös julkisessa keskustelussa ennen vaaleja, kun feministisen puolueen ehdokkaiden huomattiin vastanneen Helsingin Sanomien vaalikoneeseen hyvin yhdenmukaisesti (ks. Mäkinen 2019a; Sammallahti 2019). Täysin identtisiä feministisen puolueen ehdokkaiden vastaukset eivät silti ole, mikä on osoitus puolueille luontaisista jäsenten välisistä mielipide-eroista (Boucek 2009, 455–456; Christen ym. 2013).

Jos feministinen puolue jätetään tarkastelun ulkopuolelle, kuviosta 1 havaitaan, että erot muiden puolueiden ehdokasjoukkojen yhtenäisyydessä ovat maltillisempia. Eduskuntapuolueiden ehdokkaat ovat vastanneet pääosin hieman eduskunnan ulkopuolisten puolueiden ehdokkaita yhtenäisemmin, eikä niiden välillä ole suuria eroja vaalikoneeseen vastaamisen yhtenäisyydessä. Eduskuntapuolueiden ehdokkaista yhtenäisimpänä joukkona ovat vastanneet vihreiden ehdokkaat, mutta hekin vain hieman muiden eduskuntapuolueiden ehdokkaita yhtenäisemmin. Eduskuntapuolueista hajanaisimman joukon muodostavat ruotsalaisen kansanpuolueen eduskuntavaaliehdokkaat, vaikka ero muihin onkin melko pieni. Kaikkia puolueita vertailtaessa hajanaisimmat ehdokasjoukot ovat olleet itsenäisyyspuolueella ja valitsijayhdistysten ehdokkaita alleen koonneella liike nytillä.

Pelkästään eduskuntaan valituksi tulleiden ehdokkaiden eli uusien eduskuntaryhmien vaalikonevastausten yhtenäisyydestä voidaan tehdä samantapainen päätelmä kuin kaikkien puolueiden koko ehdokasjoukkojen mielipiteiden yhtenäisyydestä: yksi ryhmä erottuu selkeästi muita yhtenäisempänä. Kuviosta 2 havaitaan, että kristillisdemokraattien uusi eduskuntaryhmä on vastannut vaalikoneeseen muita eduskuntaryhmiä yhtenäisemmin. Kristillisdemokraatteja lukuun ottamatta muiden eduskuntaryhmien jäsenten vaalikonevastausten yhtenäisyys on melko tasaista. Kristillisdemokraattien eduskuntaryhmä on kaikista pienin, sillä se koostuu vain viidestä kansanedustajasta. Eduskuntaryhmän pieni koko saattaa selittää jonkin verran vaalikonevastausten yhtenäisyyttä. Kaikkea se ei kuitenkaan selitä, sillä ruotsalaisen kansanpuolueen eduskuntaryhmä on toiseksi pienin ja silti vaalikonevastauksissaan hajanaisin (kuvio 2).

Kuvio 2. Eduskuntaan valittujen kansanedustajien vaalikonevastausten yhtenäisyyden keskiarvo puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen koko maan laajuisissa väittämässä.

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Jos pelkästään kansanedustajiksi valittujen ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyttä verrataan eduskuntapuolueiden koko ehdokasjoukkojen yhtenäisyyteen, havaitaan, että uudet eduskuntaryhmät ovat vastauksissaan yhtenäisempiä kuin eduskuntapuolueiden kaikkien ehdolla olleiden ehdokkaiden muodostamat joukot (kuviot 1 ja 2). Ehdokkaista valikoituu eduskuntaan siis hieman mielipiteiltään lähempänä toisiaan olevia ihmisiä kuin mitä puolueilla kaiken kaikkiaan on ehdokkaina.

Lisäksi kuvioista 1 ja 2 näkyy, että minkään puolueen ehdokkaat tai eduskuntaryhmät eivät erotu vaalikonevastauksillaan merkittävästi muiden puolueiden ehdokkaita hajanaisempana joukkona. Tämä osoittaa puolueilla olevan niitä sisäisesti yhdistäviä intressejä ja ideologioita. Yhteiset intressit ja ideologiat ovat puolue toiminnan ydin ja puolueen jäsenten yhteisten tavoitteiden edistäminen yksi puolueiden keskeisimmistä tehtävistä (ks. Ware 1996, 5; Wiberg 2014, 163–164).

Puolueiden ehdokasjoukkojen vaalikonevastauksissa havaittavia yhtenäisyyden eroja voivat selittää vaihtelevat pyrkimykset vaalikonevastausten yhdenmukaisuuteen. Selvitin pyrkimyksiä

yhdenmukaiseen vastaamiseen eduskuntavaaliehdokkaiden haastatteluiden avulla. Kysyin haastateltavilta, käyttivätkö he puolueensa puolue- tai vaaliohjelmaa vastatessaan vaalikoneisiin. Lisäksi tiedustelin, pyrkivätkö he vastaamaan puolueensa kannan mukaisesti vaalikoneen kysymyksiin, jos tiesivät, että heidän puolueellaan oli kysyttävään asiaan jokin kanta. Kolmestakymmenestä haastatellusta ehdokkaasta yli 20 kertoi käyttäneensä puolueensa ohjelmaa tai ohjelmia hyväkseen vastatessaan vaalikoneisiin ja yli puolet pyrki ainakin osittain vastaamaan puolueensa kannan mukaisesti.

Haastatteluissa selvisi syitä feministisen puolueen ehdokkaiden selkeästi muiden puolueiden ehdokasjoukkojen vastausten yhtenäisyyttä voimakkaammalle yksimielisyydelle. Feministisen puolueen ehdokkaat kertoivat, että puolue tavoitteli ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyttä ja suositteli ehdokkailleen yhdenmukaista, puolueen linjan suuntaista vastaamista. Eräs feministisen puolueen ehdokas kertoi:

”Se oli niin kuin ohjeistus kaikille ehdokkaille, että ne pitää olla niin kuin vaaliohjelman mukaisia ne vastaukset.”

Kommentti osoittaa, ettei yhtenäinen vaalikonevastaaminen välttämättä siis merkitse ainoastaan ihmisiä saman puolueen alle kokoavan ideologisen yhteyden olemassaoloa, vaan että vastausten yhdenmukaisuuteen voi liittyä myös ulkoapäin vahvistettua yhtenäisyyttä. Ulkopäin vahvistetun yhtenäisyyden paljon tutkittu muoto on parlamenttiryhmien ryhmäkuri, jota ryhmien jäsenet päätyvät rationaalisen harkinnan tuloksena useimmiten noudattamaan (ks. Hazan 2003, 3–4; Wiberg 2014, 171). Osittain samantyyppinen harkinnan tulos voi olla Yleisradion vaalikoneaineiston perusteella havaittu erityisesti feministisen puolueen ehdokkaiden yhdenmukainen vaalikonevastaaminen. Vastaamalla yhtenäisesti vaalikoneeseen ehdokkaat voivat saavuttaa yhteistä hyötyä puolueelle ja helpottaa puolueen tavoitteiden saavuttamista samalla tavalla kuin puolueiden eduskuntaryhmät toimiessaan ryhmänsä linjan mukaisesti. Toinen feministisen puolueen haastatelluista kertoi puolueen tavoitteista eduskuntavaaleissa:

”– – meidän niin kuin ensisijainen tavoite näissä vaaleissa on tietysti siis päästä eduskuntaan, mutta myös tehdä meidän puolueen niin kuin arvoja ja sitä politiikkaa, mitä me tehdään, niin tunnetuksi ja sen takia vaalikoneet on hyvä, hyvä tapa niin kuin tuoda sitä politiikkaa tunnetuksi – –.”

Lisäksi feministisen puolueen ehdokas korosti, että puolueen kannan esiin tuominen on tärkeää, sillä käytännön työtä tehdään kuitenkin puolueen linjan mukaisesti. Hän kuvasi ajatuksiaan seuraavalla tavalla:

”Mun mielestä se on niin kuin, se on niin kuin politiikan tekemisessä tärkeätä, että ne puolueen kannat tulee esiin, koska muutenhan saattaa niin kuin, no silloin valehtelee, koska käytännössä sitä politiikkaa kuitenkin tehdään puoluekurissa ja puolueen kannan mukaisia asioita sitten kun käytännössä politiikkaa tehdään.”

Feministisen puolueen ehdokkaiden vaalikonevastauksissa havaittavissa oleva, selkeästi muiden puolueiden ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyydestä erottuva yhtenäisyys selittyy siis ainakin osittain tietoisella pyrkimyksellä yhdenmukaiseen vastaamiseen. Sen lisäksi Yleisradion vaalikoneaineistosta ja ehdokkaiden haastatteluista voi päätellä, että feministinen puolue hyödyntää vaalikoneita tietoisesti ja tehokkaasti kampanjointivälineenä. Puolueen ehdokas perusteli valittuja kampanjointikanavia seuraavalla tavalla:

”Me pyritään niin kuin digitaaliseen kampanjointiin, koska se on nykypäivää ja se on myöskin sen niin kuin meidän kohderyhmän omien kulutustottumusten mukaista –.”

Feministisen puolueen vaalikoneille antama painoarvo selittyy pienpuolueiden mahdollisuudella saada niiden kautta näkyvyyttä. Puolueen ehdokas kertoo vaalikoneiden näkyvyyden tuomasta merkityksestä pienpuolueille:

”Vaalikoneista tykkään hirveesti pienpuolueen edustajana ja aktiivina sen vuoksi, että ne antaa meille myös hyvän mahdollisuuden näkyä, kun muuten saadaan mediassa sillain huomattavasti eduskuntapuolueita vähemmän näkyvyyttä, niin se on meille oikein iloinen asia, että on vaalikoneita.”

Feministinen puolue hyödynsi vaalikoneita selvästi muista puolueista poikkeavalla tavalla. Se näkyy kuviosta 1 ja vahvistuu haastatteluaineiston perusteella, sillä minkään muun puolueen ehdokkaiden haastattelujen aikana ei tullut esiin, että vaalikoneita olisi käytetty yhtä tehokkaasti hyödyksi koko puolueen vaalikampanjassa.

Haastatteluista selvisi lisäksi, että monien puolueiden ehdokkaille puolue- ja vaaliohjelmat toimivat tukena sellaisiin vaalikoneväittämiin vastatessa, jotka olivat heidän oman ydinosaamisalueensa ulkopuolella. Ehdokkaat kuvailivat puolueiden ohjelmien käyttöä seuraavilla tavoilla:

*” – siellä oli paljon sellasia, mitkä ei, on oman osaamisalueen ulkopuolella, niin
sillon tavallaan tsekkasin puolueen kannan.”*

*” – joissakin yksittäisissä kysymyksissä, kun esimerkiksi kysyttiin turpeesta ja sen
tulevaisuudesta niin kyllä menin sen jälkeen katsomaan tota vaaliohjelman, että
mitä siellä sanotaan, että osaan vastata aiheeseen.”*

” – lähinnä mä tein sieltä niin kuin faktantarkistusta perusteluille.”

Myös aikaisemmin puolueiden ohjelmat on havaittu ehdokkaille tärkeiksi tietolähteiksi vaalikoneisiin vastaamisen tukena (ks. Vähämaa 2012, 66–68), ja niitä on arveltu hyödynnetyn tilanteissa, joissa ehdokas on hakenut tukea joihinkin tiettyihin, itselle vieraampiin aihepiireihin liittyviin väittämiin vastaamiseen (ks. Dumont ym. 2014, 149–150). Haastatteluaineistoni tukee tällaisten pohdintojen paikkansapitävyyttä.

Moni haastateltu ehdokas koki, että puolueen linja oli helppo pitää mielessä vaalikoneisiin vastatessa. He korostivat, että oman puolueen linja on hyvin lähellä omia mielipiteitä ja siksi vastaaminen puolueen linjan mukaan on helppoa:

*” – se tota onnistuu aika hyvin perussuomalaisissa, koska se kanta on
puolueella aika useissa asioissa sitten sama kuin itselläkin.”*

*”Kyllä tota puolueen linja on niin lähellä omaa linjaa ku vaan voi olla, että ei, ei
sitä tarvinnu miettiä.”*

Osa haastateltavista piti puolueen ohjelmien mukaista vastaamista ja yhtenäisyyteen pyrkimistä toissijaisena tavoitteena. Vapautta vastata kokonaan oman mielensä mukaan arvostettiin, ja erään liike nytin ehdokkaan haastattelussa nousi esiin mahdollinen syy liikkeen ehdokkaiden vaalikonevastausten hajanaisuuteen:

*” – ku me ei olla puolue, niin meillä ei oo semmosta, että meidän pitää pitäytyä
jossain linjassa.”*

Lisäksi pelkästään oman mielipiteensä perusteella vaalikoneita täyttäneet ehdokkaat tiivistivät vaalikoneisiin vastaamisensa periaatteita seuraavin tavoin:

”Minä vastaan omantunnon mukaan.”

”Kyllä vastasin vaalikoneisiin ihan sillä periaatteella, että mitä mieltä itse olen.”

Eräs ehdokas korosti, että hänen puolueensa ehdokkaat ovat vapaita vastaamaan haluamallaan tavalla:

”Meillä ei ole ryhmäkuria, niin saan vastata myös ihan oman, oman kantani mukaan asioihin.”

Edellä olevien vastausten kaltaisia, itsenäistä ja puolueen linjasta riippumatonta vastaamista korostavia kommentteja kerääntyi erityisesti seitsemän tähden liikkeen, sinisten, kokoomuksen ja keskustan ehdokkaiden haastatteluista. Lisäksi, kuten seuraavista kommentteista ilmenee, itsenäisen vastaamisen ja oman mielipiteen esiintuomisen tärkeyttä korostaa myös se, että jos ehdokkaan oman mielipiteen ja puolueen linjan välillä oli ristiriitoja, oman mielipiteen katsottiin painavan puolueen linjaa enemmän:

”Mutta jos mä olen eri mieltä aiheesta, niin en mä yritä puoluetta tietyllä tavalla miellyttää tai sen kautta kalastella ääniä, että mä vastaan kuin puolue olettaa, vaan sit mä rehellisesti kerron, että olen jotakin eri mieltä kuin puolueeni on.”

”– – joistakin asioista oon vähän eri mieltä puolueen kaa, nii sitte niissä kysymyksissä vastasin niin ku sen mukaan, mitä mieltä ite ajattelen asiasta.”

”– – siis kyllä mulla puolueen teemat ja asiat on niin kuin pääpiireittäin selvillä, mutta kyllä mä niin kuin oman henkilökohtaisen mielipiteeni niihin vastasin.”

Kaiken kaikkiaan haastattelujen perusteella siis selvisi, että ehdokkaiden ajatukset tietoisesta puolueen linjan mukaisesta vastaamisesta vaihtelevat laidasta laitaan. Osa ehdokkaista näki yhdenmukaisuuteen pyrkimisen hyödyllisenä ja tavoiteltavana, ja ainakin feministisellä puolueella oli selkeä tavoite tehdä puolueen yhteistä vaalikampanjaa vaalikoneiden kautta. Toiset ehdokkaista taas korostivat nimenomaan omien henkilökohtaisten mielipiteidensä esiintuomista ja sitä kautta henkilökohtaisen kampanjan tekemistä vaalikoneiden kautta.

Haastattelut antoivat muistutuksen siitä, että Suomen eduskuntavaalijärjestelmä vaatii kampanjointia sekä puolueen että ehdokkaiden tasolla ja että nykyisiä vaalikoneita on mahdollista hyödyntää molempiin tarkoituksiin. Eri tavat hyödyntää vaalikoneita heijastuvat ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyteen puolueiden sisällä.

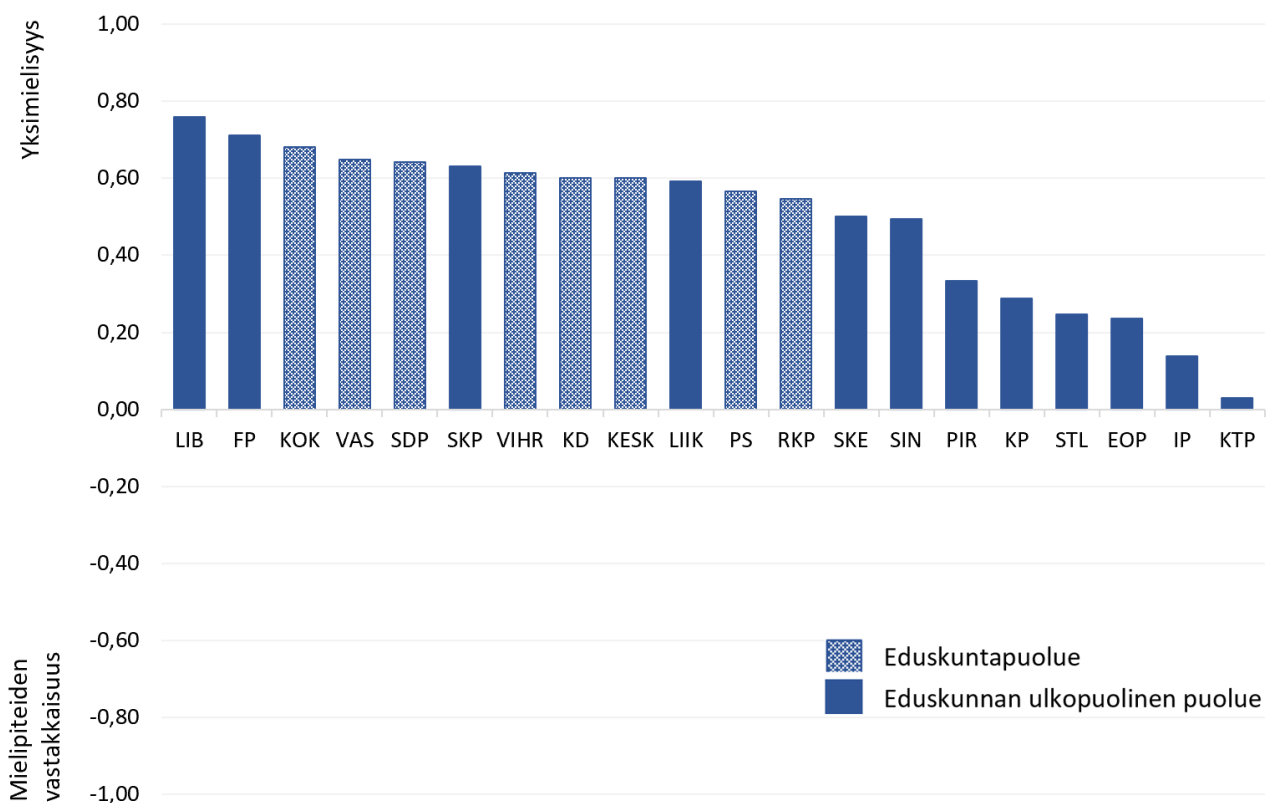
Tässä luvussa käsitellyn Yleisradion vaalikoneen kaikkiin väittämiin annettujen vastausten yhdenmukaisuuden lisäksi puolueiden ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys voi vaihdella käsiteltävän teeman mukaan. Seuraavassa luvussa keskityn yksittäisiin teemoihin ja vaalikoneväittämiin, jotka aikaisemman kirjallisuuden perusteella saattavat yhdistää joidenkin puolueiden ehdokkaita erityisen voimakkaasti verrattuna muiden puolueiden ehdokkaisiin. Testaan kuhunkin aihepiiriin liittyvää hypoteesia tarkastelemalla ehdokkaiden vastausten yhtenäisyyttä eri vaalikoneväittämien kohdalla.

6. Tärkeitä teemat yhdistävät

6.1. Feministinen puolue ja vasemmistoliitto yhtenäisimpiä sosioekonomisella ulottuvuudella

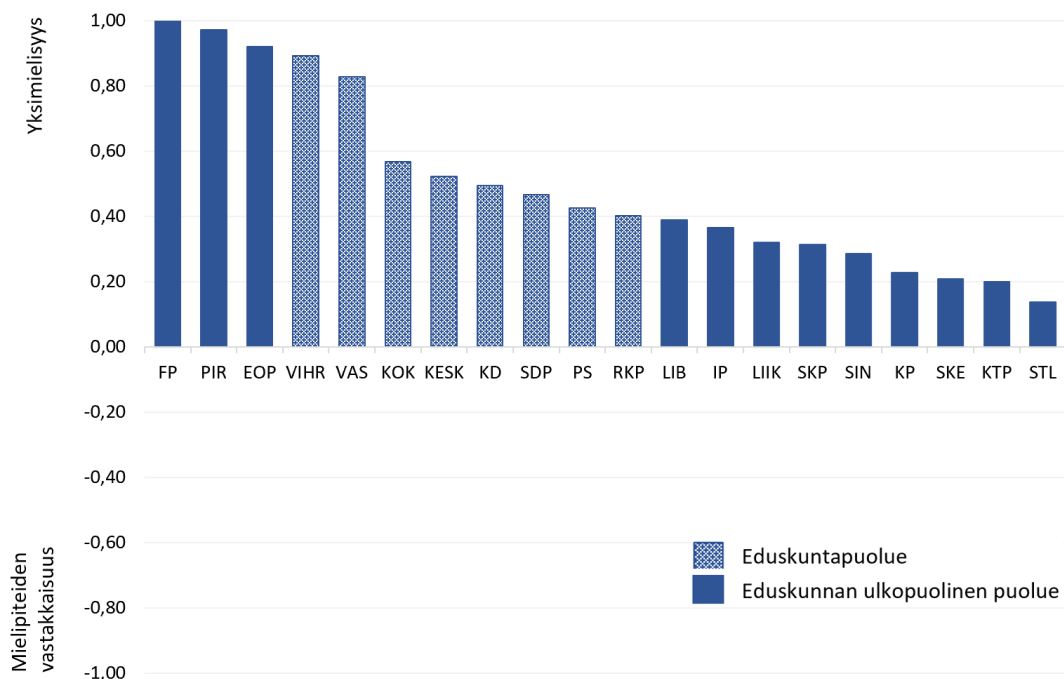
Aikaisemmassa tutkimuksessa sosioekonomisen ristiriitaulottuvuuden on havaittu olevan tärkeä puolueiden erottaja. Siihen liittyviä vaalikoneväittämiä oli Yleisradion vaalikoneessa neljä. Puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhteneväisyys näiden väittämien kohdalla on esitetty kuvioissa 3–6. Sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyviin väittämiin annettujen vastausten yhteneväisyyden keskiarvo on laskettu puolueittain kuvioon 7.

Kuvio 3. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhteneväisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Kun valtion menoja ja tuloja tasapainotetaan, se on tehtävä mieluummin menoja karsimalla kuin veroja kiristämällä.”

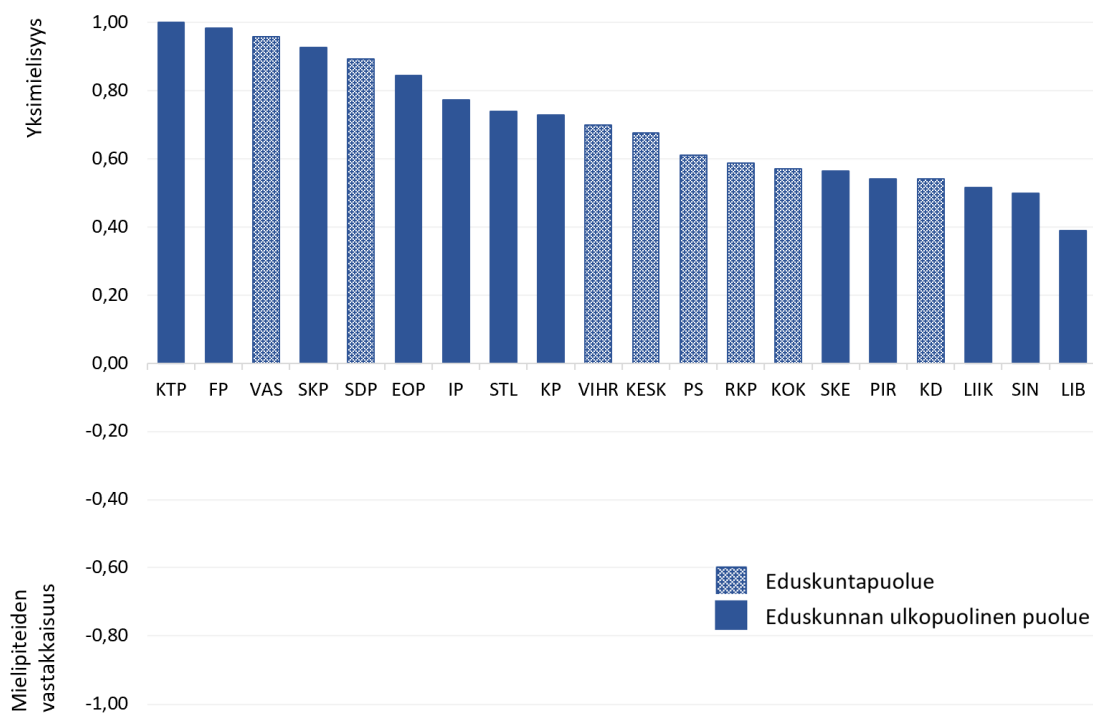
Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuvio 4. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Sosiaaliturvaa tulee kehittää niin, että osa nykyisistä tuista korvataan kaikille työkäisille maksettavalla, vastikkeettomalla perustulolla.”

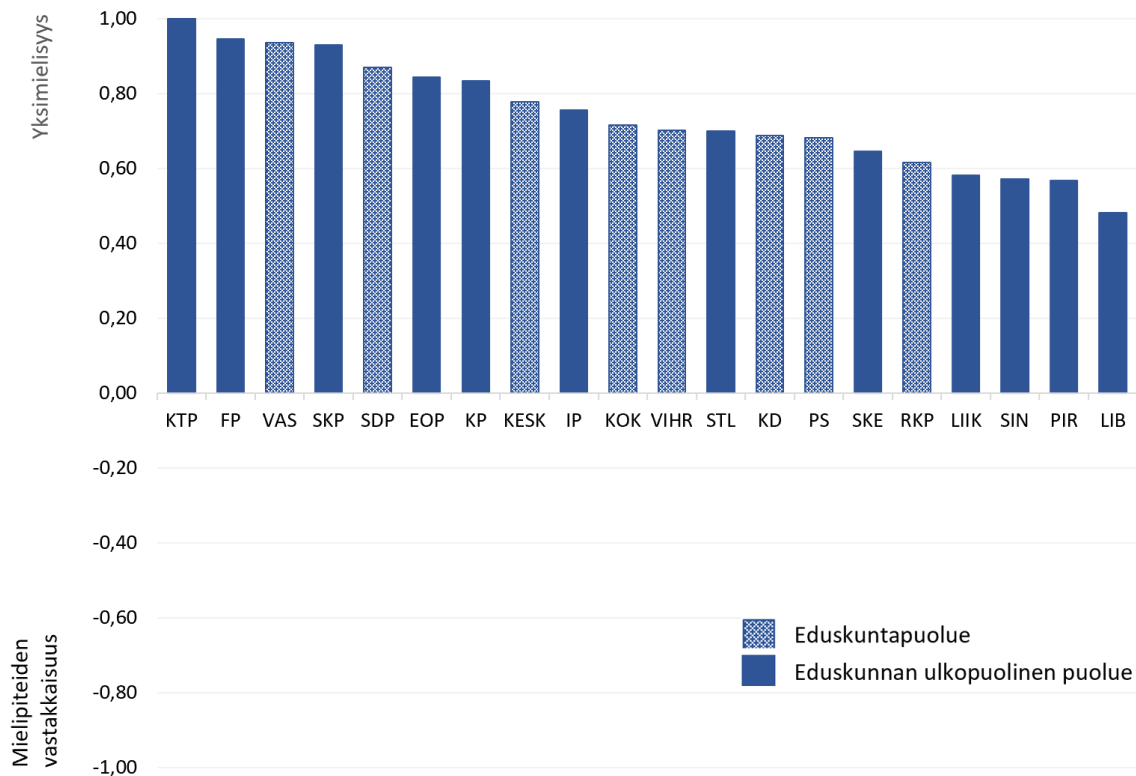
Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuvio 5. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Sosiaali- ja terveyspalvelut on tuotettava ensisijaisesti julkisina palveluina.”

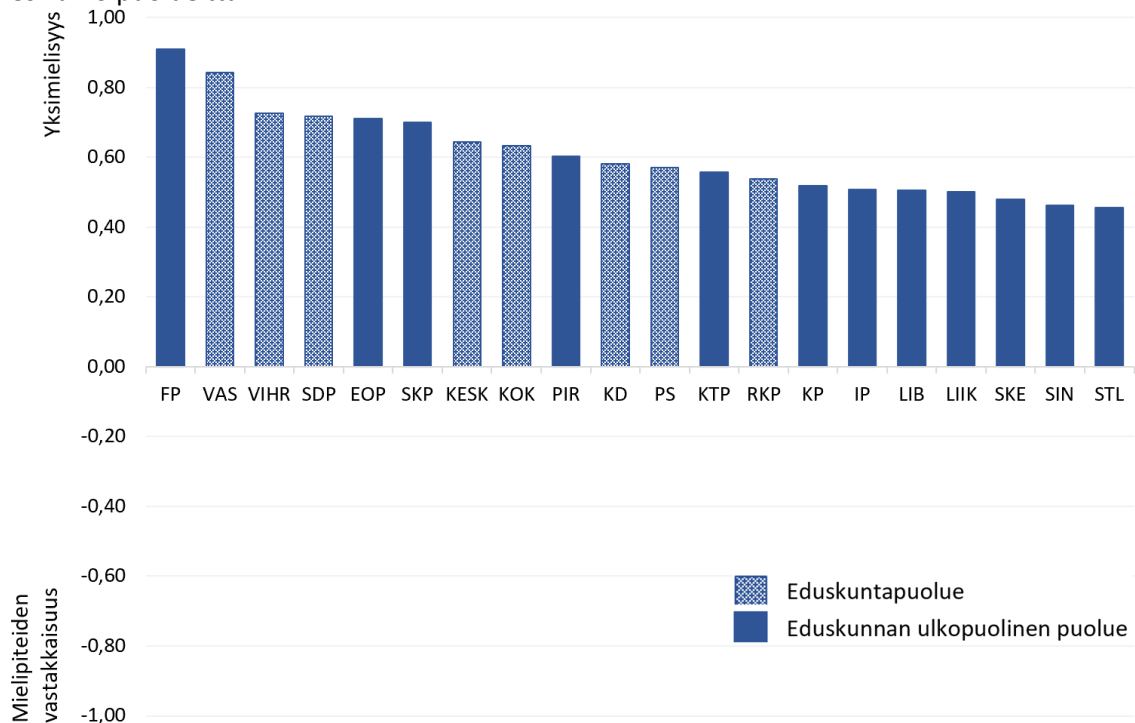
Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuvio 6. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Vanhustenhoidon ulkoistamista yksityisille toimijoille tulee lisätä.”

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuvio 7. Eduskuntavaaliehdokkaiden Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen sosioekonomiseen ristiriitaisuuteen liittyviin väittämiin antamien vaalikonevastausten yhtenäisyyden keskiarvo puolueittain.

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuvioista 3–6 nähdään, että jokaisessa sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyvässä vaalikoneväittämässä vähintään kaksi eduskunnan ulkopuolista puoluetta on kiivennyt ehdokkaiden vastausten yhtenäisyyden perusteella yhtenäisimmäksi puolueeksi. Yhtenäisimpien lisäksi myös hajanaisimmat ehdokasjoukot löytyvät jokaisen väittämän kohdalla eduskunnan ulkopuolisista puolueista.

Feministinen puolue löytyy yhtenäisimpien joukosta jokaisen väittämän kohdalla, minkä vuoksi se valtaa yhtenäisimmän puolueen paikan, kun vastauksista lasketaan yhtenäisyyden keskiarvo sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyvissä väittämässä (kuvio 7). Feministisen puolueen ehdokkaat ovat erityisen yksimielisiä vastikkeettomaan perustuloon liittyvän väittämän kohdalla (kuvio 4). Kaikki feministisen puolueen Yleisradion vaalikoneeseen vastanneet ehdokkaat ovat antaneet tismalleen saman vastauksen kyseiseen väittämään. Lisäksi feministisen puolueen ehdokkaat ovat vastanneet hyvin yhtenevällä tavalla myös sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamista ensisijaisesti julkisina palveluina ja vanhustenhoidon ulkoistamista yksityisille toimijoille koskeviin väittämiin (kuviot 5 ja 6).

Kuvioista 3–6 voidaan havaita myös, että kuviossa 3 esitetty valtion tulojen ja menojen tasapainottamisen tapaan liittyvä väittämä ei yhdistä minkään puolueen ehdokasjoukkoa yhtä voimakkaasti kuin muut väittämät. Kyseisen väittämän kohdalla liberaalipuolueen ehdokkaat asettuvat yllättäen yhtenäisimmäksi joukoksi, vaikka muihin kolmeen väittämään vastatessaan he eivät ole olleet läheskään yhtä yksimielisiä.

Yleisenä havaintona voidaan sanoa myös, että kuviossa 4 esitetty väittämä perustulosta jakaa puolueet selvästi kahteen ryhmään, joiden ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyden välillä on ero, sillä kuviossa näkyy porrasmainen siirtymä yhtenäisyyden tasossa vasemmistoliiton ja kokoomuksen välissä. Perustuloa koskevan väittämän kohdalla mielenkiintoista on myös, että eduskunnan ulkopuoliset puolueet ovat jakautuneet ehdokkaiden vastausten yhtenäisyyden tason perusteella selvästi eduskuntapuolueiden molemmin puolin: niihin, joiden ehdokkaat ovat erittäin vahvasti yksimielisiä vastauksissaan perustuloa koskevaan väittämään ja niihin, joiden ehdokkaiden yksimielisyys väittämän kohdalla ei ole yhtä voimakasta. Perustulo siis nostattaa eduskunnan ulkopuolisten puolueiden eduskuntavaaliehdokkaissa joko vahvaa yksimielisyyttä tai selvästi hajanaisempia mielipiteitä.

Väittämien välistä vastausten yhtenäisyyttä tarkasteltaessa huomio kiinnittyy kommunistiseen työväenpuolueeseen. Sen ehdokkaiden vastausten yhtenäisyys sosioekonomiseen

ristiriitaulottuvuuteen liittyviin vaalikoneväittämiin vaihtelee väittämien välillä enemmän kuin minkään muun puolueen ehdokkaiden vastausten yhtenäisyys. Kommunistisen työväenpuolueen ehdokkaat ovat täysin yksimielisiä vastatessaan sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamista ensisijaisesti julkisina palveluina ja vanhustenhoidon ulkoistamista koskeviin väittämiin (kuviot 5 ja 6). Kuva voimakkaan yksimielisestä ehdokasjoukosta sosioekonomisella ulottuvuudella kuitenkin karisee, kun havaitaan, että puolueen ehdokkaat ovat vastanneet paljon hajanaisemmin vastauksissaan valtion tulojen ja menojen tasapainottamisen keinoja sekä perustuloa koskeviin väittämiin (kuviot 3 ja 4).

Sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyvä kuvioissa 3–7 esiteltujen väittämien ja keskiarvon perusteella testattava hypoteesi on seuraava:

H1: Selvästi vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle puolueen linjan, äänestäjien mielipiteiden ja historian perusteella asemoituneiden puolueiden eli vasemmistoliiton, sosiaalidemokraattien ja kokoomuksen eduskuntavaaliehtokkaiden vaalikonevastaukset ovat sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

Hypoteesi H1 saa osittain vahvistusta aineiston perusteella. Kuviosta 7 nähdään, että vasemmistoliiton ehdokkaat muodostavat muiden eduskuntapuolueiden ehdokkaihin verrattuna mielipiteiltään yhtenäisimmän joukon sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyvissä väittämissä. Vaikka hypoteesi H1 saa vasemmistoliiton osalta vahvistusta pelkästään eduskuntapuolueiden ehdokkaita vertailtaessa, vasemmistoliiton ehdokkaat eivät kuitenkaan muodosta yhtenäisintä joukkoa, kun mukaan tarkasteluun otetaan myös eduskunnan ulkopuoliset puolueet. Minkään hypoteesissa mainitun puolueen ehdokkaat eivät nimittäin ole vastanneet yhtenäisemmin kuin feministisen puolueen ehdokkaat. Vasemmistoliiton ehdokasjoukko ylittää yhtenäisyydellään kuitenkin lähimmäksi feministisen puolueen ehdokkaiden yhtenäisyyttä. Sosiaalidemokraatit löytyy kaikkia puolueita vertailtaessa yhtenäisimpien joukosta, mutta kokoomus ei erityisesti erotu yhtenäisyydellään.

Vasemmistoliiton ehdokkaat ovat erityisen yksimielisiä vastauksissaan väittämiin, jotka koskevat sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamista ensisijaisesti julkisina palveluina ja vanhustenhoidon ulkoistamista yksityisille toimijoille (kuviot 5 ja 6). Sen sijaan perustuloa koskevan väittämän kohdalla vasemmistoliiton ehdokkaita yhtenäisemmän joukon muodostavat eduskuntapuolueista

vihreiden ehdokkaat, mutta vasemmistoliitto kuuluu tämänkin väittämän kohdalla yhtenäisimpien puolueiden joukkoon (kuvio 4).

Sosiaalidemokraattien ehdokasjoukko on vasemmistoliiton ehdokasjoukkoa hajanaisempi vastauksissaan sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyviin vaalikoneväittämiin. Kuviosta 7 nähdään, että sosiaalidemokraattien eduskuntavaaliehdokkaat muodostavat kaikkia puolueita vertailtaessa mielipiteiltään neljänneksi yhtenäisimmän ja pelkästään eduskuntapuolueita vertailtaessa kolmanneksi yhtenäisimmän ehdokasjoukon. Puolue on kuitenkin vasemmistoliiton tavoin yhtenäisimpien joukossa kaikkien muiden paitsi perustuloon liittyvän väittämän kohdalla (kuviot 3–6). Sosiaalidemokraattien ehdokkaat ovat melko yksimielisiä sosiaali- ja terveystalouden tuottamista ensisijaisesti julkisina palveluina ja vanhustenhoidon ulkoistamista yksityisille toimijoille koskevien väittämien kohdalla (kuviot 5 ja 6). Suurempaa hajontaa sosiaalidemokraattien ehdokkaiden vastauksissa nostattavat väittämät valtion menojen ja tulojen tasapainottamisen tavasta sekä perustulosta (kuviot 3 ja 4).

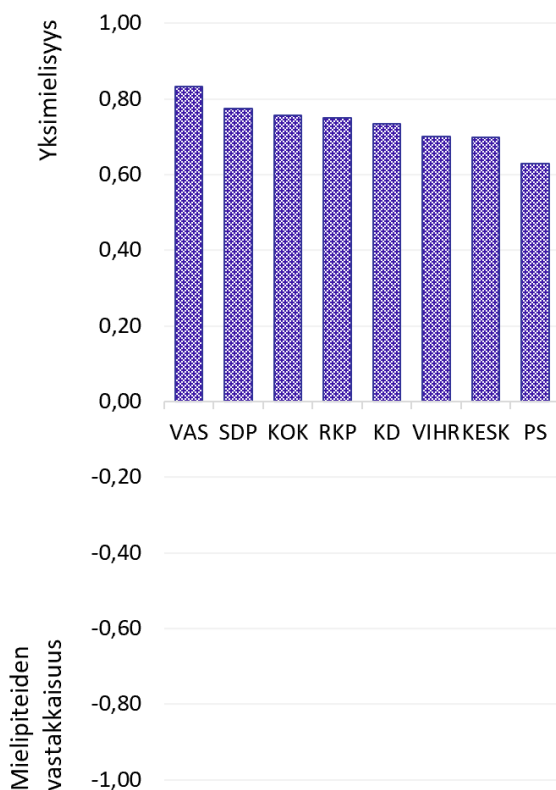
Kokoomuksen sijainti ehdokkaiden vaalikonevastausten perusteella yhtenäisimpien puolueiden joukossa ei sen sijaan ole vasemmistoliiton ja sosiaalidemokraattien tavoin selvä. Kuviosta 7 havaitaan, että hypoteesin H1 vastaisesti kokoomuksen eduskuntavaaliehdokkaiden joukko ei erotu erityisen yhtenäisenä vastauksillaan sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyviin väittämiin. Puolue sijoittuu selvästi keskivaiheille, kun verrataan kaikkien puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden vastauksien yhtenäisyyden keskiarvoja neljään sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyvään väittämään. Kokoomuksen ehdokkaita yhtenäisempiä vastauksia on antanut jopa seitsemän puolueen ehdokkaat. Eduskuntapuolueiden ehdokkaista kokoomuksen ehdokkaita yhtenäisempiä vastauksissaan ovat olleet vasemmistoliiton, vihreiden, sosiaalidemokraattien ja keskustan eduskuntavaaliehdokkaat. Muihin eduskuntapuolueisiin verrattuna kokoomuksen ehdokkaat ovat siis vastanneet sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyviin väittämiin melko hajanaisesti, ja lisäksi eduskunnan ulkopuolisista puolueista feministinen puolue, eläinoikeuspuolue ja Suomen kommunistinen puolue erottuvat yhtenäisempinä kuin kokoomus.

Edellä esitetystä huolimatta kokoomusta ei kuitenkaan voi sanoa silmiinpistävän hajanaiseksi puolueeksi muihin verrattuna, sillä eduskuntapuolueista löytyy muutama ja eduskunnan ulkopuolisista puolueista useita, joiden ehdokkaiden vastaukset sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyviin väittämiin ovat hajanaisempia kuin kokoomuksen

eduskuntavaaliehdokkaiden vastaukset. Kokoomuksen eduskuntavaaliehdokkaita yhdistävät erityisesti ajatukset valtion menojen ja tulojen tasapainottamisen keinoista, sillä niitä koskevan väittämän kohdalla kokoomuksen ehdokkaat ovat jopa vasemmistoliiton ja sosiaalidemokraattien ehdokkaita hieman yksimielisempiä vastauksissaan (kuvio 3).

Jos tarkastelussa keskitytään vain vaaleissa valituksi tulleiden ehdokkaiden eli uusien eduskuntaryhmien jäsenten vaalikonevastausten yhtenäisyyteen, hypoteesin H1 kaltainen asetelma vahvistuu. Kuvioon 8 on koottu vaaleissa valituksi tulleiden ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyden keskiarvot puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen sosioekonomiseen ristiriitautuvuuteen liittyviin väittämiin.

Kuvio 8. Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa valittujen eduskuntaryhmien jäsenten vaalikonevastausten yhtenäisyyden keskiarvot puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen sosioekonomiseen ristiriitautuvuuteen liittyviin väittämiin.

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuviosta 8 nähdään, että eduskuntaryhmien yhtenäisyyden vaihtelu sosioekonomiseen ristiriitautuvuuteen liittyvien vaalikoneväittämien kohdalla ei ole hirveän suurta. Eduskuntaryhmät ovat yhtenäisyydessään melko samalla tasolla. Kuitenkin järjestyksessä yhtenäisimmästä hajanaisimpaan asetettuina hypoteesissa H1 lueteltujen puolueiden eli

vasemmistoliiton, sosiaalidemokraattien ja kokoomuksen kansanedustajiksi valituksi tulleet ehdokkaat muodostavat hieman muiden puolueiden valituksi tulleita ehdokkaita yhtenäisemmät eduskuntaryhmät. Yksittäisten väittämien kohdalla selvästi muista erottuvaan yhtenäisyyteen yltävät vasemmistoliiton kansanedustajat vastauksillaan sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamista ensisijaisesti julkisina palveluina koskeneeseen väittämään: kaikki vasemmistoliiton eduskuntaryhmän jäsenet vastasivat kyseiseen väittämään täysin yksimielisesti.

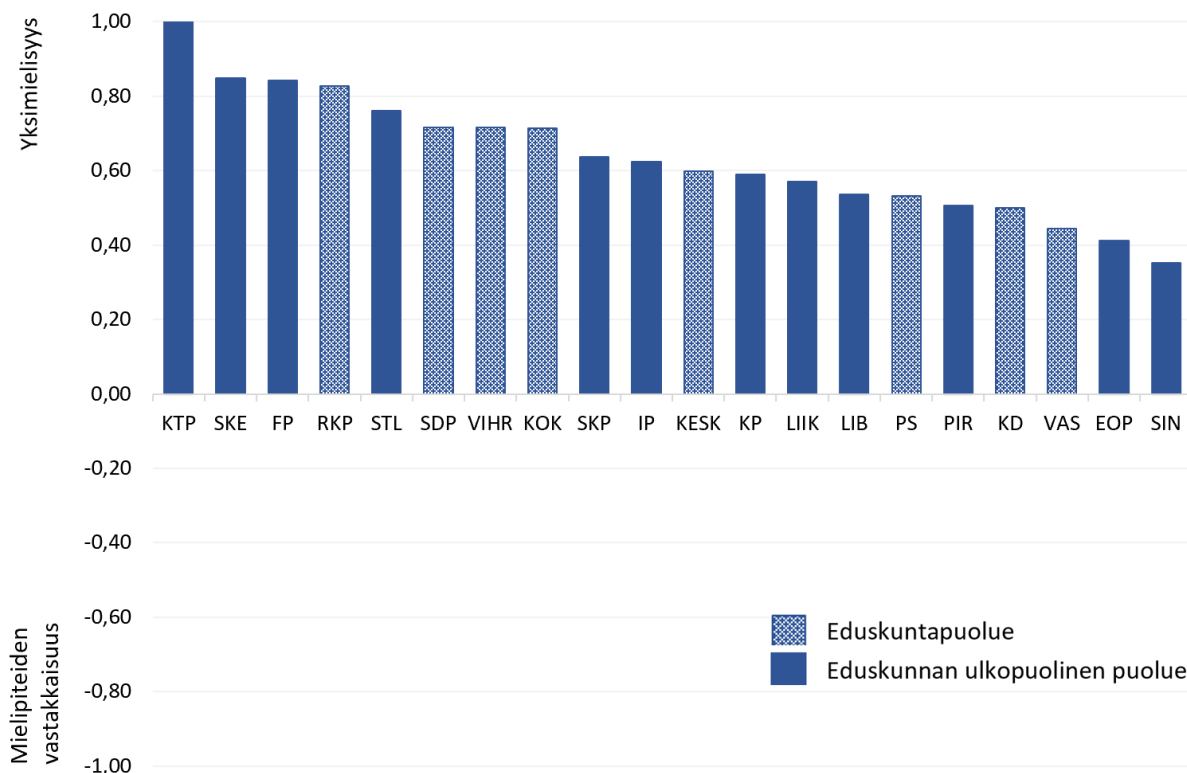
6.2. Ulkopolitiikka yhdistää kommunistista työväenpuoluetta

Sosioekonomiseen ristiriitautuvuuteen liittyvän hypoteesin jälkeen seuraava Yleisradion vaalikoneaineiston avulla testattavaksi soveltuva hypoteesi on H3:

H3: Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat EU:hun liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

Yleisradion vaalikoneessa on vain yksi EU:ta käsittelevä väittämä. Puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys siihen on esitetty kuviossa 9.

Kuvio 9. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Euron ulkopuolella Suomi pärjäisi paremmin.”

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

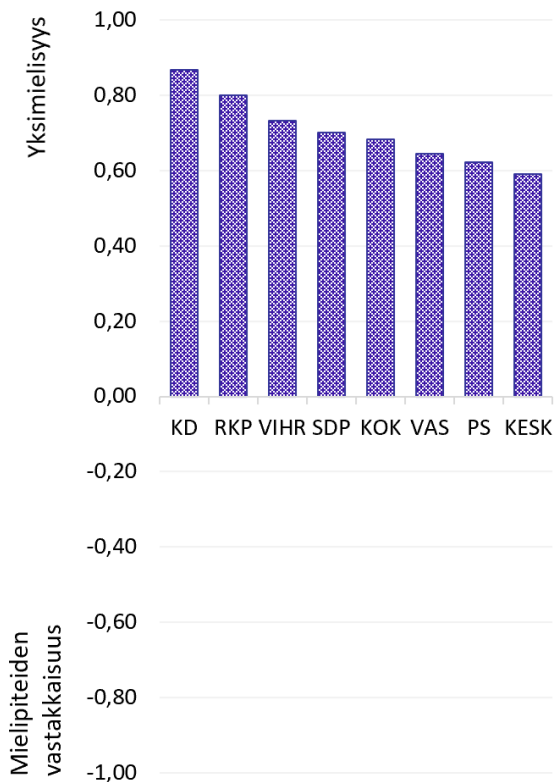
Kuviosta 9 havaitaan, että hypoteesi H3 ei saa tukea aineiston perusteella. Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vastaukset Yleisradion vaalikoneen EU:hun liittyvään väittämään ovat monen muun puolueen ehdokkaiden vastauksia hajanaisempia. Perussuomalaisten ehdokasjoukko on häntäpäässä vaalikonevastausten yhtenäisyyttä vertailtaessa, kun puolueet asetetaan ehdokkaiden vaalikonevastausten mukaan järjestykseen yhtenäisimmästä hajanaisimpaan.

Kuviosta 9 nähdään, että eduskuntapuolueista vain kristillisdemokraattien ja vasemmistoliiton eduskuntavaaliehdokkaiden vastaukset ovat vähemmän yhtenäisiä kuin perussuomalaisten ehdokkaiden vastaukset. Kaikkien muiden eduskuntapuolueiden ehdokkaat ovat olleet väittämään vastatessaan yksimielisempiä kuin perussuomalaisten ehdokkaat. Eduskuntapuolueiden ehdokkaista yhtenäisimmin ovat vastanneet ruotsalaisen kansanpuolueen ehdokkaat.

Myös monen eduskunnan ulkopuolisen puolueen ehdokkaiden vastaukset EU:ta koskevaan väittämään ovat yhtenäisempiä kuin perussuomalaisten. Kaikista yhtenäisimmin ovat vastanneet kommunistisen työväenpuolueen ehdokkaat. Heistä kaikki ovat valinneet saman vastausvaihtoehdon. Hyvin yksimielisiä ovat myös Suomen kansa ensin -puolueen ja feministisen puolueen ehdokkaat. (Kuvio 9.)

Hypoteesin H3 vastaisesti perussuomalaiset ehdokkaat eivät erotu yhtenäisimpänä joukkona myöskään silloin, jos tarkasteluun otetaan mukaan vain eduskuntaan valituksi tulleet ehdokkaat. Valtavia eroja eduskuntaryhmien yhtenäisyydessä EU:ta koskevan vaalikoneväittämän kohdalla ei ole havaittavissa, mutta puolueiden eduskuntaryhmien yhtenäisyyttä EU:ta koskevan väittämän kohdalla esittelevä kuvio 10 näyttää, että perussuomalaisten eduskuntaryhmä on ollut vastauksissaan melkein hajanaisin. Vain keskustan eduskuntaryhmä on ollut sitä hajanaisempi. Sen sijaan kristillisdemokraattien ja ruotsalaisen kansanpuolueen pienet eduskuntaryhmät ovat olleet väittämään vastatessaan yksimielisimpiä. Kristillisdemokraattien eduskuntaryhmän yhtenäisyys väittämän suhteen on merkillepantavaa, sillä puolueen koko ehdokasjoukko ei ole ollut yhtä voimakkaasti yksimielinen väittämän suhteen kuin pelkät valituksi tulleet ehdokkaat (kuviot 9 ja 10).

Kuvio 10. Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa valittujen eduskuntaryhmien jäsenten vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Euron ulkopuolella Suomi pärjäisi paremmin.”

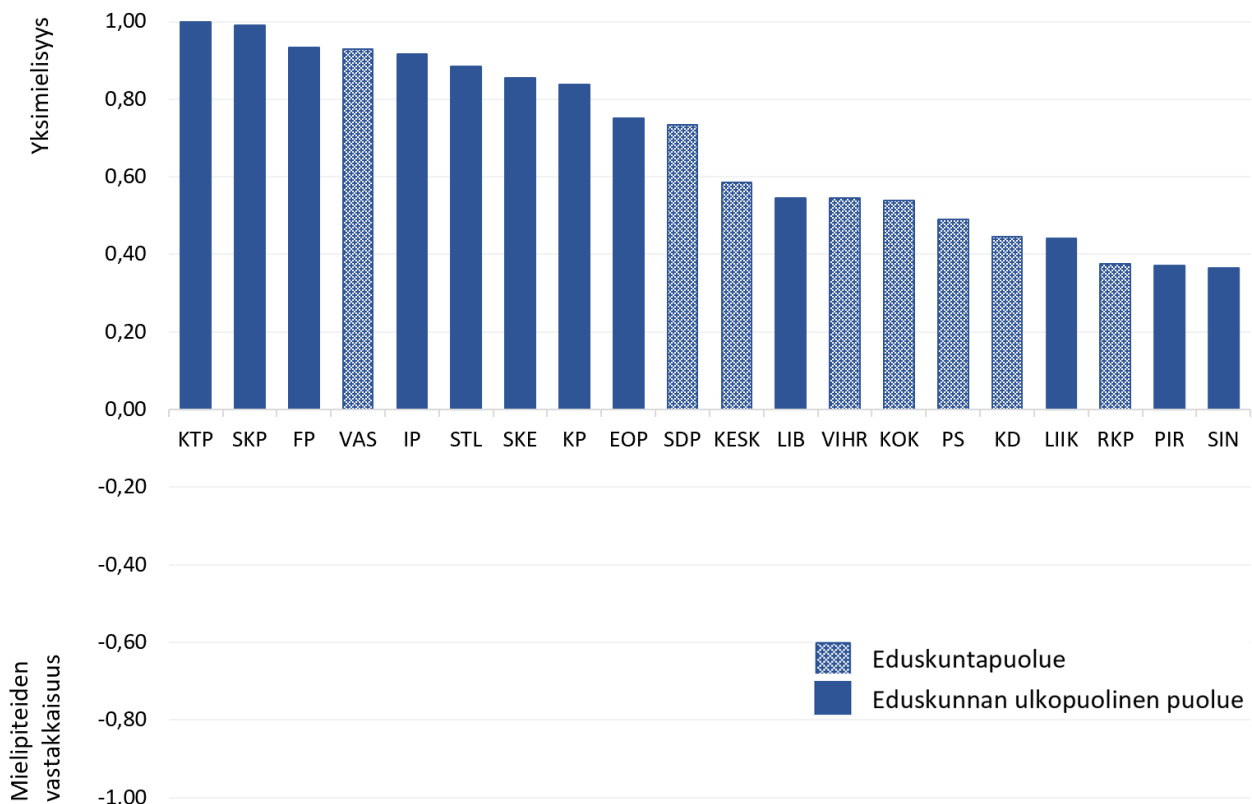

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Toinen aikaisemman kirjallisuuden pohjalta noussut nykyisessä ulkopoliittisessa keskustelussa esillä oleva aihe on Nato. Yleisradion vaalikoneesta löytyi yksi Natoon liittyvä väittämä. Ehdokkaiden vastausten yhtenäisyys puolueittain siihen on esitetty kuviossa 11.

Kuvio 11 osoittaa, että eduskuntapuolueiden ja eduskunnan ulkopuolisten puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten hajanaisuuden vertailu on tämän väittämän kohdalla mielenkiintoista, sillä eduskuntapuolueet valahtavat pitkälti hajanaisempaan päähän, kun kaikkien puolueiden ehdokkaiden vastausten yhtenäisyyttä verrataan keskenään. Useiden pienpuolueiden ehdokkailla tuntuu olevan selkeämpi yhteinen linja Nato-jäsenyyteen kuin monien eduskuntapuolueiden ehdokkailla.

Kuvio 11. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Nato-jäsenyys vahvistaisi Suomen turvallisuuspoliittista asemaa.”

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Natoon liittyvä hypoteesi käsittelee vasemmistoliiton ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyttä:

H4: Vasemmistoliiton eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat Natoon liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

Kuviosta 11 nähdään, että yhtenäisimpinä puolueina ehdokkaidensa Nato-jäsenyyteen liittyvään väittämään antamien vastausten perusteella erottuvat kommunistinen työväenpuolue ja Suomen kommunistinen puolue. Hypoteesi H4 saa kuitenkin osittain tukea aineiston perusteella, sillä eduskuntapuolueiden ehdokkaista yhtenäisimmin ovat vastanneet vasemmistoliiton ehdokkaat. Vasemmistoliiton ehdokasjoukko on eduskuntapuolueiden ehdokasjoukoista ainoa, joka on yhtenäisyydellään noussut Nato-jäsenyyteen liittyvään väittämään yhtenäisesti vastanneiden pienpuolueiden ehdokasjoukkojen vertaiseksi.

Pelkästään eduskuntaryhmiä tarkasteltaessa hypoteesin H4 mukainen vasemmistoliiton ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys saa lisää vahvistusta. Kuviosta 12 nähdään, että kaikki vasemmistoliiton vaaleissa valituksi tulleet ehdokkaat ovat valinneet saman vastausvaihtoehdon Natoa koskevan vaalikoneväittämän kohdalla. Samoin ovat tehneet myös kristillisdemokraattien valituksi tulleet ehdokkaat. Kristillisdemokraattien eduskuntaryhmä on EU:hun liittyvän väittämän tavoin myös Natoon liittyvän väittämän kohdalla selvästi yhtenäisempi kuin puolueen kaikki ehdokkaat yhdessä (kuviot 9–12).

Kuvio 12. Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa valittujen eduskuntaryhmien jäsenten vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Nato-jäsenyys vahvistaisi Suomen turvallisuuspoliittista asemaa.”

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

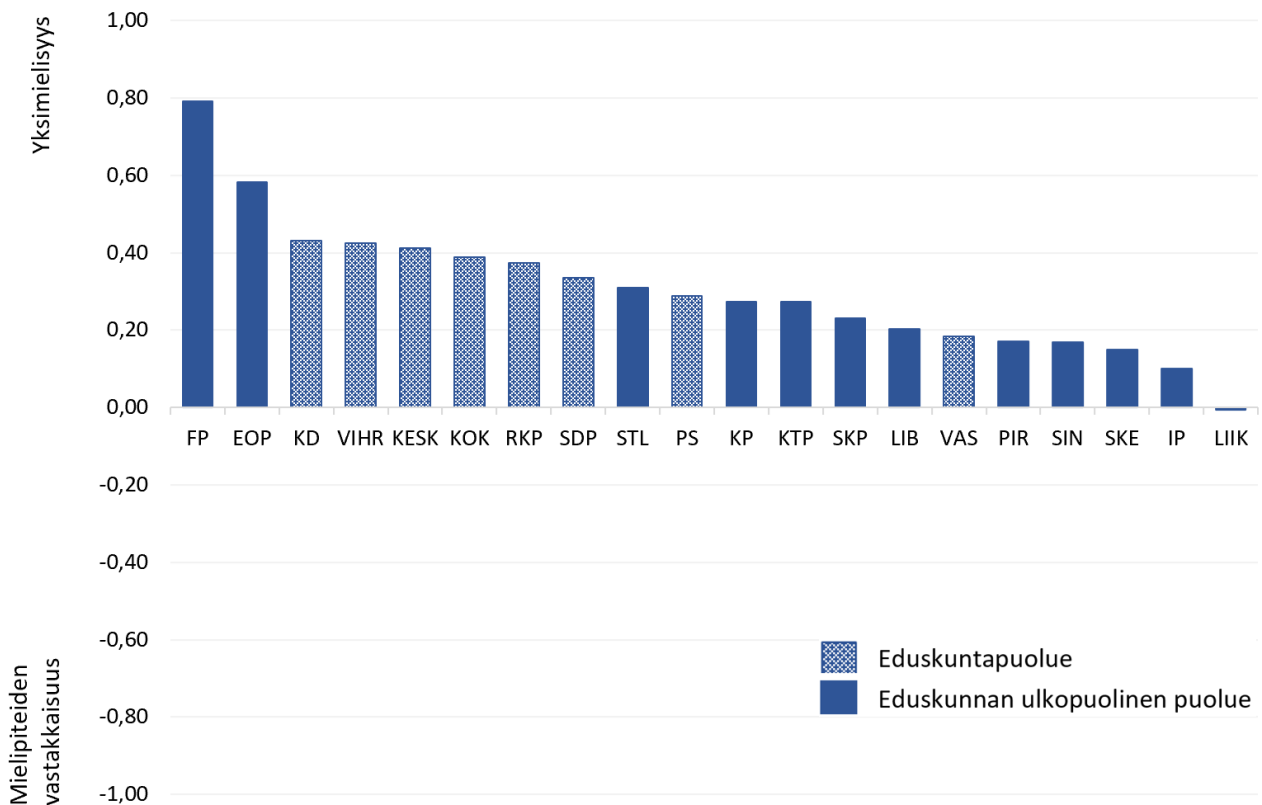
6.3. Hajanaisuutta käsityksissä omien äänestäjien etujen ajamisesta

Seuraava aikaisemman kirjallisuuden pohjalta noussut Yleisradion vaalikoneaineiston avulla testattavaksi soveltuva hypoteesi käsittelee perussuomalaisten ehdokkaiden yhtenäisyyttä eliitin ja kansan suhteita koskevissa vaalikoneväittämässä:

H5: Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat eliitin ja kansan välisiin suhteisiin liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

Samoin kuin EU:hun ja Natoon liittyvien hypoteesien testaamiseen, myös eliitin ja kansan välisiin suhteisiin liittyvän hypoteesin H5 testaamiseen löytyi vain yksi sopiva väittämä Yleisradion vaalikoneesta. Väittämä ja ehdokkaiden vastausten yhtenäisyys puolueittain siihen on esitetty kuviossa 13.

Kuvio 13. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Poliitikon velvollisuus on ennen kaikkea ajaa omien äänestäjensä etuja.”

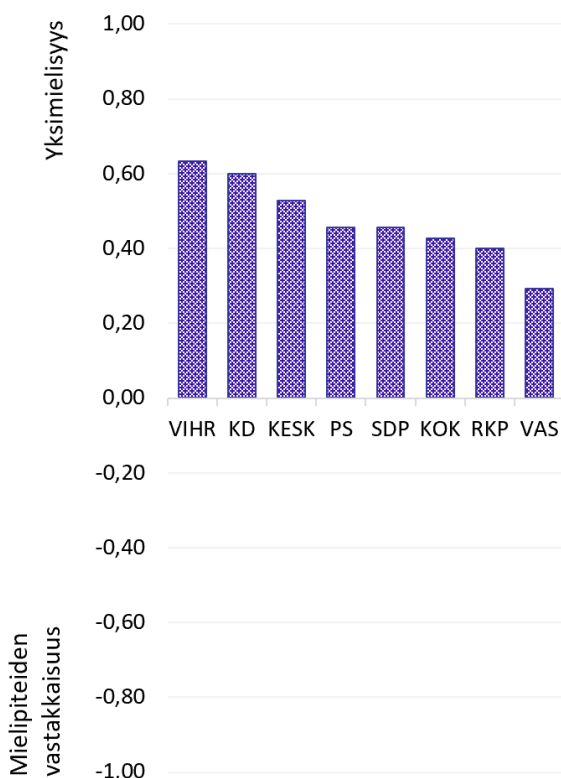
Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Yleisesti puolueiden ehdokasjoukot ovat kansan ja eliitin suhteisiin liittyvän väittämän kohdalla melko hajanaisia verrattuna yhtenäisyyteen muiden väittämien kohdalla. Kuviosta 13 havaitaan, että lähinnä feministisen puolueen ehdokasjoukko erottuu muiden puolueiden ehdokasjoukoista yhtenäisyydellään. Toiseksi yhtenäisimmin ovat vastanneet eläinoikeuspuolueen ehdokkaat. Liike nytin ehdokasjoukko on muihin verrattuna erityisen hajanainen vastauksissaan.

Aineisto ei anna tukea hypoteesille H5, sillä perussuomalaisten ehdokkaat eivät ole vastanneet kansan ja eliitin suhteita koskevaan kysymykseen muiden puolueiden ehdokkaita yhtenäisemmin. Verrattuna vain muiden eduskuntapuolueiden vaalikoneeseen vastanneiden ehdokkaiden vastausten yhdenmukaisuuteen perussuomalaisten ehdokkaat ovat vastanneet jopa toiseksi hajanaisimmin tähän väittämään. Ainoastaan vasemmistoliiton ehdokkaat muodostavat perussuomalaisten ehdokkaita hajanaisemman joukon. Kaikista hajanaisimpia eivät perussuomalaisten ja vasemmistoliiton ehdokasjoukot kuitenkaan ole, sillä eduskunnan ulkopuolisista puolueista löytyy useita vielä niitäkin hajanaisemmin vastanneita ehdokasjoukkoja. (Kuvio 13.)

Hypoteesi H5 ei vahvistu aineiston perusteella myöskään silloin, jos tarkasteltavana on vain vaaleissa valituksi tulleiden ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys (kuvio 14). Perussuomalaisten eduskuntaryhmä ei erotu kaikista yhtenäisimpänä eduskuntaryhmänä vastauksillaan väittämään, joka koskee poliitikon velvollisuutta ajaa ennen kaikkea omien äänestäjiensä etuja.

Kuvio 14. Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa valittujen eduskuntaryhmien jäsenten vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Poliitikon velvollisuus on ennen kaikkea ajaa omien äänestäjiensä etuja.”

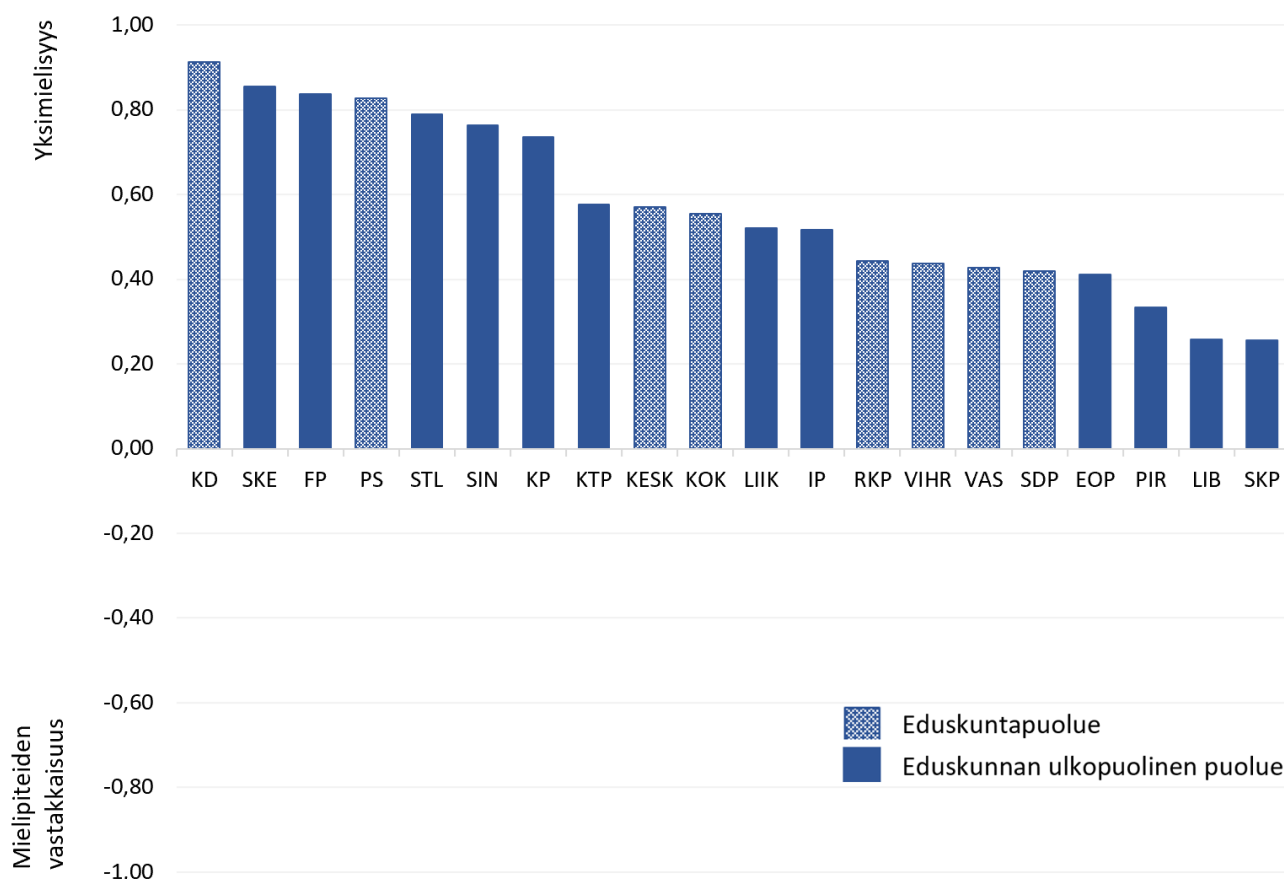

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

6.4. Kristillisdemokraatit yhtenäinen perinteisten arvojen kohdalla

Yleisradion vaalikoneessa ei ole uskontoon liittyviä väittämiä, mutta yksi perinteisiin arvoihin liittyvä väittämä löytyy. Yleisradion vaalikoneeseen vastanneiden eduskuntavaaliehdokkaiden vastausten yhtenäisyys perinteisiä arvoja koskevaan väittämään on koottu puolueittain kuvioon 15.

Kuvio 15. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Perinteiset arvot ovat hyvän elämän perusta.”

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuviossa 15 esitetyn vaalikoneväittämän avulla testataan hypoteesia H7, joka liittyy kristillisdemokraattien eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyteen:

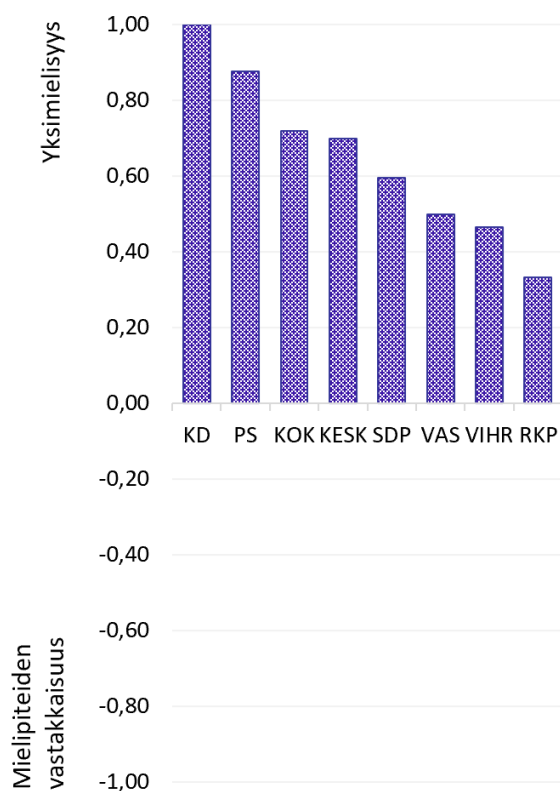
H7: Kristillisdemokraattien eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat uskonnollisiin aiheisiin ja arvokonservatismiin liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

Kuviosta 15 havaitaan, että kristillisdemokraattien eduskuntavaaliehdokkaat ovat vastanneet muiden puolueiden ehdokkaita yhtenäisemmin vaalikoneen arvokonservatismiin liittyvään väittämään. Hypoteesi H7 siis vahvistuu aineiston perusteella arvokonservatismiin liittyvin osin.

Kristillisdemokraattien jälkeen yhtenäisimmin perinteisiä arvoja koskevaan väittämään ovat vastanneet Suomen kansa ensin -puolueen, feministisen puolueen ja perussuomalaisten ehdokkaat. Hajanaisimmin väitteeseen ovat vastanneet Suomen kommunistisen puolueen ja liberaalipuolueen ehdokkaat. (Kuvio 15.)

Jos tarkastellaan pelkästään eduskuntaan vaaleissa valittuja ehdokkaita, kristillisdemokraattien yhtenäisyys väittämän kohdalla on korostuneen suurta. Kuviosta 16 näkyy, että kristillisdemokraattien valituksi tulleet ehdokkaat ovat väittämän kohdalla täysin yksimielisiä vastauksissaan, mikä nostaa heidät yhtenäisimmin väittämään vastanneeksi eduskuntaryhmäksi. Tämä vahvistaa entisestään hypoteesia H7. Eduskuntaryhmistä epäyhtenäisimmin väittämään on vastannut ruotsalaisen kansanpuolueen eduskuntaryhmä. Kristillisdemokraattien ja ruotsalaisen kansanpuolueen ehdokkaiden vastausyhtenäisyyksien välillä on suuri ero.

Kuvio 16. Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa valittujen eduskuntaryhmien jäsenten vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Perinteiset arvot ovat hyvän elämän perusta.”

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

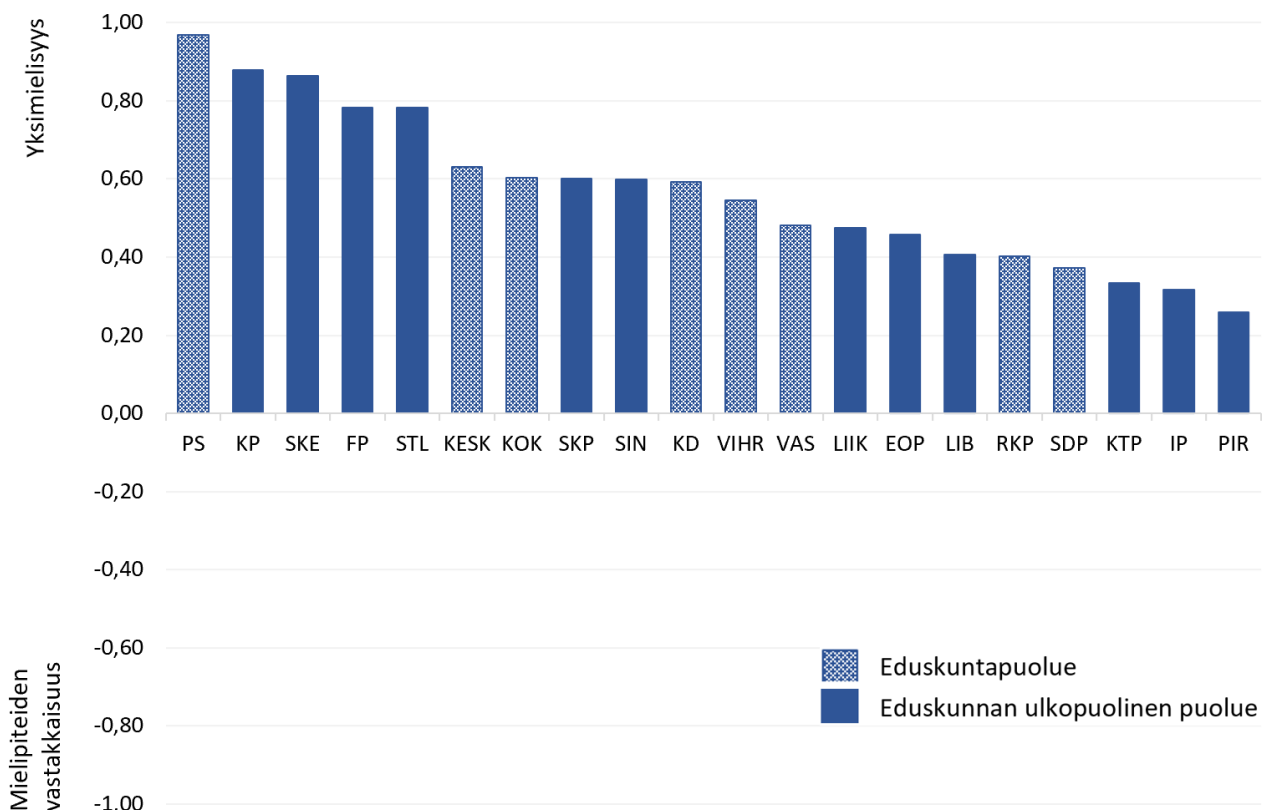
6.5. Käsitykset maahanmuutosta yhdistävät perussuomalaisia

Yleisradion vaalikoneen avulla voidaan testata perussuomalaisten ehdokkaiden maahanmuuttoon liittyvien mielipiteiden yhdenmukaisuuteen keskittyvää hypoteesia H8:

H8: Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat maahanmuuttoon liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

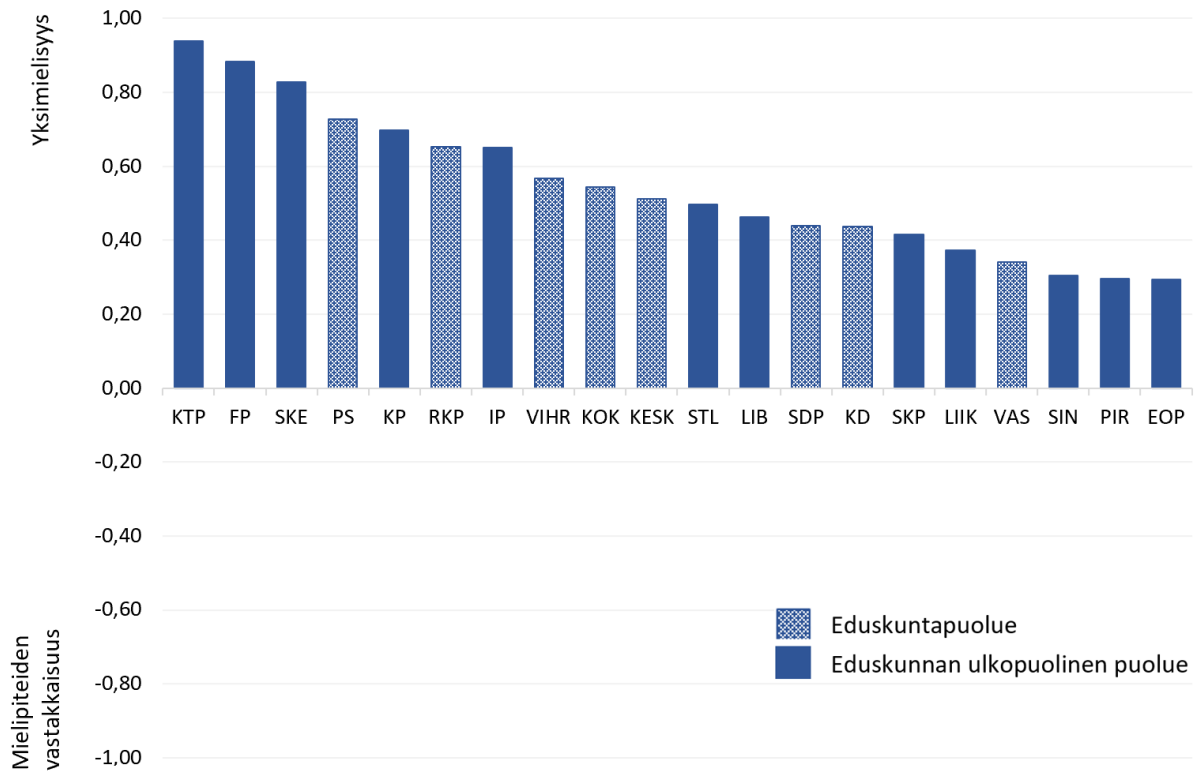
Vaalikoneessa on kaksi maahanmuuttoon liittyvää väittämää. Puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhteneväisyys näihin kahteen väittämään on esitetty kuvioissa 17 ja 18. Vastausten yhteneväisyyden keskiarvo on laskettu kuvioon 19.

Kuvio 17. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhteneväisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Maahanmuuttajien määrän kasvu on lisännyt turvallisuutta Suomessa.”

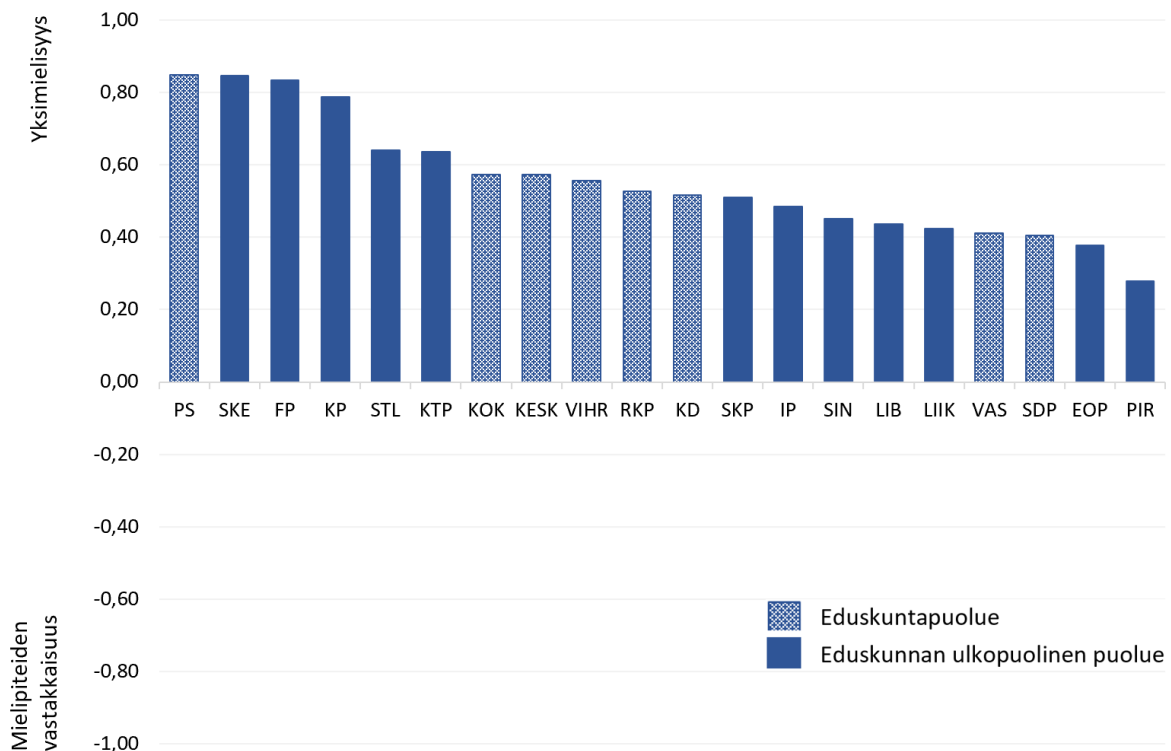
Huom. yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuvio 18. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoittaminen vaatii työperäisen maahanmuuton merkittävää lisäämistä.”

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuvio 19. Eduskuntavaaliehdokkaiden Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen maahanmuuttoon liittyviin väittämiin antamien vaalikonevastausten yhtenäisyyden keskiarvot puolueittain.

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyden tarkastelu puolueittain antaa vahvistusta hypoteesille H8. Kuviosta 19 havaitaan, että perussuomalaisten ja Suomen kansa ensin -puolueen ehdokkaat ovat vastanneet yhtenäisimpinä joukkoina kahteen maahanmuuttoa koskeneeseen vaalikoneväittämään, kun vastausten yhtenäisyyttä tarkastellaan kahden väittämän vastausten yhtenäisyyden keskiarvona. Feministinen puolue on yhtenäisyydessään kärkipäässä heti perussuomalaisten ja Suomen kansa ensin -puolueen jälkeen. Maahanmuuttoa koskeviin vaalikoneväittämiin hajanaisimpia vastauksia ovat antaneet piraattipuolueen ja eläinoikeuspuolueen ehdokkaat.

Yksittäisiä väittämiä tarkasteltaessa havaitaan, että perussuomalaisten ehdokkaat osoittavat muiden puolueiden ehdokasjoukoista erottuvaa yksimielisyyttä vastauksissaan väittämään, joka koskee maahanmuuttajien määrän kasvua ja siihen väittämässä yhdistettyä turvattomuuden lisääntymistä (kuvio 17). Vastauksissaan toiseen vaalikoneen maahanmuuttoa koskevaan väittämään perussuomalaisia yhtenäisempiä ovat kommunistisen työväenpuolueen, feministisen puolueen ja Suomen kansa ensin -puolueen ehdokkaat (kuvio 18).

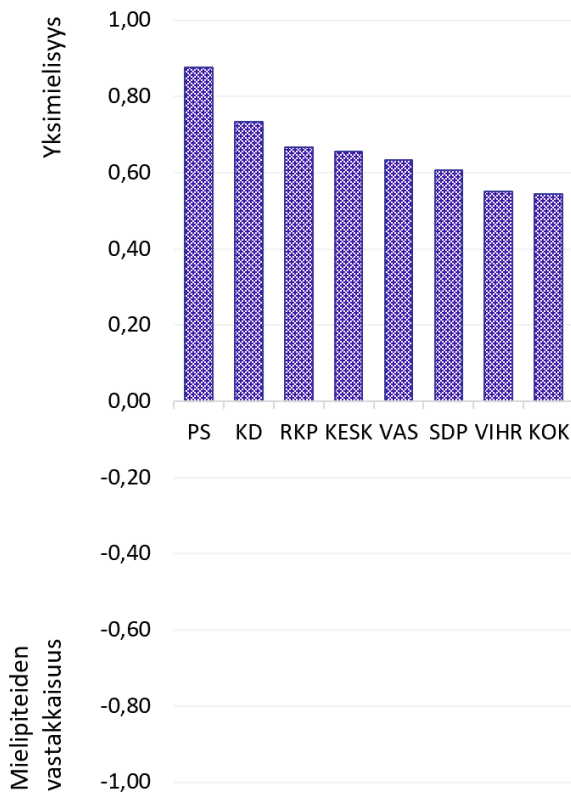
Vertailu pelkästään muihin eduskuntapuolueisiin vahvistaa entisestään kuvaa perussuomalaisten ehdokkaista yhtenäisenä joukkona maahanmuuttoon koskevissa vaalikoneväittämässä. Vastausten yhdenmukaisuudesta kahteen väittämään lasketun keskiarvon perusteella perussuomalaisten ehdokkaat ovat vastanneet selvästi kaikkien muiden eduskuntapuolueiden ehdokkaita yhtenäisemmin maahanmuuttoa koskeviin vaalikoneväittämiin (kuvio 19). Perussuomalaisten ehdokkaat ovat myös vastauksissaan molempiin yksittäisiin väittämiin yksimielisempiä kuin minkään muun eduskuntapuolueen ehdokkaat (kuviot 17 ja 18).

Hypoteesissa H8 esitetty perussuomalaisten ehdokkaiden vaalikonevastausten yhdenmukaisuus muiden puolueiden ehdokkaiden vastauksiin verrattuna maahanmuuttoon liittyvissä vaalikoneväittämässä saa vahvistusta myös, kun tarkastellaan pelkästään eduskuntaan valituksi tulleita ehdokkaita. Eduskuntaryhmien jäsenten vastausten yhtenäisyyden keskiarvot puolueittain maahanmuuttoon liittyviin vaalikoneväittämiin on esitetty kuviossa 20.

Kuviosta 20 havaitaan, että perussuomalaisten eduskuntaryhmä on eduskuntaryhmistä yhtenäisin maahanmuuttoa koskevien vaalikoneväittämien kohdalla. Yksittäisistä väittämistä erityisesti

maahanmuuton määrän kasvuun ja siihen yhdistettyyn turvattomuuden lisääntymiseen liittyvä väittämä yhdistää perussuomalaisten eduskuntaryhmää.

Kuvio 20. Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa valittujen eduskuntaryhmien jäsenten vaalikonevastausten yhtenäisyyden keskiarvot puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen maahanmuuttoon liittyviin väittämiin.

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

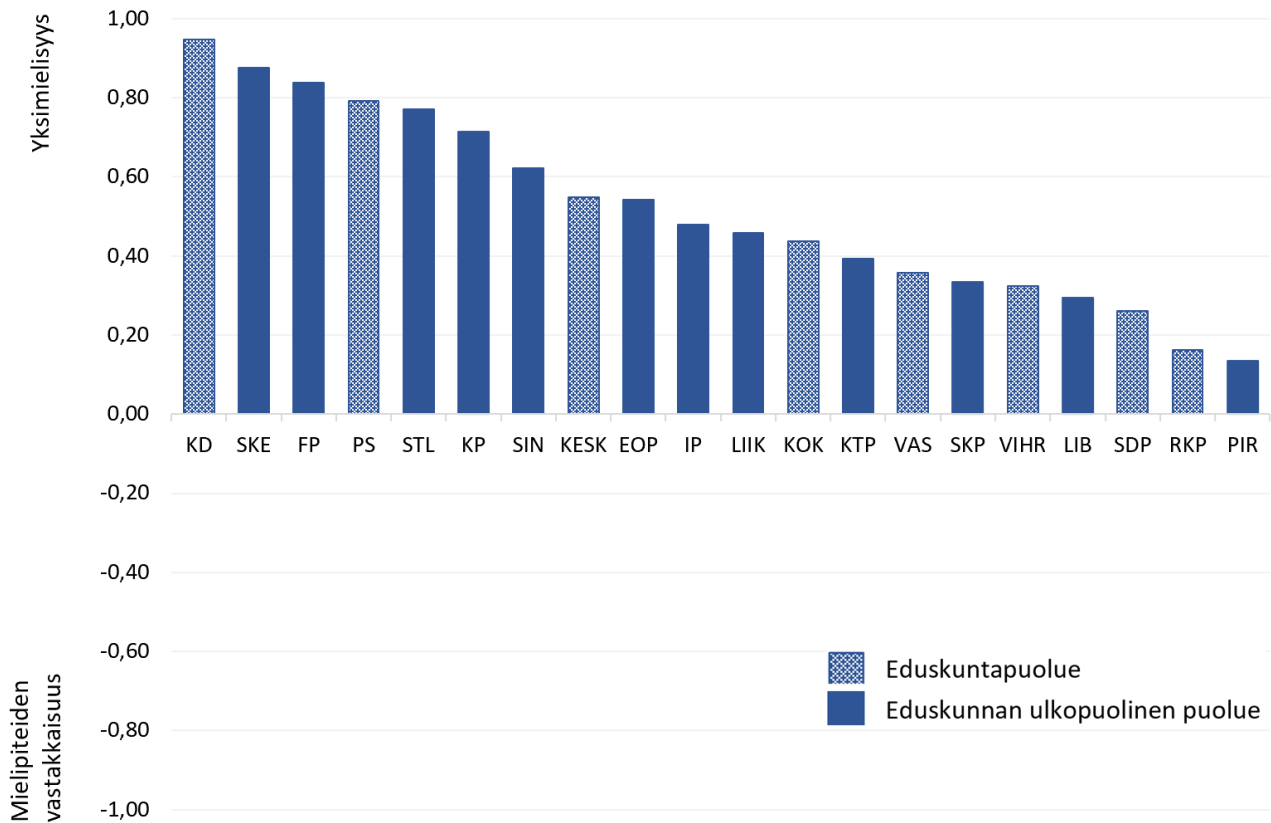
6.6. Vihreät ei erotu yhtenäisyydellään

Toiseksi viimeinen tarkasteltava hypoteesi liittyy perinteisiin ja postmoderneihin arvoihin perustuvaan ristiriitaisuuteen ja koskee vihreiden ehdokkaiden yhdenmukaisuutta suhtautumisessa seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin. Hypoteesi H9 on seuraava:

H9: Vihreiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin liittyvissä väittämissä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

Seksuaalivähemmistöjen oikeuksia koskevia vaalikoneväittämiä löytyi Yleisradion vaalikoneesta yksi. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys väittämän kohdalla on esitetty kuviossa 21.

Kuvio 21. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Sukupuolen korjaamisen tulee olla mahdollista myös alle 18-vuotiaille.”

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielpiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Hypoteesi H9 ei saa aineiston perusteella vahvistusta. Vihreitä ehdokkaita hajanaisemmin seksuaalivähemmistöjen oikeutta koskeneeseen väittämään ovat vastanneet vain neljän muun puolueen – piraattipuolueen, ruotsalaisen kansanpuolueen, sosiaalidemokraattien ja liberaalipuolueen – ehdokkaat. Kaikkien muiden puolueiden ehdokkaat ovat olleet vihreiden ehdokkaita yksimielisempiä vastatessaan väittämään, jossa pyydettiin mielpidettä sukupuolen korjaamisen mahdollistamisesta myös alle 18-vuotiaille. Suurinta yksimielisyyttä vastauksissaan osoittavat kristillisdemokraattien eduskuntavaaliehdokkaat.

Kristillisdemokraattien kaikkien ehdokkaiden mielipiteiden yhtenäisyys väittämän kohdalla on suurta, mutta puolueen ehdokkaiden yksimielisyys on vielä ilmeisempää, kun tarkastellaan pelkästään valituksi tulleita ehdokkaita (kuvio 22). Kuviosta 22 nähdään, että jokainen kristillisdemokraattien eduskuntaryhmän jäsen on valinnut täsmälleen saman vastausvaihtoehdon vastatessaan Yleisradion vaalikoneen seksuaalivähemmistöjen oikeutta koskevaan väittämään. Täydellisen yksimielisyyden saavuttamista saattaa helpottaa kristillisdemokraattien eduskuntaryhmän pieni koko, sillä ryhmä koostuu viidestä kansanedustajasta. Vihreät eivät erotu yhtenäisyydellään edes silloin, kun tarkastellaan pelkästään eduskuntaryhmien yhtenäisyyttä.

Kuvio 22. Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa valittujen eduskuntaryhmien jäsenten vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Sukupuolen korjaamisen tulee olla mahdollista myös alle 18-vuotiaille.”

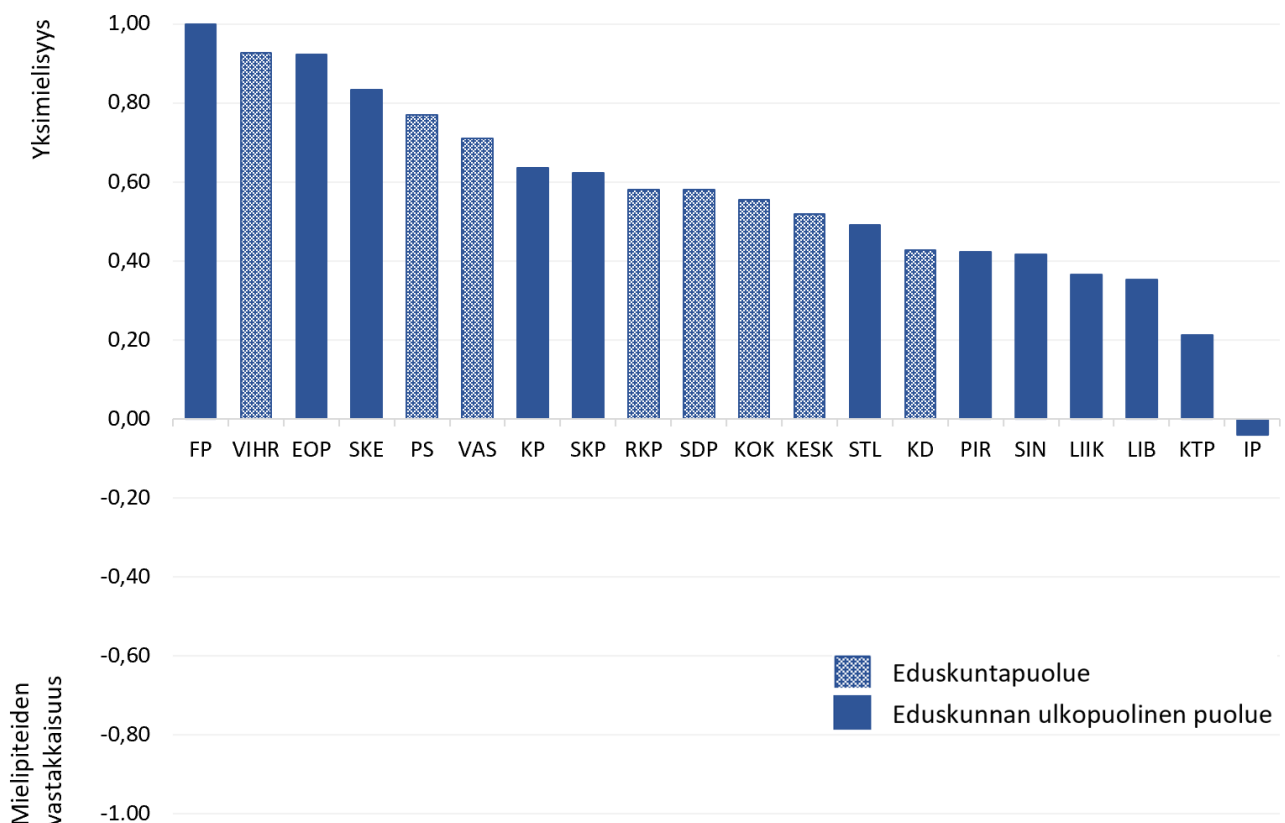
Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Hypoteesin H9 tavoin myös hypoteesi H10 koskee vihreiden kansanedustajaehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyttä. H10 on noussut talouskasvun ja ympäristönsuojelun välisestä ristiriidasta ja kuuluu seuraavalla tavalla:

H10: Vihreiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat ympäristönsuojeluun liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.

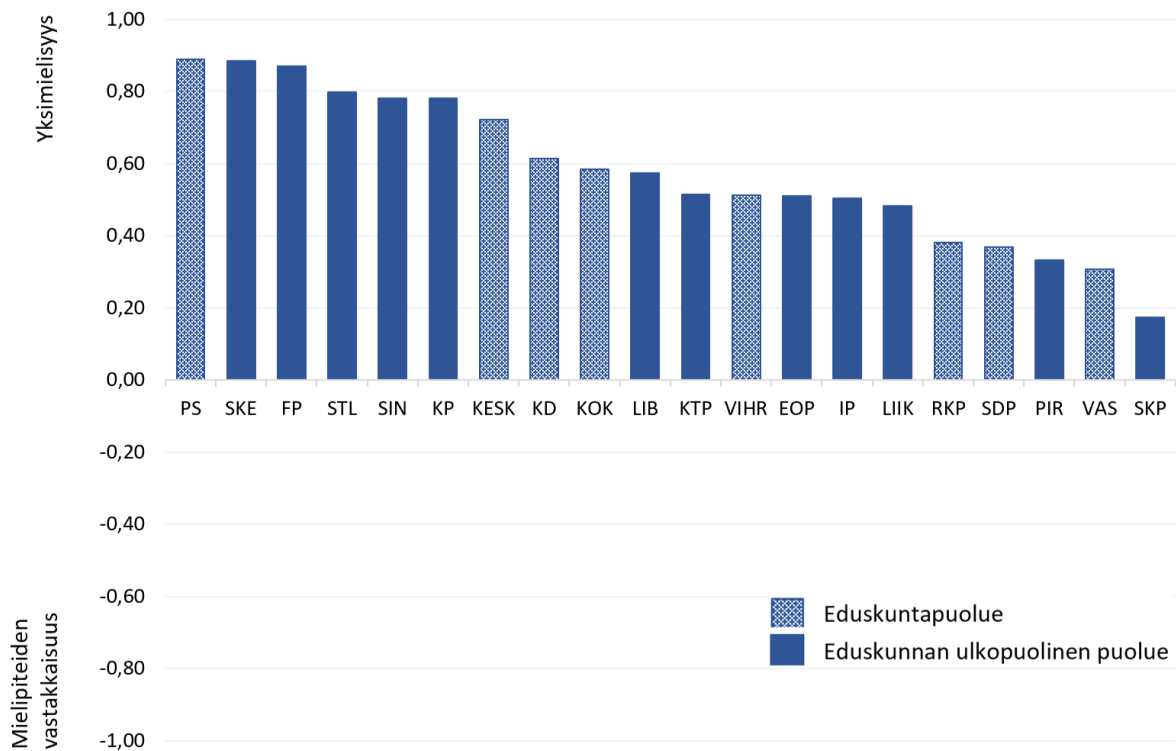
Yleisradion vaalikoneessa on neljä ympäristönsuojeluun liittyvää väittämää. Puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhteneväisyys näihin neljään väittämään on esitetty kuvioissa 23–26. Väittämiin annettujen vastausten yhteneväisyyden keskiarvo puolueittain on laskettu kuvioon 27.

Kuvio 23. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Suomen pitää olla edelläkävijä ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa, vaikka se aiheuttaisi suomalaisille kustannuksia.”

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuvio 24. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Suomen ei pidä kiirehtiä kieltämään uusien bensa- ja dieselautojen myyntiä.”

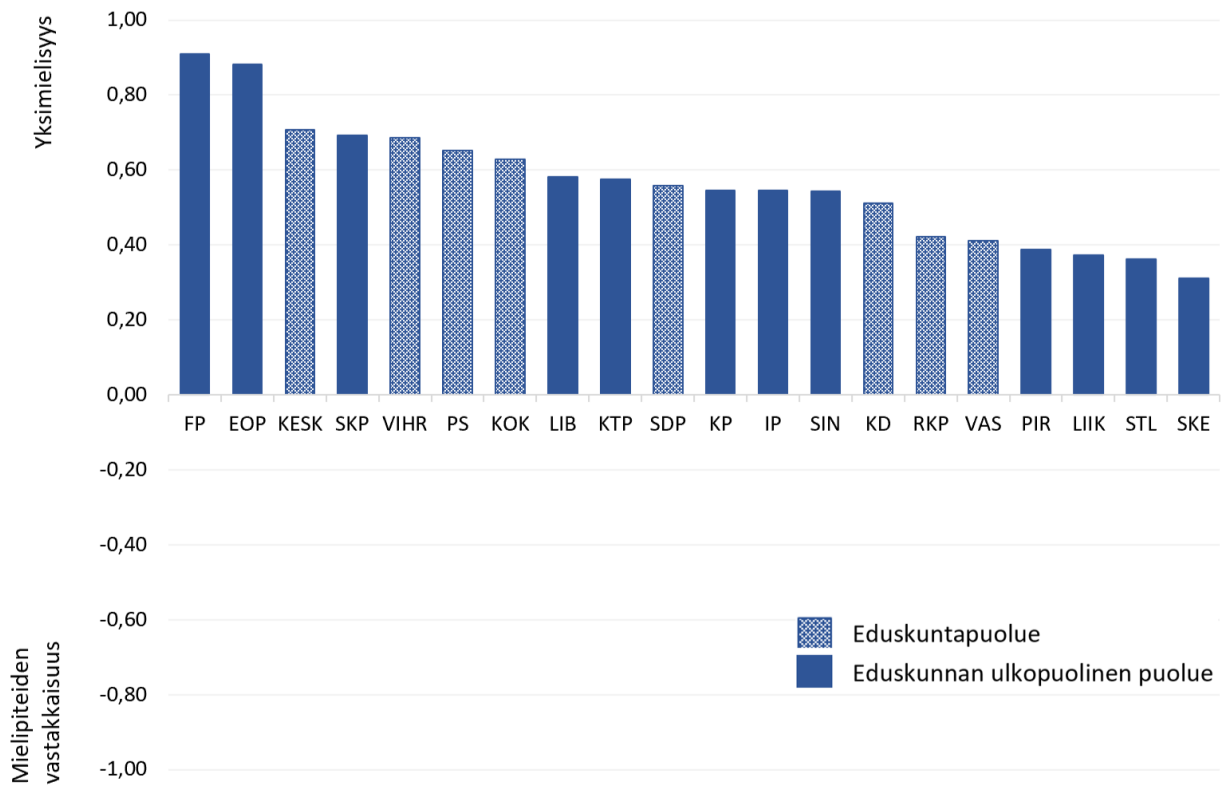
Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuvio 25. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Valtion pitää ohjata suomalaiset syömään vähemmän lihaa esimerkiksi verotuksen avulla.”

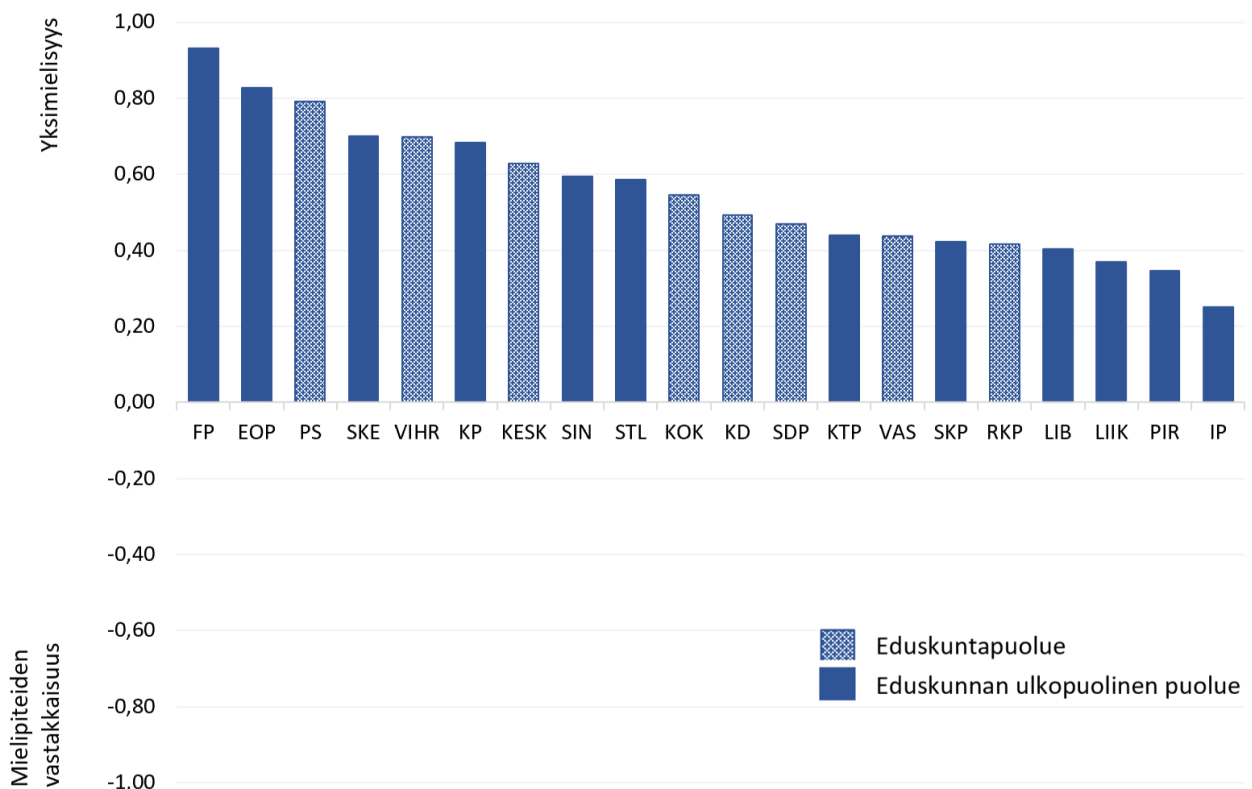
Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuvio 26. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Metsiä hakataan Suomessa liikaa.”

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuvio 27. Eduskuntavaaliehdokkaiden Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen ympäristönsuojeluun liittyviin väittämiin antamien vaalikonevastausten yhtenäisyyden keskiarvot puolueittain.

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Vastausten yhtenäisyydestä ympäristönsuojeluun liittyviin vaalikoneväittämiin nousee muutamia mielenkiintoisia yleisiä havaintoja. Kuvioista 23–26 voi havaita, että vaihtelu puolueiden ehdokkaiden vastausten yhtenäisyydessä on melko suurta. Feministinen puolue ja eläinoikeuspuolue asettuvat ehdokkaidensa vastausten yhtenäisyyden ansiosta ehdokasjoukkojen yhtenäisyyden vertailussa yhtenäisimpien puolueiden joukkoon kaikkien muiden väittämien paitsi uusien bensa- ja dieselautojen kieltämiseen liittyvän väittämän kohdalla (kuviot 23–26). Feministisen puolueen jokainen vaalikoneeseen vastannut ehdokas on valinnut saman vastausvaihtoehdon Suomen edelläkävijyyttä ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa siitä suomalaisille mahdollisesti aiheutuvista kustannuksista huolimatta käsittelevään väittämään vastatessaan (kuvio 23). Samalla tavalla täydellistä yksimielisyyttä osoittavat eläinoikeuspuolueen ehdokkaat vastauksillaan väittämään, joka koskee suomalaisten lihansyönnin vähentämistä valtion ohjaamana esimerkiksi verotuksen avulla (kuvio 25). Lisäksi sekä feministisen puolueen että eläinoikeuspuolueen ehdokkaat erottuvat muiden puolueiden ehdokkaita yhtenäisemmillä vastauksillaan väittämään, joka koskee metsien hakkaamista (kuvio 26).

Lihansyönnin vähentämiseen liittyvä väittämä on aiheuttanut selvästi poikkeavan suurta hajaannusta itsenäisyyspuolueen ehdokkaiden joukossa verrattuna muiden puolueiden ehdokasjoukkoihin (kuvio 25). Itsenäisyyspuolueen ehdokkailla ei myöskään ole ollut yhtenäistä linjaa vastauksissaan feminististä puoluetta erityisen voimakkaasti yhdistäneeseen ilmastonmuutoksen vastaiseen taisteluun liittyvään väittämään (kuvio 23). Puolueen ehdokkaat muodostavatkin ympäristönsuojeluun liittyvien vastaustensa perusteella kaikkien puolueiden ehdokasjoukoista hajanaisimman joukon (kuvio 27).

Eduskuntavaaliehdokkaiden ympäristönsuojeluun liittyviin vaalikoneväittämiin antamien vastausten yhtenäisyyden keskiarvoja esittelevästä kuviosta 27 nähdään, että hypoteesi H10 ei saa täysin vankumatonta tukea aineiston perusteella. Vihreiden eduskuntavaaliehdokkaat eivät ole antaneet keskiarvon perusteella erityisesti muita puolueita yhtenäisempiä vastauksia vaalikoneen ympäristönsuojelua koskeviin kysymyksiin. Puolue sijoittuu vertailussa neljänneksi yhtenäisimmäksi yhdessä Suomen kansa ensin -puolueen kanssa.

Hypoteesia H10 ei kuitenkaan voi kokonaan hylätä, sillä se saa myös jonkin verran tukea: suurin osa muiden puolueiden ehdokasjoukoista on ollut vastauksissaan hajanaisempia kuin vihreiden ehdokkaiden joukko. Lisäksi tarkasteltaessa pelkästään eduskuntapuolueiden ehdokkaiden

vastausten yhtenäisyyttä, havaitaan, että vain perussuomalaisten ehdokkaat ovat vastanneet vihreiden ehdokkaita yhtenäisemmin ympäristönsuojelua koskeviin kysymyksiin (kuvio 27).

Perussuomalaisten ehdokkaat ovat vihreitä yksimielisempiä vastauksissaan väittämiin, jotka koskevat uusien bensa- ja dieselautojen myynnin kieltämistä sekä suomalaisten ohjaamista vähäisempään lihansyöntiin esimerkiksi verotuksen avulla (kuviot 24 ja 25). Vihreiden ehdokkaat taas erottuvat muiden eduskuntapuolueiden ehdokkaita yhtenäisempänä joukkona vastauksillaan väittämään, jossa pyydetään mielipidettä Suomesta edelläkävijänä ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa siitä suomalaisille mahdollisesti aiheutuvista kustannuksista huolimatta (kuvio 23). Vihreiden eduskuntavaaliehdokkaat ovat vastausten yhtenäisyyden keskiarvon perusteella toiseksi yhtenäisin ehdokkaiden joukko eduskuntapuolueiden keskuudessa heti perussuomalaisten jälkeen (kuvio 27).

Jos kiinnitetään huomio vain kansanedustajiksi valittujen ehdokkaiden vaalikonevastauksiin ympäristönsuojeluun liittyvien väittämien kohdalla, havaitaan, että vihreiden ja perussuomalaisten eduskuntaryhmät ovat mielipiteiltään muiden puolueiden eduskuntaryhmiä yhtenäisempiä (kuvio 28). Vihreiden eduskuntaryhmä on selvästi hajanaisimpia vasemmistoliiton ja ruotsalaisen kansanpuolueen ryhmiä yhtenäisempi, joten hypoteesi H10 saa hieman vahvistusta.

Kuvio 28. Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa valittujen eduskuntaryhmien jäsenten vaalikonevastausten yhtenäisyyden keskiarvot puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen ympäristönsuojeluun liittyviin väittämiin.

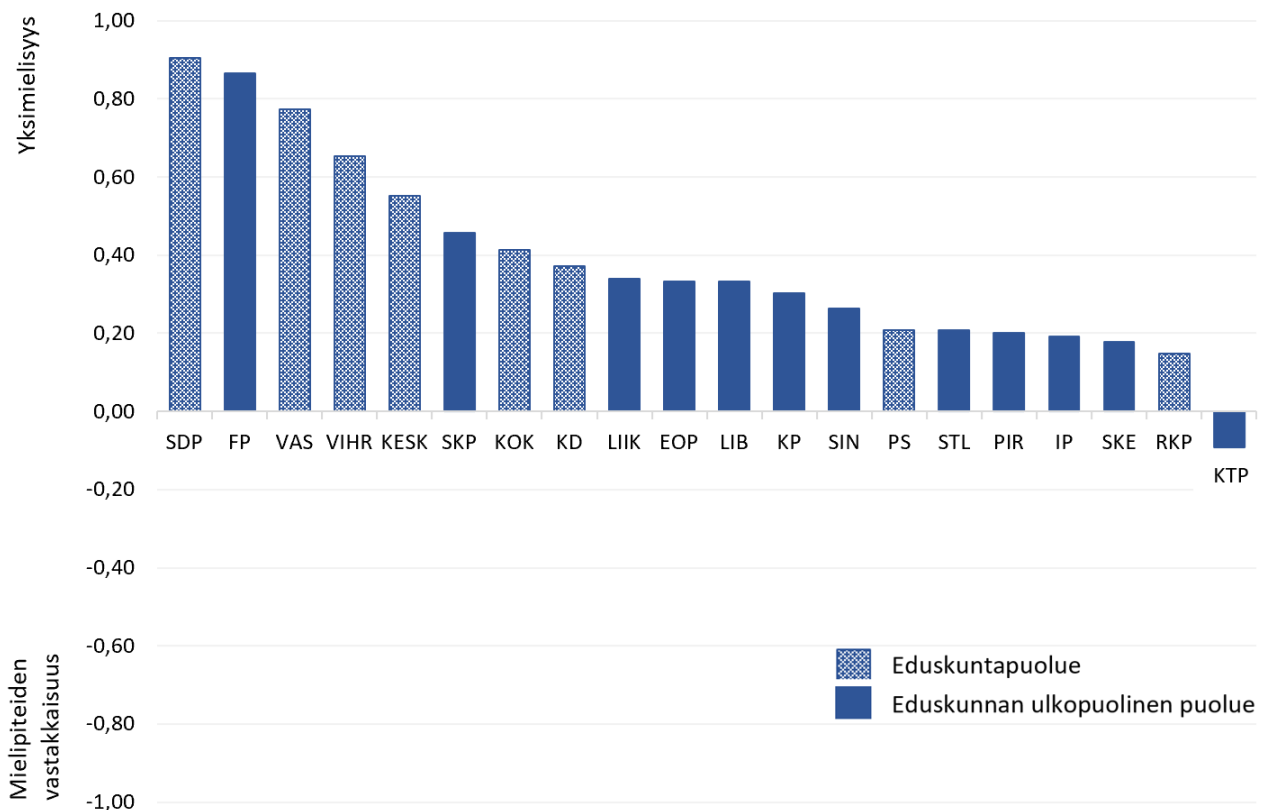
Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipiteiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

6.7. Kaikkia teemoja ei käsitelty

Käsittelin edellä puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyttä aikaisemmassa tutkimuksessa havaituista ristiriitaulottuvuuksista nousseiden tiettyihin teemoihin keskittyvien hypoteesien avulla. Vaalikoneaineiston rajallisuuden vuoksi en pystynyt testaamaan kaikkia hypoteeseja kokonaan enkä osaa ollenkaan. Toisaalta joidenkin vaalikoneväittämien kohdalla eduskuntavaaliehdokasjoukkojen vastausyhtenäisyydessä nousi esiin mielenkiintoisia eroja puolueiden välillä, vaikka väittämän teema ei ollut aikaisemman tutkimuksen perusteella tunnistettavissa välttämättä millekään puolueelle erityisen merkitykselliseksi.

Yksi tällainen yllättäen eroja puolueiden ehdokkaiden yhtenäisyydessä osoittanut aineiston tarkastelun aikana noussut väittämä koskee oppivelvollisuuden ulottamista myös ammatilliseen koulutukseen ja lukioon. Väittämä ja puolueiden ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys siihen puolueittain on esitetty kuviossa 29.

Kuvio 29. Eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyys puolueittain Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämään: ”Oppivelvollisuus pitää ulottaa myös ammatilliseen koulutukseen ja lukioon.”

Huom.: yksimielisyyttä kuvaava luku on van der Eijkin (2001) A, joka vaihtelee arvosta -1 arvoon 1 siten, että arvo -1 tarkoittaa suurinta mahdollista mielipectiden vastakkaisuutta ja 1 täydellistä yksimielisyyttä.

Kuviosta 29 voi havaita, että sosiaalidemokraattien ehdokkaat ovat vastanneet väittämään selvästi yhtenäisimmin yhdessä feministisen puolueen ehdokasjoukon kanssa. Sen sijaan suurinta osaa muiden puolueiden ehdokasjoukoista kyseinen väittäjä ei yhdistä yhtä voimakkaasti. Kommunistisen työväenpuolueen ehdokkaat muodostavat jopa huomattavan hajanaisen joukon.

Sosiaalidemokraattien yhtenäisyys väittämän kohdalla saattaa selittyä sillä, että aihe oli puolueen ehdokkaille vaaleissa tärkeä. Kun tiedustelin haastattelemltani ehdokkaita heille kevään 2019 eduskuntavaaleissa tärkeitä teemoja ja sitä, missä määrin vaalikoneet tuntuvat kattavan niitä, kaksi sosiaalidemokraattien ehdokasta mainitsi heille tärkeiden koulutukseen liittyvien väittämien olleen harvassa. Toinen ehdokkaista hämmästeli asiaa:

”– – tosi isoja teemoja puuttuu, et esimerkiksi jossain vaalikoneissa on saattanu olla yks kysymys koulutuksesta, mikä mun mielestä on ehkä vähän outoo, koska kuitenkin budjetti, budjettivaiheessa niin ku prosentuaalisesti esimerkiksi koulutuksen osuus on aika suuri.”

Haastatteluissa selvisi, että myöskään kaikkia muita mahdollisesti puolueille tärkeitä teemoja ei välttämättä oltu käsitelty vaalikoneissa. Esimerkiksi kulttuuriin liittyviä väittämiä oli ehdokkaiden mukaan vaalikoneissa erittäin vähän. Niiden puutetta korostivat feministisen puolueen ja vihreiden ehdokkaat. Vaalikoneisiin kaivattujen väittämien aiheet kuitenkin vaihtelivat, sillä esimerkiksi keskustan ehdokkaat olisivat kaivanneet lisää yrittäjyyteen liittyviä väittämiä. Keskustan ja osin myös kokoomuksen haastatellut ehdokkaat olivat kiinnittäneet huomiota myös siihen, ettei lapsiperheiden asioita oltu käsitelty vaalikoneissa paljoa.

7. Johtopäätökset

Tutkielman johdannossa mainitsemani puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyteen liittyvä julkinen keskustelu sai minut kiinnittämään huomiota politiikan tutkimuksessa aihepiiristä tehtyyn tutkimukseen. Huomasin nopeasti, että vaikka puolueiden yhtenäisyyttä on tutkittu paljon, ehdokkaisiin on kiinnitetty melko vähän huomiota. Lisäksi puolueita tutkittaessa huomio on keskittynyt usein pääosin eduskuntapuolueisiin. Mielenkiinto ehdokkaita ja pienpuolueita kohtaan on saattanut olla vähäistä siksi, että sopivia aineistoja ei välttämättä ole ollut tarjolla. Aineiston saatavuuteen on kuitenkin tullut muutos, sillä aina vain suositummiksi sekä äänestäjien että ehdokkaiden keskuudessa nousseet vaalikoneet tarjoavat myös politiikan tutkijoille runsaasti materiaalia, joka sopii ehdokkaat ja pienpuolueet huomioivaan tutkimukseen.

Havaitsemani tutkimusaukon perusteella ja tarjolla olleen vaalikoneaineiston motivoimana muotoilin tutkimuskysymyksen. Sen mukaisesti olen keskittynyt selvittämään, *kuinka paljon samaan puolueeseen kuuluvien ehdokkaiden mielipiteet erosivat toisistaan vuoden 2019 eduskuntavaaleissa*. Olen etsinyt vastausta tutkimuskysymykseen eduskuntavaaliehdokkaiden Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneeseen antamien vastausten ja Vaalikoneet 2020 -tutkimusprojektin kanssa yhteistyössä tekemiäni ehdokashaastattelujen avulla.

Aineiston tarkastelun perusteella selvisi, että yhtenäisin ehdokasjoukko löytyi eduskunnan ulkopuolisesta puolueesta. Feministisen puolueen ehdokkaiden mielipiteet erosivat toisistaan Yleisradion vaalikoneen vastausten perusteella vähemmän kuin minkään muun puolueen ehdokkaiden mielipiteet. Muiden puolueiden ehdokkaiden yksimielisyys oli hieman vähäisempää, mutta minkään puolueen ehdokasjoukko ei osoittautunut mielipiteiltään täysin polarisoituneeksi.

Mielipiteiltään yhtenäisimmän ehdokasjoukon tavoin myös mielipiteiltään eniten toisistaan eroavien ehdokkaiden muodostama joukko löytyi eduskunnan ulkopuolisesta puolueesta. Hajanaisimman ehdokasjoukon tämän tutkielman aineiston perusteella muodostivat itsenäisyyspuolueen ehdokkaat. Itsenäisyyspuolueen jälkeen muihin puolueisiin verrattuna vähiten yksimielisyyttä vaalikonevastauksissaan osoittivat valitsijayhdistysten ehdokkaita alleen koonneen liike nytin ehdokkaat sekä sinisten, piraattipuolueen ja liberaalipuolueen ehdokkaat. Heidän vaalikonevastauksissaan ilmennyt mielipiteiden hajanaisuus ei kuitenkaan ollut niin selkeästi

muiden puolueiden tasosta erottuvaa kuin feministisen puolueen ehdokkaiden valtava yksimielisyys.

Koska ääripäät – eli sekä mielipiteiltään yhtenäisimmät että hajanaisimmat ehdokasjoukot – löytyivät eduskunnan ulkopuolisista puolueista, voidaan todeta, että eduskunnan ulkopuolisten puolueiden välillä on suurempia eroja ehdokasjoukkojen yhtenäisyydessä kuin eduskuntapuolueiden välillä. Jokaisessa eduskuntapuolueessa ehdokkaiden mielipiteet erosivat toisistaan enemmän kuin feministisessä puolueessa, mutta vähemmän kuin hajanaisimmissa pienpuolueissa. Eduskuntapuolueista vihreiden ehdokkaiden mielipiteet erosivat toisistaan vähiten, kun taas ruotsalaisen kansanpuolueen eniten.

Pelkästään vaaleissa valituksi tulleiden ehdokkaiden vaalikonevastauksia tarkastellessani huomasin, että eduskuntaryhmistä kristillisdemokraattien eduskuntaryhmä oli selvästi kaikista yhtenäisin. Kristillisdemokraattien eduskuntaryhmän jäsenten välillä oli huomattavasti vähemmän mielipideeroja kuin kristillisdemokraattien kaikkien vaaleissa olleiden ehdokkaiden välillä. Sen ansiosta kristillisdemokraattien eduskuntaryhmä oli jopa vihreiden eduskuntaryhmää yhtenäisempi, vaikka vihreiden ehdokkaat muodostivat kaikkien ehdokkaiden mielipiteiden yhtenevääisyyttä tarkasteltaessa toiseksi yhtenäisimmän ehdokasjoukon. Kristillisdemokraattien eduskuntaryhmän tapaan myös kaikkien muiden puolueiden eduskuntaryhmien jäsenten mielipiteet erosivat toisistaan vähemmän kuin puolueiden kaikkien ehdokkaiden mielipiteet. Kaikista ehdokkaista valikoitui eduskuntaan siis hieman yksimielisempää väkeä kuin mitä puolueilla kaiken kaikkiaan oli ehdokkaina.

Eroja ehdokasjoukkojen yhtenäisyydessä tekee mieli selittää pohtimalla esimerkiksi puolueiden ikää ja pienpuolueiden kokemattomuutta päätöksenteon areenoilla (ks. Mäkinen 2019a). Myös puolueiden ehdolle asettamien ja valituksi tulleiden ehdokkaiden määrät vaihtelivat, millä lienee vaikutuksensa ehdokkaiden joukossa havaittuun yksimielisyyteen. Halusin kuitenkin tässä tutkielmassa pureutua syvemmälle aiheeseen kvalitatiivisen haastatteluaineiston ja Yleisradion vaalikoneesta löytyvien yksittäisten teemojen käsittelyn avulla. Tutustuin myös tarkemmin itse vaalikoneisiin ja havaitsin vaalikoneaineiston tutkielmalleni asettamia rajoitteita.

Haastatteluaineiston eli kolmellekymmenelle Pirkanmaan vaalipiirin eduskuntavaaliehdokkaalle tekemiäni puhelinhaastattelujen avulla selvisi, että ehdokkaiden ajatukset tietoisesta puolueen linjan kanssa yhdenmukaisesta vastaamisesta vaihtelivat merkittävästi. Vaikka suurin osa haastatelluista ehdokkaista kertoi hyödyntäneensä puolueensa puolue- tai vaaliohjelmaa

muotoillessaan vastauksia vaalikoneiden väittämiin, vain ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyden ansiosta muista selvästi erottuvan feministisen puolueen ehdokkaat kertoivat tämän olleen puolueen suositteluikä käytäntö. Ehdokkaiden mukaan feministisen puolueen tavoitteena oli tehdä puolueen arvoja ja politiikkaa tunnetuksi, ja he kertoivat myös pyrkineensä ehdottomasti vastaamaan puolueensa kannan mukaisesti vaalikoneen väittämiin, jos tiesivät puolueellaan olevan kyseiseen aiheeseen jokin kanta. Feministisen puolueen ehdokkaiden vaalikonevastauksissa havaittujen mielipiteiden vähäistä eroa selittävät siis osaltaan hieman samantyyppiset yhtenäisyyttä voimistavat kannustimet kuin jotka selittävät kansanedustajien yhtenäistä toimintaa parlamenttiäänestyksissä (ks. Hazan 2003, 3–4; Wiberg 2014, 171).

Muiden kuin feministisen puolueen ehdokkaiden haastatteluista ei noussut esiin voimakasta tietoista pyrkimystä selkeästi puolueen kannan kanssa yhdenmukaiseen vastaamiseen. Suurin osa kertoi hyödyntäneensä puolueensa puolue- tai vaaliohjelmaa vastatessaan vaalikoneisiin, ja yli puolet pyrki ainakin jossain määrin vastaamaan puolueensa kantojen mukaisesti. Moni kuitenkin koki puolueensa linjan vaikuttavan enemmän taustalla, sillä vaikka vaaliohjelmista ei välttämättä suoraan vaalikoneisiin vastattaessa haettu tukea, useat ehdokkaat kertoivat tutustuneensa niihin vaalien alla. Osa oli ollut jopa mukana muotoilemassa niitä. Puolueen ohjelmien puoleen käännettiin, jos haluttiin hakea tukea itselle vieraampiin aihepiireihin liittyviin vaalikoneväittämiin vastaamiseen. Tulos vahvisti aikaisemmin puolueiden ohjelmien hyödyntämistä tutkineiden pohdintoja aiheesta (ks. Dumont ym. 2014, 149–150; Vähämaa 2012, 66–68).

Monien haastateltujen ehdokkaiden mielestä puolueen kannan mukainen vastaaminen oli helppoa, sillä oma puolue tuntui itselle sopivalta. Tällöin kun varsinaisia kehotuksia seurata puolueen linjaa ei ollut, puolueiden ehdokkaiden vaalikonevastausten voi nähdä heijastavan puolueiden yhtenäisyyden tutkimuksessa keskeistä ajatusta puolueiden yhtenäisyydestä ideologisen vakaumuksen perusteella (ks. Hazan 2003, 3–4). Haastatellut ehdokkaat myös painottivat, että jos oma kanta ja puolueen kanta olivat ristiriidassa, oma mielipide painoi puolueen yhteistä linjaa enemmän. Haastatteluista nousi voimakkaasti esiin arvostus itsenäistä, puolueen kannasta riippumatonta mielipiteenilmaisua kohtaan. Sitä korostavia vastauksia antoivat erityisesti seitsemän tähden liikkeen, sinisten, kokoomuksen ja keskustan haastatellut ehdokkaat. Aineiston perusteella voidaan todeta, että kaikkien puolueiden ehdokkaat jakavat oman puolueensa ehdokkaiden kesken samoja mielipiteitä, sillä voimakasta mielipiteiden eroavaisuutta ei ollut havaittavissa missään puolueessa.

Ero tietoisien puolueiden yhteisten kantojen esiin tuomisen ja omien mielipiteiden painottamisen välillä auttaa havaitsemaan, kuinka eri tavoin vaalikoneita voi käyttää kampanjointivälineinä. Yhdenmukaisuuteen pyrkiminen viittaa siihen, että puolue tekee vaalikoneen avulla yhteistä vaalikampanjaa, kun taas itsenäisesti vastaavien ehdokkaiden haastatteluista voi päätellä, että he näkevät vaalikoneet pääosin henkilökohtaisen vaalikampanjoinnin välineinä. Nykyiset vaalikoneet mahdollistavat niiden käytön molempiin tarkoituksiin, ja kumpaakin tapaa hyödyntää vaalikoneita voi perustella eduskuntavaaleissa käytössä olevan avoimen listavaalijärjestelmän ominaispiirteillä.

Puolueiden ja ehdokkaiden erilaiset tavat hyödyntää vaalikoneita nostivat esiin tutkielmani ensimmäisen rajoitteen: osa puolueiden ehdokkaiden vaalikonevastausten avulla havaituista mielipiteiden eroista tai niiden yhtenäisyydestä ei heijasta pelkästään ehdokkaiden mielipiteiden eroja tai yhtenäisyyttä, vaan erilaisia tapoja hyödyntää vaalikoneita. Tässä tutkielmassa feministisen puolueiden ehdokkaiden mielipiteiden selkeä, muiden puolueiden ehdokasjoukkojen yhtenäisyydestä erottunut yhtenäisyys selittyy osittain puolueiden päätöksellä hyödyntää vaalikoneita nimenomaan yhteisessä vaalikampanjassa ja puolueiden kantojen esiin tuomisessa.

Tutkielmani toinen rajoite ja aiheen tarkemman käsittelytavan valinnassa huomioimani vaalikoneaineiston erityispiirre on, että eroja puolueiden ehdokasjoukkojen välillä havaitussa yhtenäisyyden vaihtelussa saattavat selittää vaalikoneeseen valitut teemat. Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että vaalikoneen väittämät vaikuttavat siihen, millaisia äänestys suosituksia vaalikone käyttäjille antaa (ks. Gemenis 2013, 280; Reunanen & Suhonen 2009a, 353–354; Walgrave ym. 2009). Samaa ajatusta soveltaen voi ajatella, että vaalikoneeseen valitut väittämät mitä todennäköisimmin vaikuttavat puolueiden ehdokkaiden mielipiteissä vaalikonevastausten perusteella havaittuun yhtenäisyyteen, sillä eri aihealueet yhdistävät puolueita eri tavoin. Tässä tutkielmassa käyttämäni Yleisradion vaalikoneaineisto kattoi vain rajallisen määrän puolueille tärkeitä aiheita. Kaikkia aiheita ei käsitelty vaalikoneessa ollenkaan ja osa koneen väittämistä sopi vain osittain kuvaamaan teemoja, jotka puolueiden ehdokkaiden mielipiteitä saattoivat yhdistää.

Kartoitin puolueille tärkeitä poliittisia ristiriitailottuvuuksia sekä niihin liittyviä tarkempia aiheita tutustumalla poliittisista jakolinjoista aikaisemmin tehtyyn tutkimukseen. Muotoilin aikaisemman tutkimuksen pohjalta hypoteeseja, jotka ohjasivat aihepiirien kautta edennyttä ehdokkaiden mielipiteiden eroavaisuuksien syvempää tarkastelua. Suurinta osaa hypoteeseista pystyi testaamaan aineiston avulla ainakin osittain, mutta hypoteeseihin sopivia vaalikoneväittämiä

poimiessani havaitsin, etten voinut käsitellä kaikkia tärkeiksi havaitsemiani teemoja Yleisradion vaalikoneaineistolla. Kaikki testatut sekä testaamatta jääneet hypoteesit ja tieto siitä, saivatko testatut hypoteesit vahvistusta aineiston perusteella, on koottu taulukkoon 4.

Taulukko 4. Hypoteesit ja testattujen hypoteesien vahvistuminen tai hylkääminen aineiston tarkastelun perusteella.

Hypoteesi	Hypoteesin vahvistuminen
H1: Selvästi vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle puolueen linjan, äänestäjien mielipiteiden ja historian perusteella asemoituneiden puolueiden eli vasemmistoliiton, sosiaalidemokraattien ja kokoomuksen eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat sosioekonomiseen ristiriitavuuteen liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Osittain.
H2: Keskustan eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat keskittämiseen ja hajauttamiseen liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	-
H3: Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat EU:hun liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Ei.
H4: Vasemmistoliiton eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat Natoon liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Osittain.
H5: Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat eliitin ja kansan välisiin suhteisiin liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Ei.
H6: Ruotsalaisen kansanpuolueen ja perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat ruotsin kielen asemaan liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	-
H7: Kristillisdemokraattien eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat uskonnollisiin aiheisiin ja arvokonservatismiin liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Osittain.
H8: Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat maahanmuuttoon liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Kyllä.
H9: Vihreiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Ei.
H10: Vihreiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastaukset ovat ympäristönsuojeluun liittyvissä väittämässä yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokkaiden vastaukset.	Osittain.

Taulukkoon 4 kootusta yhteenvedosta voi havaita, että puolet testatuista hypoteeseista sai osittain tai täysin vahvistusta aineiston perusteella. On siis ristiriitaulottuvuuksia ja aiheita, joiden suhteen aina tietyn puolueen ehdokkaiden mielipiteet eroavat toisistaan vähemmän kuin muiden. Huomattavaa kuitenkin on, että useissa tilanteissa hypoteesi ei saanut täyttä vahvistusta.

Vain osittainen hypoteesin vahvistuminen johtuu pääosin siitä, että olin muotoillut hypoteesit vain eduskuntapuolueiden ympärille. Aikaisempi tutkimus oli runsainta koskien eduskuntapuolueita, joten perusteltujen hypoteesien esittäminen eduskunnan ulkopuolisista puolueista ei olisi ollut mahdollista. Tämä tutkielma kuitenkin toi myös eduskunnan ulkopuolisten puolueiden tutkimuksen piiriin uusia ajatuksia, sillä otin hypoteesien eduskuntapuoluekeskeisyydestä huolimatta analyysissä huomioon myös pienpuolueet.

Aineiston avulla selvisi, että monien puolueille tärkeiksi tunnistamani ja aineiston avulla käsittelemieni teemojen kohdalla yhden tai useamman eduskunnan ulkopuolisen puolueen ehdokkaiden vastaukset vaalikoneväittämiin osoittautuivat hypoteesissa nimetyn eduskuntapuolueen ehdokkaiden vastauksia yhtenäisemmiksi. Tällainen havainto nousi ensimmäisenä hypoteesin H1 testaamisen yhteydessä.

Hypoteesi H1 käsitteli puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyttä sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyvien vaalikoneväittämien kohdalla. Hypoteesissa arveltiin vasemmistoliiton, sosiaalidemokraattien ja kokoomuksen ehdokkaiden olevan vastauksillaan sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyviin vaalikoneväittämiin yhtenäisempiä kuin muiden puolueiden ehdokasjoukkojen. Tuloksista kuitenkin selvisi, että hypoteesista poiketen feministisen puolueen ehdokkaiden mielipide-erot osoittautuivat pienemmiksi kuin muiden puolueiden.

Feministisen puolueen ehdokkaiden yhtenäinen linja vaalikonevastauksissa oli hypoteesissa mainittuja puolueita selkeämpi, mutta siitä huolimatta hypoteesi H1 osui jossain määrin kohdalleen, sillä sen mukaisesti vasemmistoliiton ehdokkaiden mielipiteiden erot sosioekonomiseen ristiriitaulottuvuuteen liittyvissä vaalikoneväittämissä olivat eduskuntapuolueiden ehdokasjoukkojen mielipide-eroista vähäisimmät. Myös sosiaalidemokraatit osoittautuivat mielipiteiltään yhtenäisemmäksi joukoksi kuin monen muun puolueen ehdokkaat. Kokoomuksen ehdokkaat sen sijaan eivät erottuneet yhtenäisyydellään.

En hylännyt hypoteesia H1 kokonaan myöskään sen takia, että uusien eduskuntaryhmien jäsenten vaalikonevastausten mukaan vasemmistoliitto, sosiaalidemokraatit ja kokoomus muodostivat sosioekonomiseen ulottuvuuteen liittyvissä kysymyksissä yhtenäisimmät ryhmät. Tulokseen on kuitenkin suhtauduttava varauksella, sillä mielipide-erot muidenkaan puolueiden eduskuntaryhmien kesken eivät olleet valtavia.

Ulkopoliittisen keskustelun vakioiteemoihin eli EU:hun ja Natoon liittyneet vaalikoneväittämät paljastivat hypoteesien H3 ja H4 vastaisesti kommunistisen työväenpuolueen ehdokkaiden pienet mielipide-erot. Kommunistinen työväenpuolue ei ollut mukana hypoteeseissa, mutta sen ehdokkaiden mielipiteet osoittautuivat hyvin samansuuntaisiksi muiden puolueiden ehdokkaiden mielipiteiden yhtenäisyyteen verrattuna. Kommunistisen puolueen ehdokkaat olivat molempiin teemoihin liittyneiden vaalikonevastaustensa perusteella kaikkien puolueiden ehdokkaista yksimielisimpiä.

Hylkäsin hypoteesin H3 kokonaan, sillä perussuomalaisten ehdokkaiden mielipiteet erosivat toisistaan selvästi enemmän EU:hun liittyvissä väittämässä kuin monen muun puolueen ehdokkaiden mielipiteet. Sen sijaan vasemmistoliiton ehdokkaiden yhtenäisyyttä Natoon liittyvissä vaalikoneväittämässä koskenut hypoteesi H4 sai osittaista vahvistusta aineiston perusteella. Vasemmistoliiton ehdokkaat olivat Nato-jäsenyyttä koskevissa käsityksissään muutamien pienpuolueiden ehdokkaiden tavoin yksimielisimpiä. Tarkastelussa käyttämästäni tunnusluvusta ei voi päätellä annettujen vastausten suuntaa, mutta aikaisemmassa tutkimuksessa eduskuntapuolueiden äänestäjien mielipiteitä tutkittaessa on havaittu, että selkeä enemmistö vasemmistopuolueiden äänestäjistä suhtautuu negatiivisesti Nato-jäsenyyteen. Sen sijaan oikeistopuolueen äänestäjät ovat selkeämmin jakautuneet kahtia asian suhteen. (Raunio 2018, 164.) Kommunistisen työväenpuolueen ja Suomen kommunistisen puolueen eduskuntavaaliehdokkaiden poikkeuksellisen yhdenmukainen ja vasemmistoliiton erittäin yhdenmukainen vastaaminen vaalikoneen Natoa koskevaan väittämään vahvistaa käsitystä vasemmistopuolueista oikeistopuolueita yhtenäisempinä Nato-keskustelussa.

Ulkopoliittisiin teemoihin liittyvien hypoteesien vahvistuminen oli heikkoa myös siksi, että sekä EU:hun että Natoon liittyvissä tarkasteluissa nousi hypoteesien vastainen havainto kristillisdemokraattien ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyydestä. Kun otin tarkastelussa huomioon vain eduskuntaryhmät, selvisi, että kristillisdemokraattien eduskuntaryhmän jäsenten

mielipiteet erosivat ulkopoliittikkaa koskevissa vaalikoneväittämissä vähemmän kuin muiden puolueiden eduskuntaryhmien jäsenten mielipiteet.

Hypoteesin H3 tavoin hylkäsin myös hypoteesin H5 kokonaan. Se käsitteli perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyttä eliitin ja kansan välisiin suhteisiin liittyvissä väittämissä. Hypoteesin hylkääminen johtui kuitenkin eri syystä kuin hypoteesin H3 ja toi esiin tutkielmani kolmannen rajoitteen: Yleisradion vaalikoneen väittämät eivät aina tarkalleen vastanneet juuri sitä ristiriitaisuutta tai aihetta, johon liittyvää mielipiteiden yhtenäisyyttä pyrin selvittämään. Väittäminen koskien poliitikon velvollisuutta ajaa omien äänestäjensä etuja ei kuulu niihin aiheisiin, joita aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu perussuomalaisten korostavan kansan ja eliitin välisestä suhteesta puhuessaan (ks. Ruostetsaari 2011, 111–114). Väittäminen ei siis ollut paras mahdollinen juuri tämän hypoteesin testaamiseksi. Sen kohdalla pienimmillä mielipide-eroillaan erottuivat jälleen feministisen puolueen sekä hieman myös eläinoikeuspuolueen ehdokkaat.

Seuraava Yleisradion vaalikoneen väittämien kautta myöskin vain joiltain osin tarkasteltavaksi soveltunut hypoteesi H7 koski kristillisdemokraattien eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyttä uskonnollisiin aiheisiin ja arvokonservatismiin liittyvissä väittämissä. Yleisradion vaalikoneessa ei ollut uskontoon liittyviä väittämiä, mutta vaalikoneesta löytyi yksi perinteisiin arvoihin liittynyt väittäminen, joten testasin hypoteesia arvokonservatismiin osalta. Siltä osin hypoteesi H7 sai vahvistusta. Aineiston perusteella kristillisdemokraattien eduskuntavaaliehdokkaiden mielipiteet erosivat kaikkien muiden puolueiden ehdokkaisiin verrattuna vähiten perinteisiin arvoihin liittyvän vaalikoneväittämän kohdalla. Eduskuntapuolueista toiseksi pienimmät mielipide-erot arvokonservatismiin liittyvässä vaalikoneväittämässä olivat perussuomalaisten ehdokkailla. Eduskunnan ulkopuolisista puolueista erottuivat Suomen kansa ensin -puolueen ja yksimielisyytensä jo hyvin monessa muussakin aiheessa osoittaneet feministisen puolueen ehdokkaat.

Hypoteesi H8 liittyi perussuomalaisten ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyteen maahanmuuttoa koskevissa vaalikoneväittämissä, ja se vahvistui aineiston perusteella, sillä perussuomalaisten ehdokkaiden mielipiteet erosivat vähiten toisistaan muiden puolueiden ehdokkaisiin verrattuna. Perussuomalaisten ehdokkaat muodostivat mielipiteiltään selvästi myös muiden eduskuntapuolueiden ehdokasjoukkoja yhtenäisemmän joukon. Lisäksi perussuomalaisten eduskuntaryhmän jäsenten mielipide-erot olivat muiden eduskuntaryhmien jäsenten mielipide-

eroja vähäisemmät. Eduskunnan ulkopuolisissa puolueissa maahanmuuttoon liittyvien vaalikoneväittämien kohdalla ehdokkaiden mielipiteet erosivat vähiten toisistaan Suomen kansa ensin -puolueessa ja jälleen kerran feministisessä puolueessa.

Toiseksi viimeinen hypoteesi H9 koski seksuaalivähemmistöjen oikeuksia ja vihreiden ehdokkaiden mielipiteiden yhtenäisyyttä niiden suhteen. Hypoteesi ei saanut vahvistusta aineiston perusteella, sillä vihreiden ehdokkaiden sijaan kristillisdemokraattien ehdokkaiden vastauksissa oli havaittavissa selkein mielipiteiden yhtenäisyys. Kristillisdemokraattien eduskuntaryhmä oli myös erityisen yhtenäinen vastauksissaan seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin liittyvään väittämään.

Viimeinen hypoteesi H10 koski edelleen vihreiden ehdokkaita. Se sai vain osittain vahvistusta aineiston perusteella, koska ympäristönsuojeluun liittyvissä väittämissä feministisen puolueen, eläinoikeuspuolueen ja perussuomalaisen ehdokkaat osoittivat suurinta yksimielisyyttä ja vasta niiden jälkeen tulivat vihreiden ehdokkaat. Vihreiden ehdokkaiden mielipite-erot olivat jo edellä mainittujen puolueiden ehdokkaiden mielipiteiden eroja suurempia. Joka tapauksessa hypoteesi sai kuitenkin osittain vahvistusta, sillä suuri osa muiden puolueiden ehdokkaista oli vastannut vihreiden ehdokasjoukkoa hajanaisemmin ympäristönsuojeluun liittyviin väittämiin. Lisäksi eduskuntaryhmiä vertailllessani havaitsin, että vihreiden eduskuntaryhmä oli ympäristönsuojelun suhteen kaikista yhtenäisin.

Pystyin testaamaan Yleisradion vaalikoneaineiston perusteella kokonaan tai osittain suurinta osaa aikaisemman tutkimuksen pohjalta muotoilemistani hypoteeseista. Hypoteesien vahvistumiseen on kuitenkin suhtauduttava varoen paitsi sen takia, että hypoteeseissa oli mukana vain eduskuntapuolueita ja kaikki väittämät eivät välttämättä koskeneet täsmällisesti hypoteesiin nostettua aihetta, mutta myös siksi, että pystyin testaamaan osaa hypoteeseista vain yhteen vaalikoneväittämään annettujen ehdokkaiden vastausten perusteella. Hypoteesien testaaminen antaa luotettavampia tuloksia, jos sitä voi testata monen, käsiteltävää aihetta eri suunnilta tarkastelevan väittämän avulla.

Kaikkia hypoteeseihin nostamiani teemoja ja aiheita koskevia vaalikoneväittämiä ei löytynyt Yleisradion vaalikoneesta ollenkaan. Sen vuoksi hypoteesit H2 ja H6 jäivät tämän tutkielman aineiston avulla testaamatta. Se, että hypoteeseihin liittyviä vaalikoneväittämiä ei löytynyt, auttaa arvioimaan myös puolueiden ehdokkaiden mielipiteiden eroja kokonaisuudessaan käsitteleviä tutkimustuloksia kriittisesti.

Hypoteesi H2 koski keskustan eduskuntavaaliehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyttä keskittämiseen ja hajauttamiseen liittyvissä väittämissä ja hypoteesi H6 ruotsalaisen kansanpuolueen ja perussuomalaisten ehdokkaiden vaalikonevastausten yhtenäisyyttä ruotsin kielen asemaa koskevissa vaalikoneväittämissä. Aikaisemman tutkimuksen perusteella havaitsin alueelliseen keskittämiseen ja hajauttamiseen liittyvien asioiden olevan keskustalle ensisijaisen tärkeitä. Samalla tavoin erityisesti ruotsalainen kansanpuolue on hyvin vahvasti profiloitunut ruotsin kielen asemaa koskevalla ristiriitautuvuudella. Kyseisiin teemoihin liittyvien vaalikoneväittämien puute saattaa vaikuttaa siihen, miten mielipiteiltään yhtenäisiltä näiden puolueiden ehdokasjoukot tämän tutkimuksen perusteella vaikuttavat, sillä ehdokkaiden on vaikea osoittaa yksimielisyyttään vaalikoneen kautta, jos heidän puolueilleen tärkeimpiä teemoja ei käsitellä. Alueellista keskittämistä ja hajauttamista sekä ruotsin kielen asemaa koskevien väittämien puute saattoi vaikuttaa erityisesti keskustan ja ruotsalaisen kansanpuolueen ehdokasjoukkojen havaittuun mielipiteiden yhtenäisyyteen. Hypoteesissa H6 ruotsalaisen kansanpuolueen ehdokkaiden lisäksi mainituille perussuomalaisten ehdokkaille muita tärkeitä teemoja käsitteleviä vaalikoneväittämiä kuitenkin löytyi ja he pystyivät asemoimaan itseään niiden kautta.

Tutkimustuloksiin voi vaikuttaa myös se, mitä vaalikoneväittämiä poimin käyttöni kutakin hypoteesia testatakseni. Valitsin tarkastellut vaalikoneväittämät päätelemällä niiden soveltuvuuden aikaisemman tutkimuksen pohjalta. Metodin heikkous on kuitenkin se, että joku toinen olisi saattanut poimia eri väittämiä tarkempaan tarkasteluun. Väittämien valinta voisi tulevaisuudessa olla mahdollista vielä täsmällisemmin, jos suurempien, esimerkiksi useiden vaalikoneiden aineistoja yhdistävien, aineistojen käyttäminen on mahdollista. Silloin aihepiirejä ja niihin liittyviä väittämiä voisi luontevasti nostaa esiin esimerkiksi faktorianalyysin avulla.

Muutamista Yleisradion vaalikoneaineiston tämän tutkielman tutkimusasetelman kannalta puutteellisista piirteistä huolimatta se tarjosi runsaasti dataa ja mahdollisti tuoreen näkökulman soveltamisen puolueiden yhtenäisyyden tarkasteluun. Aineiston – ja sen kautta tämän tutkielman – merkitystä puoltaa ehdokkaiden aktiivinen vastaaminen vaalikoneeseen, sillä lähes kaikki ehdolla olleet olivat vastanneet siihen. Aktiivinen vaalikoneisiin vastaaminen kertoo, että vaalikoneet ovat merkityksellisiä ehdokkaille, kuten myös aikaisemmin aihetta tutkineet ovat päätelleet (ks. Ladner ym. 2010, 99; Pajala ym. 2017, 703). Päätelmä vaalikoneiden merkityksestä sai varmuuden ehdokkaille tekemieni haastattelujen kautta, sillä vaalikoneiden määrään kohdistuneista kriittisistä mielipiteistä huolimatta ehdokkaat korostivat vaalikoneiden tärkeyttä.

Haastatteluissa ilmenneitä ehdokkaiden huolestuneita ajatuksia vaalikoneiden liiallisesta määrästä kannatta kuitenkin kuunnella tarkasti, sillä vaalikoneiden tarjoaman hedelmällisen tutkimusaineiston laatuun saattaa tulevaisuudessa vaikuttaa se, miten ajatuksella ehdokkaat ehtivät ja jaksavat vastata vaalikoneisiin ja miten suuri osa jättää niihin vastaamatta. Olisi sääli, jos pikkuhiljaa aina vain avoimemmin käyttöön tulleiden vaalikoneaineistojen hyöty tutkimuksen kannalta vähenisi vastaamisen kuormittavuuden mahdollisesti laskiessa vastausaktiivisuutta.

Tutkielmani osoitti osaltaan vaalikoneaineistojen hyödyntämisen mahdollisuuksia politiikan tutkimuksen alalla, minkä lisäksi se paljasti, että vaalikoneiden käyttötarkoituksiin keskittyvää tutkimusta tarvitaan lisää. Vaalikoneiden käyttötarkoitusten tutkiminen olisi hyödyllistä, sillä puolueiden ja ehdokkaiden tavat hyödyntää vaalikoneita ovat selvästi vielä hakemassa muotoaan ja vaihtelevat paljon. Epätietoisuus vaalikoneiden hyödyntämisen tavoista sekä ehdokkaiden ja puolueiden itse määrittämisestä vaalikoneiden käyttämisen tavoitteista voi pidätellä tutkimusta turhaan paikallaan. Johtopäätösten tekeminen voi olla hankalaa, jos tutkijat eivät ole varmoja, minkälaiset tavoitteet edellä ehdokkaat ja puolueet ovat vaalikoneisiin vastanneet.

Myös lähempänä tämän tutkielman tutkimuskysymystä on tulevaisuuden tutkimuksiin sopivia tutkimusaiheita. Yksi mielenkiintoinen tarkastelun kohde puolueiden eduskuntavaaliehdokkaiden mielipiteiden yhtenäisyyteen liittyen on mielipide-erojen suuruuden tarkastelu pelkän yksimielisyyden voimakkuuden lisäksi mielipiteiden suunta huomioon ottaen. Lisäksi syvemmälle puolueiden ehdokasjoukkojen yhtenäisyyden tarkasteluun voi päästä havainnoimalla mielipide-eroja vaalipiireittäin.

Joka tapauksessa myös tulevaisuudessa puolueiden yhtenäisyyttä koskeva tutkimus ja vaalikoneet kietoutunevat luontevasti yhteen, sillä eduskuntavaalien 2019 alla vaalikoneiden äänestys-suositukset laskevista algoritmeista käyty keskustelu osoitti, ettei puolueiden yhtenäisyys ole yhdentekevä ominaisuus suosituksi nousseiden vaalikoneiden kannalta. Poliitiikan tutkijoilla on tähän keskusteluun jo nyt paljon annettavaa ja vaalikonetutkimuksen jatkuessa annettavaa on tulevaisuudessa vielä nykyistäkin enemmän.

Lähdeluettelo

- Alasuutari, Pertti (2011), *Laadullinen tutkimus 2.0*. 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Allardt, Erik ja Pertti Pesonen (1967), "Cleavages in Finnish politics". Teoksessa Lipset, Seymour Martin ja Stein Rokkan (toim.), *Party systems and voter alignments*. New York: The Free Press, 325–366.
- Andreadis, Ioannis ja Matthew Wall (2014), "The impact of voting advice applications on vote choice". Teoksessa Garzia, Diego ja Stefan Marschall (toim.), *Matching voters with parties and candidates: voting advice applications in a comparative perspective*. Colchester: ECPR Press, 115–128.
- Baka, Aphrodite, Lia Figgou ja Vasiliki Triga (2012), "'Neither agree, nor disagree': a critical analysis of the middle answer category in Voting Advice Applications", *Int. J. Electronic Governance*, 5 (3/4): 244–263.
- Bengtsson, Åsa (2012), "Väljarnas kandidatval: rörlighet och motiv". Teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Selvityksiä ja ohjeita. Oikeusministeriön julkaisu 16/2012. Helsinki: oikeusministeriö, 139–155.
- Bengtsson, Åsa ja Kimmo Grönlund (2005), "Ehdokasvalinta". Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 229–251.
- Bengtsson, Åsa, Kasper Hansen, Ólafur Harðarson, Hanne Narud ja Henrik Oscarsson (2014), *The Nordic voter – Myths of exceptionalism*. Colchester: ECPR Press.
- Borg, Sami (2014), "Eduskuntavaalit ja vaalijärjestelmä". Teoksessa Raunio, Tapio ja Matti Wiberg (toim.), *Eduskunta: kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla*. Helsinki: Gaudeamus, 39–50.
- Borg, Sami (2015), "Tulos, kannatusmuutokset ja äänestyspäätösten taustoja". Teoksessa Borg, Sami, Elina Kestilä-Kekkonen ja Jussi Westinen (2015), *Demokratiaindikaattorit 2015*. Selvityksiä ja ohjeita. Oikeusministeriön julkaisu 56/2015. Helsinki: oikeusministeriö, 13–38.
- Boucek, Françoise (2009), "Rethinking factionalism – Typologies, intra-party dynamics and three faces of factionalism", *Party Politics* 15 (4): 455–485.
- Bäck, Hanna (2009), "Intra-party politics and local coalition formation". Teoksessa Giannetti, Daniela ja Kenneth Benoit (toim.), *Intra-party politics and coalition governments*. Padstow: Routledge, 53–68.
- Carey, John (2007), "Competing principals, political institutions, and party unity in legislative voting", *American Journal of Political Science* 51 (1): 92–107.
- Carey, John ja Matthew Shugart (1995), "Incentives to cultivate a personal vote: a rank ordering of electoral formulas", *Electoral Studies* 14 (4): 417–439.
- Christen, Markus, Thomas Ott ja Daniel Schwarz (2013), "A new measure for party coherence: applying a physics-based concept to the swiss party system", *Advances in Complex Systems* 16 (6): 1–27.

Creative Commons (2019), *Tietoa lisensseistä*. Saatavissa

<<https://creativecommons.org/licenses/>>, luettu 28.5.2019.

Dalton, Russell, David Farrell ja Ian McAllister (2011), *Political parties and democratic linkage: how parties organize democracy*. Oxford: Oxford University Press.

Di Virgilio, Aldo, Daniela Giannetti, Andrea Pedrazzani ja Luca Pinto (2015), "Candidates in 2013 Italian general election: evidence from the Italian candidate survey", *Italian Political Science Review* 45 (3): 317–342.

Dumont, Patrick, Raphaël Kies ja Jan Fivaz (2014), "Being a VAA-candidate: why do candidates use voting advice applications and what can we learn from it?". Teoksessa Garzia, Diego ja Stefan Marschall (toim.), *Matching voters to parties: voting advice applications in a comparative perspective*. Colchester: ECPR Press, 145–159.

Duverger, Maurice (1951), *Les partis politiques*. Pariisi: Librairie Armand Colin.

Eduskunta (2019), *Istumajärjestys vuoden 2018 valtiopäivillä*. Saatavissa

<https://www.eduskunta.fi/FI/lakiensaataminen/taysistunnon_verkkolahetykset/Istumajarjestys/Documents/SALI_istumajarjestys_29.1.2019.pdf>, luettu 6.4.2019.

Elonen, Piia (2018), "Lukijoiden vastaukset paljastivat terveystestauksemme huonoiksi – HS pyytää vielä apua vaalikonekysymysten testaamiseen". Poliitikka, kommentti. Helsingin Sanomat 11.11.2018. Saatavissa <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005893417.html>>, luettu 12.2.2019.

Eläinoikeuspuolue (2018), *Periaateohjelma*. Saatavissa <<http://www.eop.fi/wp-content/uploads/2018/06/EOP-Periaateohjelma-2018.pdf>>, luettu 26.4.2019.

Garzia, Diego (2010), "The effects of VAAs on users' voting behaviour: an overview". Teoksessa Cedroni, Lorella ja Diego Garzia (toim.), *Voting advice applications in Europe – the state of art*. Napoli: Scriptaweb, 13–34.

Garzia, Diego, Andrea De Angelis ja Joelle Pianzola (2014), "The impact of voting advice applications on electoral participation". Teoksessa Garzia, Diego ja Stefan Marschall (toim.), *Matching voters with parties and candidates: voting advice applications in a comparative perspective*. Colchester: ECPR Press, 105–114.

Garzia, Diego ja Stefan Marschall (2016), "Editorial: research on voting advice applications: state of the art and future directions", *Policy and Internet* 8 (4): 376–390.

Gemenis, Kostas (2013), "Estimating parties' policy positions through voting advice applications: some methodological considerations", *Acta Politica* 48 (3): 268–295.

Gemenis, Kostas ja Martin Rosema (2014), "Voting advice applications and electoral turnout", *Electoral Studies* 36: 281–289.

Giannetti, Daniela ja Kenneth Benoit (2009), "Intra-party politics and coalition governments in parliamentary democracies". Teoksessa Giannetti, Daniela ja Kenneth Benoit (toim.) (2009), *Intra-party politics and coalition governments*. Padstow: Routledge, 3–24.

Goodin, Robert (2008), *Innovating Democracy: Democratic Theory and Practice After the Deliberative Turn*. Oxford: Oxford University Press.

Grönlund, Kimmo (2016), "Eduskuntavaalit 2015". Teoksessa Grönlund, Kimmo ja Hanna Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – eduskuntavaalitutkimus 2015*. Selvityksiä ja ohjeita. Oikeusministeriön julkaisu 28/2016. Helsinki: oikeusministeriö, 58–75.

Grönlund, Kimmo ja Elina Kestilä-Kekkonen (2018), *Eduskuntavaalitutkimus 2015* [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.0 (2018-07-24). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. Saatavissa <<http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3067>>, haettu 10.5.2019.

Grönlund, Kimmo ja Jussi Westinen (2012), "Puoluevalinta". Teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Selvityksiä ja ohjeita. Oikeusministeriön julkaisu 16/2012. Helsinki: oikeusministeriö, 156–188.

Haapanen, Liisa (2016), "Viskipuolue muuttaa nimensä sittenkin – 'Sanaan liberaali ei voi saada yksinoikeutta'". Uutinen. Yle 22.6.2016. Saatavissa <<https://yle.fi/uutiset/3-8978656>>, luettu 25.4.2019.

Hansen, Martin ja Niels Rasmussen (2013), "Does running for the same party imply similar policy preferences? Evidence from voting advice applications", *Journal of Representative Democracy* 49 (2): 189–205.

Hartikainen, Jarno ja Minna Nalbantoglu (2019), "HS testaa eurovaalikoneen kysymyksiä – Auta meitä parantamaan kysymyksiämme". Poliitiikka. Helsingin Sanomat 4.4.2019. Saatavissa <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006058653.html>>, luettu 9.5.2019.

Haukio, Jenni (2007), "Puolueiden puolueelliset vaalikoneet?". Teoksessa Suojanen, Maria ja Jarno Taponen (toim.), *Vallaton vaalikone*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy, 77–101.

Hazan, Reuven (2003), "Does cohesion equal discipline? Towards a conceptual delineation", *The Journal of Legislative Studies* 9 (4): 1–11.

Hooghe, Marc ja Wouter Teepe (2007), "Party profiles on the web: an analysis of the logfiles of nonpartisan interactive political internet sites in the 2003 and 2004 election campaigns in Belgium", *New Media and Society* 9: 965–985.

Inglehart, Ronald (1977), *The silent revolution: changing values and political styles among western publics*. Princeton: Princeton University Press.

Inglehart, Ronald (1990), *Culture shift in advanced industrial society*. Princeton: Princeton University Press.

Karvonen, Lauri (2012), "Ehdokasäänestäminen". Teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Selvityksiä ja ohjeita. Oikeusministeriön julkaisu 16/2012. Helsinki: oikeusministeriö, 313–323.

Karvonen, Lauri (2014), "Parties, governments and voters in Finland: politics under fundamental societal transformation". Colchester: ECPR Press.

Kauppinen, Tommi (2007), "Vaalikoneiden tekninen toteutus ja kehittämistarpeet". Teoksessa Suojanen, Maria ja Jarno Taponen (toim.), *Vallaton vaalikone*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy, 127–156.

Kiviniemi, Teemu (2019), "Näin keksimme vaalikoneen uudestaan – 5 keinoa tehdä ehdokkaan valitsemisesta kiinnostavampaa". Yle 14.3.2019. Saatavissa <<https://newslab.yle.fi/blog/3lpCALgzagtq3gxVchdkNv>>, luettu 20.5.2019.

Kriesi, Hanspeter, Edgar Grande, Romain Lachat, Martin Dolezal, Simon Bornschier ja Timotheos Frey (2006), "Globalization and the transformation of the national political space: six European countries compared", *European Journal of Political Research* 45 (6): 921–956.

Krouwel, André ja Annemarie van Elfrinkhof (2013), "Combining strengths of methods of party positioning to counter their weaknesses: the development of a new methodology to calibrate parties on issues and ideological dimensions", *Quality and Quantity* 48 (3): 1455–1472.

Kölln, Ann-Kristin (2015), "The value of political parties to representative democracy", *European Political Science Review* 7 (4): 593–613.

Ladner, Andreas, Gabriela Felder ja Jan Fivaz (2010), "More than toys? A first assessment of voting advice applications in Switzerland". Teoksessa Cedroni, Lorella ja Diego Garzia (toim.), *Voting advice applications in Europe – the state of art*. Napoli: Scriptaweb, 91–123.

Lefevere, Jonas ja Walgrave Stefaan (2014), "A perfect match? The impact of statement selection on voting advice applications' ability to match voters and parties", *Electoral Studies* 36: 252–262.

Liike Nyt (2019a), *Liike Nyt mukaan eduskuntavaaleihin!*. Saatavissa <<https://liikenyt.fi/2018/11/liike-nyt-mukaan-eduskuntavaaleihin/>>, luettu 27.3.2019.

Liike Nyt (2019b), *Tiekartta vaaleihin ja eduskuntakauteen*. Saatavissa <<https://liikenyt.fi/tiekartta/>>, luettu 3.6.2019.

Lipset, Seymour Martin ja Stein Rokkan (1967), "Cleavages, party systems and voter alignments: an introduction". Teoksessa Lipset, Seymour Martin ja Stein Rokkan (toim.), *Party systems and voter alignments*. New York: The Free Press, 1–64.

Louwerse, Tom ja Martin Rosema (2014), "The design effects of voting advice applications: comparing methods of calculating matches", *Acta Politica* 49 (3): 286–312.

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (2018), *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. MTS Tiedotteita ja katsauksia 1/2018. Helsinki: puolustusministeriö.

Mahéo, Valérie-Anne (2016), "The impact of voting aid applications on electoral preferences: a field experiment in the 2014 Quebec election", *Policy and Internet* 8 (4): 391–411.

Marschall, Stefan (2014), "Profiling users". Teoksessa Garzia, Diego ja Stefan Marschall (toim.), *Matching voters with parties and candidates: voting advice applications in a comparative perspective*. Colchester: ECPR Press, 93–104.

Marschall, Stefan ja Christian Schmidt (2010), "The impact of voting indicators: the case of the German Wahl-O-Mat". Teoksessa Cedroni, Lorella ja Diego Garzia (toim.), *Voting advice applications in Europe – the state of art*. Napoli: Scriptaweb, 65–90.

Mickelsson, Rauli (2015), *Suomen puolueet: vapauden ajasta maailmantuskaan*. Tampere: Vastapaino.

Mäkinen, Esa (2019a), "Feministit ovat aattellisesti hyvin lähellä vihreitä, mutta erojakin ehdokkaiden vaalikonekannoissa löytyy". Poliitikka, kommentti. Helsingin Sanomat, 13.3.2019. Saatavissa <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006033697.html>>, luettu 10.5.2019.

Mäkinen, Esa (2019b), "Miksi HS:n vaalikone suosittaa yllättävää puoluetta? Vastauksia usein kysyttyihin kysymyksiin". Poliitikka, kommentti. Helsingin Sanomat 10.3.2019. Saatavissa <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006030634.html>>, luettu 12.3.2019.

Mäkinen, Esa (2019c), "HS:n vaalikoneen algoritmi avoimena: miten lasketaan samanmielisyys puolueeseen?". Poliitikka, tausta. Helsingin Sanomat, 13.3.2019. Saatavissa <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006033700.html>>, luettu 10.5.2019.

Mäkinen, Esa (2019d), "Vaalikoneista on kaikkien syytä iloita". Poliitikka, kommentti. Helsingin Sanomat 7.3.2019. Saatavissa <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006026015.html>>, luettu 9.5.2019.

Nousiainen, Jaakko (1998), *Suomen poliittinen järjestelmä*. 10. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Nuytemans, Michiel, Stefaan Walgrave ja Kris Deschouwer (2010), "Do the vote test: the Belgian voting aid application". Teoksessa Cedroni, Lorella ja Diego Garzia (toim.), *Voting advice applications in Europe – the state of art*. Napoli: Scriptaweb, 125–142.

Oikeusministeriö (2019a), *Eduskuntavaalit 2019 – Koko maa*. Saatavissa <https://tulospalvelu.vaalit.fi/EKV-2019/fi/tulos_kokomaa.html>, luettu 23.4.2019.

Oikeusministeriö (2019b), *Eduskuntavaalit 2019 – Etusivu*. Saatavissa <<https://tulospalvelu.vaalit.fi/EKV-2019/index.html>>, luettu 27.3.2019.

Oikeusministeriö (2019c), *Rekisteröidyt puolueet*. Saatavissa <<https://vaalit.fi/rekisteroidyt-puolueet>>, luettu 23.4.2019.

Oikeusministeriö (2019d), *Koko maa – Ehdokkaat*. Saatavissa <https://tulospalvelu.vaalit.fi/EKV-2019/fi/ehd_listat_kokomaa.htm>, luettu 9.5.2019.

Oikeusministeriö (2019e), *Eduskuntavaalit*. Saatavissa <<https://vaalit.fi/eduskuntavaalit>>, luettu 2.3.2019.

Oikeusministeriö (2019f), *Vaalipiirit eduskuntavaaleissa*. Saatavissa <<https://vaalit.fi/vaalipiirit-eduskuntavaaleissa>>, luettu 2.3.2019.

Oikeusministeriö (2019g), *Vaalikelpoisuus ja ehdokasasettelu*. Saatavissa <<https://vaalit.fi/vaalikelpoisuus-ja-ehdokasasettelu>>, luettu 2.3.2019.

Oikeusministeriö (2019h), *Eduskuntavaalien tuloksen laskenta*. Saatavissa <<https://vaalit.fi/eduskuntavaalien-tuloksen-laskenta>>, luettu 2.3.2019.

Pajala, Antti (2014), "Täysistuntoäänestykset ja eduskunta-aloitteet". Teoksessa Raunio, Tapio ja Matti Wiberg (toim.), *Eduskunta: kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla*. Helsinki: Gaudeamus, 184–202.

Pajala, Tommi, Pekka Korhonen, Pekka Malo, Ankur Sinha, Jyrki Wallenius ja Akram Dehnokhalaji (2017), "Accounting for political opinions, power, and influence: a voting advice application", *European Journal of Operational Research* 266: 702–715.

Paloheimo, Heikki (2000), "Vaali ohjelmat ja ehdokkaiden mielipiteet". Teoksessa Pesonen, Pertti (toim.), *Suomen europarlamenttivaalit*. Tampere: Tampere University Press, 50–81.

Paloheimo, Heikki (2007), "Vaalikoneiden käyttäjät vuoden 2003 eduskuntavaalikoneissa". Teoksessa Suojanen, Maria ja Jarno Taponen (toim.), *Vallaton vaalikone*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy, 57–76.

Paloheimo, Heikki (2008), "Ideologiat ja ristiriitaisuudet". Teoksessa Paloheimo, Heikki ja Tapio Raunio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Porvoo: WSOY, 27–60.

Paloheimo, Heikki ja Tapio Raunio (2008), "Puolueiden rooli ja tehtävät demokratiassa". Teoksessa Paloheimo, Heikki ja Tapio Raunio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Porvoo: WSOY, 11–26.

Paloheimo, Heikki, Esa Reunanen ja Pertti Suhonen (2005), "Edustuksellisuuden toteutuminen". Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 252–289.

Piraattipuolue (2018), *Puolueohjelma*. Saatavissa <https://piraattipuolue.fi/politiikka/puolueohjelma/#_rbopxckn5iq3>, luettu 25.4.2019.

Puoluelaki 10.1.1969/10.

Raunio, Tapio (2008), "Euroopan integraation vaikutus Suomen puoluejärjestelmään". Teoksessa Paloheimo, Heikki ja Tapio Raunio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Porvoo: WSOY, 185–219.

Raunio, Tapio (2018), "Parliament as an arena for politicisation: the Finnish Eduskunta and crisis management operations", *The British Journal of Politics and International Relations* 20 (1): 158 – 174.

Reunanen, Esa ja Pertti Suhonen (2009a), "Kansanedustajat ideologisella kartalla". Teoksessa Borg, Sami ja Heikki Paloheimo (toim.), *Vaalit yleisdemokratiassa*. Tampere: Tampere University Press, 325–356.

Reunanen, Esa ja Pertti Suhonen (2009b), *Suomen eurovaaliehdokkaat ideologian ulottuvuuksilla. Analyysi vaalikoneelle annetuista vastauksista vuoden 2009 vaaleissa*. Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö.

- Rosema, Martin ja Tom Louwerse (2016), "Response scales in voting advice applications: do different designs produce different outcomes?", *Policy and Internet* 8 (4): 431–456.
- Ruedin, Didier (2016), *An Introduction to the R Package Agrmt*. Saatavissa <<https://cran.r-project.org/web/packages/agrmt/vignettes/agrmt.pdf>>, luettu 16.5.2019.
- Ruostetsaari, Ilkka (2011), "Populistiset piirteet vennamolais-soinilaisen puolueen ohjelmissa". Teoksessa Wiberg, Matti (toim.), *Populismi – kriittinen arvio*. Helsinki: Edita, 94–146.
- Russell, Meg (2014), "Parliamentary party cohesion: some explanations from psychology", *Party Politics* 20 (5), 712–723.
- Ruusuvirta, Outi (2010), "Much ado about nothing? Online voting advice applications in Finland". Teoksessa Cedroni, Lorella ja Diego Garzia (toim.), *Voting advice applications in Europe – the state of art*. Napoli: Scriptaweb, 47–63.
- Ruusuvirta, Outi (2012), "Vaalikoneet ja rationaalinen päätöksenteko", *Politiikka* 54 (1): 24–38.
- Saarin, Juhani (2018), "HS testaa eduskuntavaalien vaalikoneen kysymyksiä – osallistu kysymysten valintaan vastaamalla". *Politiikka*. Helsingin Sanomat 27.10.2018. Saatavissa <<https://www.hs.fi/politiikka/art-200005877850.html>>, luettu 12.2.2019.
- Sammallahti, Tere (2019), "Onko HS:n vaalikonetta manipuloitu? - Yhdellä puolueella juuri oikeat vastaukset". Puheenvuoro. Uusi Suomi 18.3.2019. Saatavissa <<http://teresammallahti.puheenvuoro.uusisuomi.fi/271950-onko-hsn-vaalikonetta-manipuloitu-yhdella-puolueella-juuri-oikeat-vastaukset>>, luettu 15.5.2019.
- Sartori, Giovanni (2005), *Parties and party systems: a framework for analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schwarz, Daniel, Lisa Schädel ja Andreas Ladner (2010), "Pre-election positions and voting behaviour in parliament: consistency among Swiss MPs", *Swiss Political Science Review* 16 (3): 533–564.
- Seuri, Ville (2019a), "Osallistu Ylen vaalikoneen tekemiseen: Testaa tässä eduskuntavaalien koneen väittämiä". Uutinen. Yle 1.2.2019. Saatavissa <<https://yle.fi/uutiset/3-10623546>>, luettu 12.2.2019.
- Seuri, Ville (2019b), "Osallistu eurovaalien vaalikoneen tekemiseen: testaa väitteitä ja anna palautetta!". Uutinen. Yle 17.3.2019. Saatavissa <<https://yle.fi/uutiset/3-10692989>>, luettu 9.5.2019.
- Skogberg, Lena (2019), "Vilket är ditt parti – hitta rätt med HBL:s valkompass". HBL 10.3.2019. Saatavissa <<https://www.hbl.fi/artikel/vilket-ar-ditt-parti-hitta-ratt-med-hbls-valkompass/>>, luettu 1.6.2019.
- Suojanen, Maria (2007), "Vaalikoneen lyhyt historia". Teoksessa Suojanen, Maria ja Jarno Taponen (toim.), *Vallaton vaalikone*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy, 13–28.

- Talonen, Jaakko ja Mika Sulkava (2011), "Analyzing parliamentary elections based on voting advice application data". Teoksessa Gama, João, Elizabeth Bradley ja Jaakko Hollmén (toim.), *Advances in Intelligent Data Analysis X*. Berliini: Springer, 340–351.
- Talponen, Jarno ja Miska Salminen (2007), "Vaalikone yksilöpäättöksenteon tukena yhteiskunnassa". Teoksessa Suojanen, Maria ja Jarno Taponen (toim.), *Vallaton vaalikone*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy, 39–56.
- Tastle, Willian ja Mark Wierman (2007), "Consensus and dissention: a measure of ordinal dispersion", *International Journal of Approximate Reasoning* 45: 531–545.
- Tilastokeskus (2015), *Suomen Keskusta vaalien voittaja eduskuntavaaleissa 2015*. Saatavissa <https://www.stat.fi/til/evaa/2015/evaa_2015_2015-04-30_tie_001_fi.html>, luettu 23.4.2019.
- Tilastokeskus (2018), *1. Suomalaisten internetin käyttö 2018 – viestintää, asiointia, tiedonhakua ja medioiden seuraamista*. Saatavissa <https://www.stat.fi/til/sutivi/2018/sutivi_2018_2018-12-04_kat_001_fi.html>, luettu 8.5.2019.
- Torsti, Pilvi (2016), *Vaalikirja – Mitä on olla ehdokas*. Helsinki: Kalevi Sorsa -säätiö.
- Vaalikoneet 2020 -hanke (2019), *Vaalikoneet 2020 -hanke*. Saatavissa <<https://www.vaalikoneet2020.fi/vaalikoneet-2020-hanke/>>, luettu 4.2.2019.
- Valtioneuvosto (2019), *Hallitukset aikajärjestyksessä*. Saatavissa <<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/v2>>, luettu 23.4.2019.
- Van der Brug, Wouter (1999), "Voters' perceptions and party dynamics", *Party politics* 5(2): 147–169.
- Van der Brug, Wouter ja Joost van Spanje (2009), "Immigration, Europe and the 'new' cultural dimension", *European Journal of Political Research* 48 (3): 309–334.
- Van der Eijk, Cees (2001), "Measuring agreement in ordered rating scales", *Quality and Quantity* 35 (3): 325–341.
- Varho, Esko (2016), "Yle julkaisi maailman ensimmäisen vaalikoneen 20 vuotta sitten – kadonneeksi luultu koodi löytyi muuttolaatikosta". Uutinen, politiikka. Yle 23.8.2016. Saatavissa <<https://yle.fi/uutiset/3-9115786>>, luettu 6.2.2019.
- Vihtonen, Erkki (2007), "Vaalikoneen synty ja kehitys Yleisradiossa 1996–2006". Teoksessa Suojanen, Maria ja Jarno Taponen (toim.), *Vallaton vaalikone*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy, 29–38.
- Vähämaa, Miika (2012), "Ehdokkaiden arviointeja vaalikoneista – kyselytutkimus vuoden 2007 eduskuntavaaleista", *Politiikka* 54 (1): 61–72.
- Wagner, Markus ja Outi Ruusuvirta (2012), "Matching voters to parties: voting advice applications and models of party choice", *Acta Politica* 47(4): 400–422.

Walgrave, Stefaan, Michiel Nuytemans ja Koen Pepermans (2009), "Voting aid applications and the effect of statement selection", *West European Politics* 32 (6): 1161–1180.

Ware, Alan (1996), *Political parties and party systems*, Oxford: Oxford University Press.

Westinen, Jussi (2015a), "Cleavages – dead and gone? An analysis of cleavage structure and party choice in contemporary Finland", *Scandinavian Political Studies* 38 (3): 277–300.

Westinen, Jussi (2015b), *Cleavages in contemporary Finland: A study on party-voter ties*. Turku: Åbo Akademi University Press.

Westinen, Jussi ja Elina Kestilä-Kekkonen (2015), "Perusduunarit, vihervasemmisto ja porvarit: suomalaisen äänestäjäkunnan jakautuminen ideologisiin blokkeihin vuoden 2011 eduskuntavaaleissa", *Politiikka* 57 (2): 94–114.

Westinen, Jussi, Elina Kestilä-Kekkonen ja Aino Tiihonen (2016), "Äänestäjät arvo- ja asenneulottuvuuksilla". Teoksessa Grönlund, Kimmo ja Hanna Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – eduskuntavaalitutkimus 2015*. Selvityksiä ja ohjeita. Oikeusministeriön julkaisu 28/2016. Helsinki: oikeusministeriö, 273–297.

Wheatley, Jonathan (2016), "Cleavage structures and dimensions of ideology in English politics: evidence from voting advice application data", *Policy and Internet* 8 (4): 457–477.

Wiberg, Matti (2014), "Puolueryhmät eduskunnassa". Teoksessa Raunio, Tapio ja Matti Wiberg (toim.), *Eduskunta: kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla*. Helsinki: Gaudeamus, 163–183.

Yle (2011), "YLEn vaalikoneeseen ehdotettiin tuhansia kysymyksiä". Uutinen. Yle 17.2.2011. Saatavissa <<https://yle.fi/uutiset/3-5081483>>, luettu 12.2.2019.

Yle (2019a), *Tervetuloa Ylen vaalikoneeseen!*. Saatavissa <<https://vaalikone.yle.fi/eduskuntavaali2019/>>, luettu 28.5.2019.

Yle (2019b), *Avoin data – tarjolla Ylen sisältöjä ja metatietoa*. Saatavissa <<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/05/18/avoin-data-tarjolla-ylen-sisaltoja-ja-metatietoa#vaalikoneet>>, luettu 4.2.2019.

Liitteet

Liite 1. Puolueista käytetyt lyhenteet ja nimet

Lyhenne	Puolueesta käytetty kutsumanimi	Puolueen virallinen nimi
EOP	eläinoikeuspuolue	Eläinoikeuspuolue
FP	feministinen puolue	Feministinen puolue
IP	itsenäisyyspuolue	Itsenäisyyspuolue
KD	kristillisdemokraatit	Suomen Kristillisdemokraatit
KESK	keskusta	Suomen Keskusta
KOK	kokoomus	Kansallinen Kokoomus
KP	kansalaispuolue	Kansalaispuolue
KTP	kommunistinen työväenpuolue	Kommunistinen Työväenpuolue – Rauhan ja Sosialismin puolesta
LIB	liberaalipuolue	Liberaalipuolue - Vapaus valita
LIIK	liike nyt	Liike Nyt
PIR	piraattipuolue	Piraattipuolue
PS	perussuomalaiset	Perussuomalaiset
RKP	ruotsalainen kansanpuolue	Suomen ruotsalainen kansanpuolue
SDP	sosiaalidemokraatit	Suomen Sosialidemokraattinen Puolue
SIN	siniset	Sininen tulevaisuus
SKE	Suomen kansa ensin	Suomen Kansa Ensin
SKP	Suomen kommunistinen puolue	Suomen Kommunistinen Puolue
STL	seitsemän tähden liike	Seitsemän tähden liike
VAS	vasemmistoliitto	Vasemmistoliitto
VIHR	vihreät	Vihreä liitto

Liite 2. Haastattelukysymykset

- 1a) Oletko antanut eduskuntavaaliehdokkaana vastauksia yhteen tai useampaan vaalikoneeseen tämän kevään aikana?
- 1b) Kuinka moneen vaalikoneeseen olet vastannut? / Haluatko kertoa syyn, miksi et ole vastannut vaalikoneisiin?
- 2a) Mitä mieltä olet ehdokkaalle vastattavaksi tulleiden vaalikoneiden määrästä näissä eduskuntavaaleissa? Onko niitä näissä vaaleissa liian vähän, sopiva määrä vai liian paljon?
- 2b) Onko sinulla vaalikoneiden määrästä muita kommentteja?
- 3) Mainitse näiden vaalien kolme tärkeintä vaalikonetta omalta kannaltasi.
- 4) Kuinka hyvin tai huonosti vaalikoneet kattoivat mielestäsi eduskunnan tehtävien kannalta oleellisia kysymyksiä? Hyvin, melko hyvin, ei hyvin eikä huonosti, melko huonosti vai huonosti?
- 5a) Mitkä teemat ovat näissä vaaleissa itsellesi tärkeimpiä? Mainitse muutama.
- 5b) Missä määrin vaalikoneet tuntuvat kattavan mainitsemiasi teemoja?
- 6) Hyödynsitkö puolueesi puolue- tai vaaliohjelmaa vastatessasi vaalikoneisiin?
- 7) Pyritkö vastaamaan puolueesi kannan mukaisesti vaalikoneen kysymyksiin, jos tiedät, että puolueellasi on kysyttävään asiaan jokin kanta?
- 8) Onko mielessäsi vielä jotain muuta, jota haluaisit tuoda esiin näiden eduskuntavaalien vaalikoneista?

Liite 3. Yleisradion vuoden 2019 eduskuntavaalien vaalikoneen maanlaajuiset väittämät

Suomen pitää olla edelläkävijä ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa, vaikka se aiheuttaisi suomalaisille kustannuksia.

Suomen ei pidä kiirehtiä kieltämään uusien bensa- ja dieselautojen myyntiä.

Valtion pitää ohjata suomalaiset syömään vähemmän lihaa esimerkiksi verotuksen avulla.

Metsiä hakataan Suomessa liikaa.

Kun valtion menoja ja tuloja tasapainotetaan, se on tehtävä mieluummin menoja karsimalla kuin veroja kiristämällä.

Sosiaaliturvaa tulee kehittää niin, että osa nykyisistä tuista korvataan kaikille työikäisille maksettavalla, vastikkeettomalla perustulolla.

Euron ulkopuolella Suomi pärjäisi paremmin.

Sosiaali- ja terveyspalvelut on tuotettava ensisijaisesti julkisina palveluina.

Vanhustenhoidon ulkoistamista yksityisille toimijoille tulee lisätä.

Parantumattomasti sairaalla on oltava oikeus eutanasiaan.

Sukupuolen korjaamisen tulee olla mahdollista myös alle 18-vuotiaille.

Viinit ja vahvat oluet pitää saada ruokakauppoihin.

Energiajuomien myyminen alle 15-vuotiaille on kiellettävä.

Nuuskan, purutupakan ja nenänuuskan matkustajatuonnin raja lasketaan 1000 grammasta 100 grammaan vuorokaudessa.

Perhevapaita pitää uudistaa niin, että vapaat jakautuvat tasan vanhempien kesken.

Oppivelvollisuus pitää ulottaa myös ammatilliseen koulutukseen ja lukioon.

Koulujen kesäloomia tulee siirtää kahdella viikolla niin, että ne alkavat kesäkuun puolivälissä ja päättyvät elokuun lopulla.

Korkeakoulujen määrää pitää vähentää ja vapautuneet voimavarat käyttää huippuopetukseen ja tutkimukseen.

Maahanmuuttajien määrän kasvu on lisännyt turvattomuutta Suomessa.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoittaminen vaatii työperäisen maahanmuuton merkittävää lisäämistä.

Nato-jäsenyys vahvistaisi Suomen turvallisuuspoliittista asemaa.

Vihapuhe tulee määritellä ja asettaa rangaistavaksi rikoslaissa.

Perinteiset arvot ovat hyvän elämän perusta.

Suomessa tarvitaan nyt koviakin keinoja järjestyksen ja tavallisten ihmisten puolustamiseksi.

On oikein, että yhteiskunnassa jotkut ryhmät ovat paremmassa asemassa kuin toiset.

Suomen lakien pitäisi nykyistä vapaammin antaa ihmisten tehdä omat ratkaisunsa ja kantaa niiden seuraukset.

Poliitikon velvollisuus on ennen kaikkea ajaa omien äänestäjiensä etuja.

On olemassa pyhiä tai muuten yksilöä suurempia asioita, joita täytyy puolustaa silloinkin, kun se vaatii omien etujen uhraamista.

On oikein nähdä vaivaa sen eteen, ettei vahingossakaan loukkaa toista.